

Jan Starter en zijn wijf

Jan ten Brink

bron

Jan ten Brink, *Jan Starter en zijn wijf*. Van Kampen, Amsterdam 1890

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/brin017jans01_01/colofon.php

© 2015 dbnl

dbnl

III

AAN
Mr. H.P.G. QUACK
GEWIJD

Jan starter en zijn wijf.

‘El hombre es de estopa y la mujer de fuego.’
(*Spaansche wijsheid.*)

I. Muziek en zang.

December, 1618.

De straten van Leeuwarden zijn in sneeuwwoestijnen veranderd. Een storm met fellen Oostenwind en niet minder felle vorst heerschte den geheelen morgen. Na den noen bedaarde de storm, en daalden de vlokken rustiger, kalmer, uit de langzaam ophelderende lucht. Deuren van woningen werden geopend, stemmen klonken met zonderlingen galm te midden der sneeuw, die nog

niet ophield te vallen. Enkele personen waagden het zich een weg te banen, dicht in mantel of huik gepakt, huiverend, waar op een hoek der straat de ijzige wind hen in het gelaat sneed. Groote hoopen sneeuw stapelden zich tot bergen tegen muren en deuren, terwijl soms met zacht gedruisch eene kleine lawine zich langs de luifels over het midden der straat uitstortte.

Haastig snelde een welgekleed burger over het marktplein, de Brol, naar een hoekhuis, waar zich een uithangbord in den vorm van een foliant vertoonde. De wind had het houten boek wit gepoeierd, zoodat thans niemand las, wat met gouden letters aan beide zijden geschilderd was:

In d'Engelschen Bijbel.

Haastig, bijna struikelend over de gladde treden, klom hij de trap onder de luifel op, en strekte zijne hand naar den klopper uit. Zonderling klonk weder de slag van den klopper door deze in winterkleed gehulde wereld. De bezoeker had niet lang te wachten. Eene oude vrouw deed de bovenste helft der deur open.

‘Sinjeur Vredeman?’

‘Ik zelf. Is vriend Starter klaar?’

‘Ik weet het niet. Gelieft het u in de opkamer te gaan, daar brandt de haard.’

De oude vrouw had ook de andere helft der deur ontsloten. De burger, die Vredeman genoemd was, trad over den dorpel, terwijl vrij wat sneeuw door zijn mantel en schoenen naar binnen werd gedragen. Hij bevond zich in een soort van winkel met toonbank. Eenige planken met boeken vertoonden zich in het ronde. Enkele wandkaarten van Friesland en een groot aantal gegraveerde portretten waren hier en daar opgehangen. Het licht viel geheimzinnig uit het hoge raam met vierkante kleine looden ruiten, terwijl van buiten een houten luik, waarschijnlijk voor het doorwaaien der fijne sneeuw, de laagste ruiten afsloot. Maar het hoge raam steeg tot over de luifel, zoodat ten minste eenig daglicht van boven in den boekwinkel drong.

‘Mijn mantel laat ik hier op de zitbank?’ - zei Vredeman, terwijl hij zich loswikkelde uit een

zeer ruimen, zwarten lakenschen mantel, met bonten kraag en bonte oplegsels. - 'Ik vreeze overal sneeuw te zullen strooien! Het is boos weer, moeder!'

'De Heere geeft het, sinjeur Vredeman!'

Vredeman antwoordde niet, maar keek oplettend naar de groote luitkist, die hij onder zijn mantel verborgen had, en waaraan geen enkel vlokje kleefde. Hij volgde de oude vrouw, die een trapje met breede houten leuningens beklom, en eene deur opende. Zij traden in eene ruime kamer, zeer hoog van verdieping, waar het, ondanks een flink vlamvend haardvuur, vrij koud was. Een breed, groot venster gaf het uitzicht op eene kleine binnenplaats, en liet een getemperd licht binnenvallen. De looden omlijsting der glasruiten was kunstiger dan in den winkel. Kleine cirkelvormige glazen van geel glas waren tusschen vierkanten en ruiten van wit glas ingeplaatst, zoodat ook daardoor het licht zwakker werd. Daar het binnenplaatsje echter thans eene bergplaats van sneeuw scheen, sloeg eene scherpe weer-

kaatsing van al dat wit naar binnen, en straalde er meer licht in de opkamer dan gewoonlijk.

‘Nieske! sinjeur Vredeman!’ - zeide de oude vrouw.

Dit woord was gericht tot eene jongere vrouw, bij den haard gezeten in een leunstoel met hoogen rug, bezig een spinnewiel rustig te doen snorren. Het hooge, witte licht viel van buiten op haar voorhoofd, terwijl de haardvlammen soms gele kantlichten op het in de schaduw gehulde deel van haar gelaat wierpen. Slechts een enkel oogenblik was noodig om te zien, hoe ongemeen schoon de omtrek van dat gelaat was. De groote blauwe oogen zagen bijna schuchter in het rond met eene uitdrukking van zachte liefelijkheid, die onweerstaanbaar scheen. Hare gestalte was slank, haast kinderlijk teeder. Zij maakte den indruk van eene buitengewone zachtaardigheid, die onwillekeurig een gevoel van mededoogen deed opkomen. Vriendelijk glimlachend zeide ze met klankvolle stem:

‘Zet u, Vredeman! Moeder zal Jan roepen.’

De oude vrouw was reeds uit het vertrek verdwenen. Vredeman plaatste zijne luistkist op de groote bruine tafel met dikke gedraaide pooten.

‘n Treurige dag, Vredeman!’ - ging de jonge vrouw voort. - ‘Ge zult toch nu niet naar de kapel gaan! 't Is er veel te koud! Blijf liever hier!’

‘Juist!’ - klonk eene vroolijke, heldere stem. ‘Blijf liever hier! De maats komen toch niet en het C o l l e g i u m m u s i c o r u m evenmin. Hier is het goed en boven in mijne studeerkluis nog beter! Dat is certain!’

Hij, die zoo sprak, was de opkamer door eene zijdeur binnengetreden, gevolgd door de oude vrouw.

Jan Janssen Starter, een jonkman van vier-en-twintig jaren op dat oogenblik, drukte Vredeman met blijde opgewektheid de hand, en wisselde een glimlach met de spinster aan den haard. Deze drukte het mooie kopje met licht blond hair, omlijst door een hoog opstaand mutsje van wit batist, tegen den stoel, en zag haar man met een blik vol liefde aan. Starter boog zich

over haar heen, en drukte zijne lippen op haar voorhoofd, oogenblikkelijk zich weder tot Vredeman wendend:

‘Bijlo, Jaques! Wat zeg-je van mijn Nieskelief! Alle miserie is weer voorbij! Ze bloeit als eene roze in dezen barren winter!’

‘Dat mocht wel beter!’ - mompelde de oude vrouw.

Vredeman stemde vriendelijk toe, en vroeg, of Nieske niet meer geplaagd werd van de koorts.

‘Goddank niet!’ - fluisterde Nieske's heldere stem. - ‘Meester Menno Bartels zegt, dat alles voorbij is!’

‘En wij zullen haar wel goed bewaren voor nieuwe krankheden!’ - voegde Starter er bij.

‘Indien de Heere wil!’ - klonk het uit een donkeren hoek, waar de oude vrouw zich aan een klein klaptafeltje had neergezet.

Allen zwegen een oogenblik.

‘Kom, Jaques! aan het werk! Ga mee naar boven! Ons spelen en zingen zou mijn lief, zwak wijf maar hinderen, niet waar m a m i e?’ -

vroeg Starter, zijne vrouw de hand reikend. Deze knikte met een ernstigen blik, en liet het hoofd op de borst zinken.

Beide mannen verlieten de opkamer.

Eene smalle wenteltrap bracht ze naar het vertrek, 't welk Starter zijne studeerkuis noemde. 't Was een klein, laag kamertje, helder verlicht door een breed venster, dat op de straat en het marktplein uitzag. Er hingen een vijftal portretten in olieverf aan den wand; deftige koppen van mannen en vrouwen, met breede witte stolpkragen. In den kleinen haard brandde een houtvuur, dat ging kwijnen. Bij het venster stond eene zitbank vóór eene kantoorschrijftafel, geheel bedekt met papieren en boeken. Verder was een teenen stoel bij den haard geschoven, er lagen eenige folianten op den vloer.

Starter zorgde eerst voor den haard, die snel weder opvlamde, en zag toen vol verwachting zijn vriend Vredeman aan. Deze opende de luitkist, en greep zijn instrument, bijna cirkelrond, van een diepen zangbodem voorzien, en met tien

snaren bespannen. Hij zette zich met de luit op den teenen stoel bij het vuur, en begon eenige accoorden te doen klinken.

‘Hebt gij de voisen nu in uwe macht?’ - vroeg de virtuos.

Starter knikte snel, en trad met eenige muziekbladen naar den haard. Hij was een zeer knap jonkman met een fijn, vrouwelijk gelaat, kort afgeknipt roodbruin hair, fraaie donkerbruine oogen, en kleine krullende mustatsen. Hij had de stolpkraag onder het werk afgelegd, zijn gespierde hals hief zich fier uit het lichtgrijs lakensch wambuis. Alleropmerkelijkst was de levendigheid zijner gebaren, de vlugheid zijner bewegingen, het steeds schitterende vuur, dat in zijne oogen blaakte. En terwijl Jaques Vredeman, de beroemde muziekmeester van Leeuwarden, praeludeerde, zeide de dichter:

‘Mijn eerste lied is de oude danswijs van *Courante Sarbandede*. Ik geloof dat het gaat!’

Vredeman speelde, en Starter zong met hooge tenorstem, soms in scherpe faussettonen overslaand:

‘Geen liefde, geen trouwe, geen deughde nocht eer,
Vind men nu by loose jongmans meer;
Sy seggen veel wonders, sy klagen....’

‘Niet zoo rad!’ - viel Vredeman in. - ‘Gij zijt een meiske, die een ziertje
melancoleusheid past!’

Starter begon op nieuw, en zong een paar coupletten, terwijl Vredeman met eene
beweging van het hoofd de maat aangaf. Aan het slot kwam een soort van recitatief,
door Starter met talent, en eene vrij goed nagebootste vrouwenstem voorgedragen:

‘Sijn bruyne oogen, sijn mooye mond
Heeft mijn jonck hart al heel doorwond.
O Knelis Joosten, lieve Vaêr!
Had ik jou in mijn armen maer!’

‘Bravo!’ - riep Vredeman. - ‘Dat gaat goed! Bij de vertooning speelt het C o l l e g i u m
mee, en dan moog-je gerust nog wat meer kracht bijzetten!’

‘Natuurlijk! Ik vreeze maar, dat Nieske en moeder mij te bijster zullen bekijken!’

‘Geen nood! men zal ons zoo glorieuslijk toejuichen, dat zij geen oneffen wordeke
kunnen

spreken. Maar nu de dialoog. Die is gemakkelijk. Op de wijze van ‘Pots honderd
tausent slapperment.’ Ik zal voor Knelis zingen:

‘Hoe nu, mijn soete Suyckermond! hoe benje dus bedruckt!’

En Starter antwoordde in den lichten trippelmaat:

‘Omdat mijn saek in 't minst my niet naer mijnen sin gelukt.’

Vredeman hield even op en riep:

‘Meer p a r l a n d o . Langzamer!’

En de beide kunstenaars gingen voort.

Starter deed zijn uiterste best eene eenigszins scherpe vrouwestem na te bootsen. Hij bezat een onmiskenbaar dramatisch talent. Onwillekeurig poogde hij meer en meer zich in zijne rol in te denken, zijne fraaie stem klonk, ondanks de gedwongen overdrijving, steeds aangenaam.

Vredeman accompaneerde op zijne luit met de rustige kalmte van een meester. Aan 't einde van den dialoog zei hij:

‘Nu komt iets moeilijks. Dat is je eigen melodie, Starter!’

‘D’Engelsche fa la la, fa la la, fa la leyne!’

‘O, dat is mij geene mijte waard. Luister maar:

‘Want suykerde wijn loopt soetjes in,

Fa la la, fa la la, fa la leyne!

Dat is de meysjes recht na haer sin,

Fa la la, fa la la, fa la leyne!’

‘Gans bloed! Dat klinkt als 'n klok! Maar 't is je rol niet. Dat zingt Knelis!’

‘Ja, maar dan komen er nog twee coupletten voor mij. Ik vreeze maar voor Albert Veelker...’

‘Ter contrarie! Ik ben content over hem. Hij heeft vrij wat aangeleerd in den laatsten tijd. En hij is een goed speler onder de maats!’

‘Dat is hij. Wat krijgen we nu? O ja! Op de stem: ‘Ik ben tot Amsterdam geweest, hu, hu!’ Nu, dat is niet voor mij. En dan weer ‘D’Engelsche fa la la’ en dan: ‘La Picarde.’ En aanstonds begon hij luid te zingen:

‘Om u te doen bescheid
Met alle billyckheid
Daer toe ben ick bereyt...’

Vredeman stond op, en legde zijne luit op zijn stoel.

‘Neen, Starter! Ik ben te koud. Je denkt niet om den haard! En buiten komen weer donkere wolken. Laat ons liever wat kouten over den speelavond, wij hebben nog velerlei besogne!’

‘Je hebt gelijk, Jaques! wacht even!’

Hij nam zijn armen vol blokjes hout, en knielde voor den haard, terwijl hij al zachtkens herhaalde:

‘Dat is de meysjes recht na haer sin,
Fa la la, fa la la, fa la leyne.’

* * *

Beneden in de opkamer paktten zich donkere schaduwen saam aan de zoldering en aan de wanden. De sneeuw tintelde nog steeds met matwit licht door de in lood gevatte ruiten. De haard straalde rooder lichtgloed uit, naarmate de duisternis merkbaarder werd.

Het spinwiel van Nieske snorde niet meer. Zij had haar hoofd tegen haar zetel aangevlid, en was in gepeins verzonken. De oude vrouw zat tegenover haar aan den haard. De vlammen wierpen zonderlinge lichtspelingen over het bleeke, gerimpelde wezen en de magere, in een zwart kleed gehulde, gestalte. Zij had eene pooze alleen en hartstochtelijk gesproken. Zij eindigde met de woorden:

‘En ik voorzeg u, Nieske! daar komt, leider! weer nieuwe miserie af! Vredeman is geen goed Christen! Men ziet hem nooit ter kerke! Hoor, zij zingen en spelen al die goddelooze liederen, die Starter maakt in plaats van aan zijne negotie te denken!’

‘Maar, moeder! Ge gaat te ver in uwe gramstorigheid. Vredeman is een rustig burger en een abel kunstenaar, dien ieder prijst in Leeuwarden. En’ - hier trilde Nieske's stem - ‘wat ge van Jan zegt, doet mij zonderling groot chagrijn. Mag hij dan niet poëtiseeren? Hij is immers een dichter, zooals er hier niemand in Friesland is. Hij

zwoegt dag aan dag voor zijne negotie! Dat kan ieder getuigen! Zijne Excellentie de Stadhouder....’

‘Belooft veel, dat is certain. Maar daar Zijne Excellentie meest in den Hage is, blijft onze negotie kwijnen. Al, wat wij bezitten, is nu al half verloren, en Starter kreunt zich meer om vroolijke voisen dan om de toekomst van zijne vrouw en....’

‘Och, moeder, moeder!’

Nieske sloeg de handen voor de oogen, en weende zacht.

‘Ja kind! Tegen mijne consciëntie te getuigen kan ik niet. Gij hebt het zoo gewild. Hadt-ge de liefde van den vromen Reinier van Halma verhoord, dan ware alles anders. Dan zoude geene goddelooze muziek in dit huis gehoord worden, en gij waart de vrouw van een dienaar des Heeren.’

II. Mijmeringen.

De duisternis was gevallen.

Toch straalde nog een flauw licht uit de binnenplaats door het groote venster der opkamer.

De weduwe Hendricx zat zwijgend in den haard te turen. Nieske had de oogen gesloten, als afgemat van de woordenwisseling met hare moeder.

Zij gevoelde zich zwaar vermoeid. Het was haar, of onmacht en uitputting haar nederdrukten in haar zetel. Een onuitsprekelijke weemoed

maakte zich van haar meester. Langzaam biggelde een traan over hare wang. De vuurgloed van den haard, ijverig onderhouden door de oude vrouw, daar de ijzige kilte niet uit de opkamer scheen te willen wijken, verlichtte de helft van Nieske's gelaat. Het edele en fijne der trekken bewoog tot bewondering, de teedere ineengedoken gestalte scheen in hare hulpeloosheid een beroep te doen op steun en bescherming.

De weduwe Hendricx merkte zeer wel, hoe diep ontroerd hare dochter was, maar zij sprak geen woord meer. Er waren reeds zooveel gewisseld, het baatte toch niet. De oude vrouw zat voorovergebogen in haar stoel, de ellebogen op de knieën en het hoofd in de beide handen, terwijl ze opmerkzaam het spel der vlammen volgde. Zij dacht aan haar verleden en aan hare toekomst....

Het eerste deel van haar leven herinnerde haar niet veel schoone dagen. Zij was bij hare ouders te Embden in de eerste zorgeloze jaren harer jonkheid - vrees voor Alba had het gezin uit Leeuwarden verdreven. Als meisje van elf jaren

kwam ze er terug, toen de Unie vrijheid van godsdienst gaf. Hare ouders waren Doopsgezinden, gelijk zij, gelijk haar man, Hendrick Hendricx van Dokkum, lakenstopper, gelijk Nieske, haar eenig kind. Streng en ernstig was de weduwe opgevoed, streng en ernstig had zij geleefd aan de zijde van haar echtgenoot, want in beider familie bleven bittere herinneringen aan bloedige vervolging elke opwelling van jubelenden levenslust onderdrukken. Nieske's jeugd was vrij wat gelukkiger dan de hare geweest. Zij had nog de ballingsliederen harer ouders te Emben meegezongen! O zeker! Zij zou ze nog kunnen aanheffen:

‘Ick arm schaep aen de groene heyde,
waer sal ik henen gaen?
Van vrienden en magen moet ick scheyden
en alleen op Christum staen.
Ende my op hem verlaten,
Alder wereld jolijt, in deser tijt
en mach myn siele niet baten.’

Met welk een nederigen ootmoed hadden hare ouders dat lied gezongen; ook toen zij terugkwa-

men in Leeuwarden, bijna geheel alleen over van eene eertijds aanzienlijke en gegoede familie! Er moest nu hard gearbeid worden! De Doopsgezinden steunden elkander. Zoo was haar vader langzaam weder tot welvaart gekomen door zijn bedrijf van hoedenstoffeerder. Daarna was zij getrouwd met Hendrick Hendricx van Dokkum, lakenstopper....

Hun huwelijk was niet ongelukkig. Haar man behoorde ook tot een zwaar beproefd Doopsgezind geslacht. Zij stemden saam geheel overeen in de meening, dat 'alder werelt jolijt' hunne ziel niet kon baten. Nieske was in 1594 geboren. Toen woonden ze nog te Dokkum. Welk eene innige vreugde had zij gekoesterd bij de geboorte van haar kind!

Onwillekeurig zag ze op. Nieske weende niet meer. Ze was in slaap gezonken. Haar gelaat teekende rust en berusting tevens....

Ja, dat kind had gelukkiger jeugd gehad dan zij. Van haar tweede jaar had Nieske te Leeuwarden geleefd. Met haar man was zij uit Dokkum

vertrokken, toen door het verscheiden van haar vader, de hoedenstoffeerderij te Leeuwarden moest worden overgenomen. Hendrick Hendricx had de zaak van zijn schoonvader gedreven. Trouw, flink en arbeidzaam, had hij volgehouden zestien jaren lang. In 1612 was hij overleden in de kracht van het leven. Uitputtende koorts sleet den al te ijverigen man ten grave. Weduwe, had zij naar rust verlangd, reeds vermoeid door haar levensstrijd, tevreden met het weinige, dat haar man haar naliet, en met hetgeen zij door het overdoen van hare zaak er bijvoegde....

Nieske telde nu achttien jaar. Zachter, vriendelijker maagd, dan dit lieve kind, scheen in Leeuwarden, scheen er in heel Friesland niet te vinden. Daarbij was zij innig vroom en ernstig van zin, altijd gaarne deeling in wat hare ouders, wat hare moeder het meest ter harte ging - een Gode welgevallig leven. Hoe dikwijls had zij, aan hare zijde gezeten, de dierbare liederen harer overleden grootouders gezon-

gen. Met tranen in de oogen volgde zij dan de zilveren stem van haar kind:

‘Ick bid u Heer! met ganscher macht,
Wil mij bewaren dag en nacht
Voor desen boosen viant quaet,
Die als een Leeu rondom mij gaet:
Behoet mij voor den valschen schijn,
o Heere, wilt mijn Leytsman zijn!’

Dit was eenmaal Nieske's liefste lied! En wat werden er nu voor zotte, vleeschelijke liederen in haar huis gezongen. De leeuw was gekomen, en de valsche schijn had verblind.

Verblind..... waarom zou het vrome meisje anders de liefde van den braven student Reinier van Halma niet hebben beantwoord? Halma was student te Franeker, Theologiae Studiosus. Hij zou tot de Hervormde kerk behooren, maar hij was mild en verdraagzaam. Hij had het haar zelf gezegd. Het verschil in geloofsbelijdenis zou zijne consciëntie niet bezwaren. In zijn gezin zou de liefde heerschen, hij zou het woord van den Heere Jezus betrachten: Daaraan zult gij weten,

of gij mijne jongeren zijt, zoo gij malkander liefhebt.

Halma had te Leeuwarden maar één doel, Nieske, één huis, het hare. Ja, er stonden vele vrijers rondom de bekoorlijke jonkvrouw. Ieder zag Nieske met stille bewondering, ieder jonkman scheen haar tot vrouw te begeeren - de vrome, de schoone, wier moeder nog een bekwaam stuivertje bezat, als sommige voorzienige vrijers dachten. Nieske liet zich niet bepraten. Zij was minzaam en hoffelijk, vroolijk in gezelschap, maar zij had geene ooren naar de vleitaal der jonkmans. Reinier van Halma had zoo ernstig, zoo teeder gepleit, zoo lang aangehouden, twee jaren lang, en toen was de andere gekomen....

Welk een boos toeval had dit alles moeten bewerken? De vriendschap met den schilder Petrus Feddes, uit Harlingen, scheen de oorzaak. Haar overleden man, Hendrick Hendricx, had Feddes vroeger ontmoet, en vriendschap met hem gesloten. Wat zou zij er tegen in brengen, dat Feddes in het voorjaar van 1614 met een

Amsterdamsch kunstenaar - een teekenaar, een poëet en een boekhandelaar - uit Amsterdam gekomen, een vriendelijk bezoek bij de weduwe van zijn vriend aflegde.

Jan Starter was een jonkman van een zeer aangenaam voorkomen. Zijne hoffelijkheid, zijne ridderlijke manieren, zijn voorname zwier, trokken ieders aandacht. Feddes verhaalde haar, dat hij een zoon was van aanzienlijke Londensche burgers, die hem op dertienjarigen leeftijd naar Amsterdam brachten, daar Koning James I, door zijne strenge edikten tegen de Dissenters, vele zijner onderdanen als ballingen deed rondzwerven. Starter's ouders behoorden tot de Brownisten, die onder hun leeraar John Robinson zich te Amsterdam vestigden. De boekhandelaar was nog maar twintig jaar oud, en had reeds onder de jongere Amsterdamsche poëten een goeden naam verworven. Hij zocht, daar beï zijne ouders gestorven waren, met Feddes een boek- en uitgeversnegotie te Leeuwarden te vestigen. De aanleiding tot deze onderneming was eenvoudig. Fed-

des had een portret geschilderd van den Frieschen Stadhouder, Graaf Willem Lodewijk van Nassau.

De kunstenaar wilde dit werk in Friesland bekend maken, en liet het door een Amsterdamschen prentsnijder¹⁾ in koper etsen. Dit portret zou Starter als uitgever verspreiden. Men had uit den Haag de toestemming van Prince Mouringh en van den Stadhouder Willem Lodewijk zelven. Deze zou de onderneming begunstigen van den jongen uitgever, die niet aarzelde een klein kapitaal, de erfenis zijner ouders, voor het welslagen der zaak op te offeren met hoop op winste.

De weduwe Hendricx verplaatste haar stoel zachtkens. Ze wilde Nieske niet hinderen, en de vuurgloed van den haard werd haar wat al te straf. De loop harer gedachten deed haar zuchten. Ach, waarom moest Feddes dien jongeling naar Leeuwarden lokken! Terstond werd hij overal met open armen ontvangen. Zij moest erkennen, dat hij een zeer aangenamen indruk maakte. Waar hij binnentrad, was geene sprake van verveling.

1) M. Geilenkercken.

Hij verhaalde allerlei treffelijke historiën, hij wist van Londen te spreken, dat hij als knaap had moeten verlaten; hij kende alle Engelsche grooten bij naam en familie; hij schilderde het hof van Koningin Elisabeth en van James I; hij kende eene ontelbare menigte Engelsche liederen, en zong zoo fraai, als het nimmer te Leeuwarden gehoord was. Onder de Friesche jonkmans was er niemand, die hem evenaarde. De zachte, schuchtere Nieske scheen, sinds zij hem ontmoet had, geheel veranderd. Zij werd levendig, spraakzaam, geestig. Men herkende haar niet meer....

Lang duurde het niet, of zij ontdekte, dat Starter het hart van hare dochter had gestolen. Nieske hing hem aan met gadelooze, onuitroeibare liefde. Zij had dag en nacht geweend en gebeden om uitkomst in deze zware beproeving. Zij had terstond begrepen, dat Starter, hoe rustig en onbesproken zijn wandel ook mocht zijn, een man was, die niets hooger stelde dan het jolijt en de aanlokselen dezer wereld. Zij had kortaf geweigerd, toen hij haar in heusche woorden om

de hand harer dochter vroeg. En zij had daarbij gevoegd, dat zij hem niet voor haar schoonzoon kon aannemen, overmits hij niet met haar ter kerke kon gaan.... en altijd had hij alle zwaarigheden opgelost. Zijn geloof verhinderde hem niet met Nieske bij de Doopsgezinden ter kerke te gaan....

En Nieske zelve had gezwegen. Maar vroolijkheid en gezondheid leden er onder. Zij sprak niet meer, zij verzonk in doffe neerslachtigheid. Feddes had ten slotte zoolang aangehouden voor zijn jongen vriend, dat zij, die Nieske niet kon zien wegwijnen, tegen haar eigen gemoed en consciëntie hare toestemming had gegeven. Dat was nu vier jaren geleden. Alles scheen in den beginne beter te zullen loopen, dan zij gedacht had. Hare Nieske was gelukkig. Starter toonde zijne eerlijke liefde door handel en wandel. Voor twee jaren had zij haar kind bijgestaan in bittere en moeilijke uren - bij de bevalling van een dood kind.

Lang, zeer lang had het geduurd, eer Nieske een schijn van hare vroegere gezondheid herwon.

Starter bleef wel dezelfde, maar hij verkeerde nu meer dan vroeger bij zijne talrijke vrienden in Leeuwarden. Hij was gezien en geliefd bij groot en klein. Zijn talenten als poëet, zijne vroolijke voordracht en zang, maakten, dat hij overal welkom was. De boekhandel ging langzaam vooruit, maar bracht geene schitterende winsten. Starter streefde er naar steeds nieuwe, kostbare kunstuitgaven te beproeven. Zij had hem van haar klein kapitaal reeds moeten afstaan, onder duizend beloften van schoone winst....

En nu had hij voor een jaar geleden eene vereeniging van Rhetorisijnen te Leeuwarden gesticht, ondanks veler waarschuwing ter contrarie. Een deel zijner vrienden stond aan zijne zijde - anderen hadden hem hunne ontevredenheid getoond. Gezang, muziek, tooneelspel, allerlei lichtzinnigheid, werd nu door hem dagelijks nagejaagd. Wat zou zij inbrengen tegen dit Gode gansch onbehaaglijk werk? Het gaf reden tot dagelijkschen twist en tweedracht, waarbij Nieske het meest leed, daar zij altijd voor haar man tegen

hare moeder partij koos. En nu moest zij haar zooveel mogelijk sparen, want op nieuw had zij gesproken van blijde verwachtingen....

Daar klonken schreden op de trap. Snel rees de weduwe op. Ook Nieske schoof haar stoel van den haard. Haastig vroeg ze naar licht, omdat het geheel donker was. De weduwe had reeds twee zilveren kandelaren met zware kaarsen op de groote tafel geplaatst, en juist, toen zij de eerste kaars ontstak, traden Starter en Vredeman binnen. De stads-muziekmeester bracht een vriendelijken groet aan de vrouwen, en haastte zich met Starter naar den boekwinkel. Hij nam een snel afscheid, en wierp zich den mantel om den hals, daar het buiten nog feller scheen te vriezen.

De hemel was helder, de wassende maan prijkte te midden van legioenen starren. Starter wierp een vroolijken blik naar het besneeuwde, helder verlichte plein, en sloot de deur. Zacht neuriënd besteeg hij het trapje naar de opkamer. Hij vond Nieske alleen, ijverig aan het spinnen.

‘Helder, mooi weer!’ - riep hij vroolijk. - ‘De volgende week volle maan! De vorst is in ons faueur. Onze vrienden uit Franeker komen zeker bij de groote vertooning van: Och mocht het rijsen!’

Nieske glimlachte maar flauw. Starter zag haar met groote zorg aan. Plotseling knielde hij aan hare zijde en sprak bewogen:

‘Heb-je gekreten, my sweetheart! mijn swiete famke! Heeft moeder je weer geplaagd met dudoorige sufferij? Of kwel-je je zelve, mijn lief wijfke, tegen de rede en beter weten?’

Hij greep hare kleine linkerhand, en drukte die vurig aan zijne lippen.

Nieske's oogen helderden op. Zij streek met hare rechterhand door het fraaie roodbruine hair van haar echtgenoot en zuchtte:

‘Och, mijn ziel! je weet niet, hoe fel mij soms het hart klopt! Mij is het bang, als ik denk aan wat er komen moet. Moeder maakt, dat ik van melancoleusheid schier kwijne. En jou hoor ik zingen en jokken! Och, ware het hier al boter tot den boom!’

‘Waarom zou het niet? O ik ben zoo gelukkig juist om jou! Niets zal er meer tusschen ons komen, als wij ons kind in de armen klemmen. Lieve, lieve Nieske!’

Hij hief zich op en legde de armen om haren hals. Met zachte teederheid drukte hij een hartelijken kus op haren rooden mond. Toen zag hij haar glimlachend aan, en zong zeer zacht:

‘Maer Lief! waerom is 't dat ghy treurt?
Heb ik in 't kussen yet verbeurd?
Ick sal 't verbeteren, kom, kom by my.
'k Sal jou geen seer doen,
Als ik jou weer soen;
'k Sal jou geen seer doen,
Gelooft het vry.’

De weduwe Hendricx keek om een hoek van de deur, en zei gemelijk:

‘Het avondeten is opgediend!’

III. Een ernstig praeludium.

Acht dagen later.

In plaats van felle vorst en sneeuwstormen is de dooi ingevallen, en welft zich boven Frieslands hoofdstad een heldere hemel. De sneeuw is gesmolten, en laat op de straten een glibberig, donker slijk na. De Decemberzon schijnt zoo vroolijk, alsof reeds al de winterrampen geleden waren, en het voorjaar te vroeg wilde invallen. Men schrijft Donderdag 20 December. De kerkklokken hadden reeds eenigen tijd geleden het middaguur aangekondigd.

In den Engelschen Bijbel bevindt zich het gezin in de lage keuken aan den maaltijd. Door twee smalle vensters dringt maar weinig licht van de binnenplaats. Onder de breede, vooruitstekende schouw brandt een vuur, waarboven men een ijzeren waterketel heeft gehangen. De breede tafel is bij het raam geschoven, en met een groot ‘dopgies tafellaeken’ bedekt. De tinnen plateelen en tinnen teljoren zijn ledig. De maaltijd is afgelopen. Bij den heer des huizes staat eene hooge steenen bierkan en bij de borden der aanzittenden bevindt zich een glinsterende tinnen beker. De muren van de keuken zijn met witte tegeltjes bedekt. Dit en eene eikenhouten spinde zijn de eenige voorwerpen, die in het oog vallen.

Starter schijnt bijster ontstemd. Hij heeft het kleine restant bier uit de steenen kan in zijn beker gegoten, en ziet naar het troebel vocht op den bodem der tinnen kelk. Nieske tuurt droomend door de looden ruitjes naar de binnenplaats, waar een schoof van blonde zonnestralen

een warm licht verspreidt. De weduwe Hendricx ziet op haar bord met een vastgesloten mond en een scherpen trek om de dunne lippen. Eene oude dienstmaagd zit tegenover haar met nog grimmiger gelaatsuitdrukking. Men heeft eene zeer luide woordenwisseling gehoord tusschen den boekhandelaar en zijne schoonmoeder. Nieske en de bejaarde bediende zaten er zwijgend bij.

Het is of Starter zijn wrevel niet kan onderdrukken. Hij drinkt de teuge troebel bier haastig uit, en zet den zwaren tinnen beker met een luiden slag op de tafel.

‘En als moeder dan maar geliefde te zeggen, waarin de broeders Rederijkers eigenlijk faute begaan!’ - borst hij uit. - ‘Welke doling schuilt er in het hanteeren der schoone kunsten en der liefelijke poezie? Mijne overleden ouders waren zeer streng in hunne religie, en hebben mij aldus een exempel gegeven van een christelijken wandel, waarin ik tot dusver meene te hebben gepersevereerd! Maar de Brownisten, door koning James als kettters verdreven, zagen in den schouw-

burg geene tente des Satans, daar mijne ouders menigwerf in het Globe-theater te Londen naar de tragediën van den goddelijken, nu voor een paar jaren overleden, William Shakspeare gingen luisteren. En wat hebben de Leeuwarder Rhetorisijns nu voor euvels gewrocht, omdat zij een paar spelen, door mij met groote naarstigheit volrijmd, op het tooneel hebben gebracht? En zoude Nieske in erreur vervallen, als zij naar het vertoonen van mijne comediën ging luisteren? Zij hadde dan beter een dienaar des Heiligen Woords dan een dichter gehouwelijkt!

‘Gij zegt de pure waarheid, schoonzoon!’ - antwoordde de weduwe Hendricx rustig. - ‘Hadde zij een predikant gehouwelijkt, dan zoude het devoirs van zijn heilig ambt hebben medegebracht, dat zij dagelijks van goddelijke zaken hadde gehoord, in plaatse van nu ieder uur met de idelheit der wereldsche verlustingen te worden gekweld! Eene vrouwe, niets dan zang en spel liefhebbende, de luit schier niet uit de handen leggende, eene zulke hadt gij moeten kiezen, schoonzoon!’

Nieske schudde het bevallige, blonde hoofd, en zag haar man angstig aan.

Starter troostte haar met een bemoedigenden blik, en zei snel:

‘Neen, schoonmoeder! Eene zulke zou ik nimmer hebben gehouwelijkt. Er is een tijd voor alles. Wijs en vroom in zijn beroep te zijn, is het hoogste. Eene huisvrouw als Nieske, die zacht en zedig hare huiselijke besognes verzorgt, past mij, die gestadig in groote labeuren voor mijne affaires ben gewikkeld. Maar er is ook een tijd van vroolijkheid en jolijt. Een verstandige man en eene verstandige vrouw weten dit!

‘Elck dingh heeft zijnen tijd; 't is pryslick, dat een man
Is wijs in zijn beroep en vrolijk bij de kan!’

De weduwe Hendricx wierp een vertoornden blik naar den dichter, en zeide met langzaam door hartstocht luider klinkende stem:

‘Ik had niet gedacht, schoonzoon! dat gij aldus vermetel waart, om uwe zotte rijmen mij naar het hoofd te werpen. Gij, die om het geloof uwer ouderen uit uw vaderland zijt geban-

nen, gij hadt simpellijk moeten bedenken, dat ballingen geene vermetelheid past. Toen ik met mijne ouders als kind te Embden leefde, zongen wij het lied van Frans Willemsz van Bolsward, die om den geloove door Keizer Karel gemarteld werd:

‘Wel hem, die in Gods vrees staet
En recht op sijne wegen gaet.
Die mach hem wel verblijden
Nu ende tot allen tijden.

Wacht u wel voor die u verleyt,
Ghelijk ons Christus claerlijck seyt,
En laet u niet verleyden
Van Gods woort en wilt niet scheyden....’

Dat heeft Nieske als kind leeren zingen! Maar aan uwe hand gaat zij den breeden weg op, vermits gij u niet ontziet door uwe lichtvaardigheid het heil harer ziele ten uiterste te doen pericliteeren! Neen, ik zal u alles zeggen, wat mij het hart benauwt, en daarna meugt gij doen, wat u goed zal dunken. Wij Doopers meugen geene gemeenschap houden met Rhetorisijnen. Ik memoreer enkel, wat er voor vier jaren gebeurd is

met mijn neef Cornelis Jansz in de vier kranen te Amsterdam. Hij behoorde tot de Waterlandsche gemeente, en men wist, dat hij eene wijle met de Rederijkers op de Amsterdamsche kamer had gemeen geweest. Twee dienaren des woorts zijn toen bij hem aan huis gezonden, om te vragen of hij bij de Rederijkers op de kamer veel verkeerde, ja, of het waar was, dat hij een Prins bij hen zoude zijn? Hij antwoordde, dat het waar was, dat hij ter kamer kwam, maar dat het hem, alzoo hij vernam, dat hij iemand daarmee ergerde, leed was, dat hij iemand bedroefd had; en dat hij meende hem met de eerste gelegenheid er af te maken. En nu weet, Nieske, wat ik denke en zwijg ik verder daaraf, want ik heb, leider! al te veel woorden verspild!’

De weduwe Hendricx schoof haar stoel weg en gaf der oude dienstmeid een wenk. Beiden stonden op, en begonnen den disch af te nemen. Starter knikte Nieske vriendelijk toe, en verdween haastig uit de keuken.

Donderdag 20 December 1618 zou te Leeuwarden een kunstfeest plaats grijpen.

Voor twee jaren geleden werd aldaar door den boekverkooper, uitgever en dichter Jan Janssen Starter eene Rhetorijker-kamer opgericht met de zinspreuk: 'O c h , m o c h t h e t r i j s e n !' De aanzienlijkste Leeuwarder kringen, adel en burgerij, hadden de nieuwe stichting met blijdschap begroet. Velen waren lid geworden. Graaf Willem Lodewijk van Nassau, Stadhouder van Friesland, Groningen, Ommelanden en Drenthe, had de jonge kamer met zijne hooge goedkeuring beschermd, en aan Starter zijne welwillendheid doen blijken. Reeds sedert de uitgaaf van des Stadhouders portret, vier jaren geleden, had Zijne Hoogheid aan Starter meermalen bewijzen van belangstelling gegeven. Vele adellijke familiën te Leeuwarden en elders in Friesland hadden zijn voorbeeld gevolgd, en den jongen dichter en boekhandelaar hunne gunst betoond. In Mei 1617 hadden vele leden der nieuwe kamer 'O c h , m o c h t h e t r i j s e n !' Zijne Hoogheid bij zijne terugkomst uit den Haag begroet door een

plechtigen optocht en een ‘Wellekomst-gesangh door de Redenrijcke Kamer tot Leeuwarden, ghesongen op d'inkomste van Wilhelm Ludwich, Grave tot Nassou, Stadthouder van Friesland, Stadt Groeningen, Ommelanden en Drenthe’. Starter had de verzen, Vredeman de muziek gegeven, en velen herinnerden zich nog, hoe het vroolijk klonk langs Leeuwardens straten:

‘O Vorst, beroemd met reden,
 Voor de Springader onzer veyligheden,
 Geluck, voorspoed en vreden;
 Bescherm-Heer onser Landen en Steden!
 Wees wellekom, hier wederom,
 In onse Friesche palen,
 Daer wy, met sangen
 Vol blijdschaps u ontfangen
 En inhalen.’

In den loop van 1618 had de Stadhouder zich niet meer om de jonge kamer bekommerd. Hem riepen ernstiger zaken naar Den Haag. Prins Maurits had hem zijn vertrouwen geschonken, en de Friesche Stadhouder maakte er gebruik

van, om zijn beroemden neef naar zijn beste vermogen te raden in de moeilijkheden, die Holland bedreigden. De strijd tusschen den grooten veldheer en den grooten landsadvokaat blaakte met volle woede. De spanning tusschen de kerkelijke partijen was op het hoogst. Botsingen van zeer treurigen aard hadden vooral te Amsterdam plaats gegrepen. In Juli 1618 had Maurits aan het hoofd eener bezending uit de Algemeene Staten den bekenden, beslissenden stap gedaan. In Augustus volgde een nieuwe staatsgreep, en werd de grijze Barnevelt met den ‘grooten Huyghen’ en Hoogerbeets gevangen gezet. Eindelijk werd in November te Dordrecht het Synodus Nationaal geopend, en tot voorzitter benoemd Johannes Bogerman, predikant te Leeuwarden.

De Friesche Stadhouder had gedurende al deze gebeurtenissen eene groote rol gespeeld. Dat hij een bekwaam tegenstander der partij van den advokaat was, daarenboven een aartsvijand der Arminianen en alle mogelijke libertijnen, op welk

gebied ook, was overvloedig gebleken, en in Leeuwarden te over bekend. Reeds in 1616 had hij in de Friesche hoofdstad met Nieuwjaar een staatsgreep gedaan, die Maurits te denken gaf. Hij had de grietenijen en steden weten over te halen, om het personeel der Leeuwarder Vroedschappen, meest libertijnen, af te zetten, en eene geheel nieuwe stedelijke regeering aan te stellen. Met medewerking van het college der Gedeputeerde Staten en van het Friesche Gerechtshof werd plotseling de wet te Leeuwarden veranderd, en dit besluit gehandhaafd, ondanks eene bezending uit de Staten-Generaal, die in de Friesche hoofdstad aan dooven-mansdeur klopte.

Starter had tot op Donderdag 20 December 1618 geen enkel blijk van openbare afkeuring ontvangen. Men had zijne - trouwens schaarsche - vertooningen in den kring der broeders van 'Och, mocht het rijzen!' met aandacht gevolgd. Tachtig leden telde de kamer te Leeuwarden, een tiental in Franeker en Dokkum. De 'Caerte' met de namen der leden noemde een twintigtal

edelen, waaronder Jonkheer Willem van Eysinga, Jonkheer Doco van Jongama, Jonkheer Frederik Inthiema, Jonkheer Menno Houwarda van Mekkama, Jonkheer Gijsbert van Aernsma, Jonkheer Jan van Walta, Jonkheer Rembt Rengers ten Post en Jonkheer Sjoerd van Cammingha gevonden werden. De Stadhouder had de hulde der Rederijkers in 1617 met groote welwillendheid aangenomen. De ernst der gebeurtenissen van 1618 had Graaf Willem Lodewijk bijna voortdurend in den Haag doen toeven, maar des ondanks meende Starter geene andere tegenwerking het hoofd te zullen bieden, dan die hij in zijn eigen huis ontmoette....

Zoo was de loop zijner gedachten, toen hij na de scherpe woorden zijner schoonmoeder in zijne studeercel zich bezig hield met de zorg voor zijn kostuum. Reeds te half twee zou de vertooning beginnen. Men had ditmaal een klein, maar zeer zorgvuldig uitgezocht programma. De broeders-speelderen, waartoe hij zelf in de eerste plaats behoorde, zouden vertoonen het beroemde herder-

drama van den Drossaart Hooft, 'Grani da', en daarna zou volgen een oorspronkelijk zangspel van hem zelve, eigenlijk eene kleine opera, onder den titel: 'Klu cht i g t's a m e n g e s a n g v a n d r y P e r s o n a g i ë n.' De muziek zou door zijn vriend Jaques Vredeman en diens Collegium musicorum geleverd worden. De rollen waren zorgvuldig ingestudeerd, en met onbezweken vlijt gerepeteerd.

Juist was hij bezig eene ronde custory¹⁾ van bordpapier uit een kastje te voorschijn te brengen, en daaruit de hagelwitte stolpkraag met hooge plooiën te nemen, toen de deur van zijne kamer geopend werd, en Nieske binnentrad. Zij had zich gehaast haar galakostuum aan te doen. Het paarschroode fluweelen lijf met hooge schouderstukken, met eene reeks vergulde knoopjes van den hals tot het middel, eng sluitend om de keurs, en een zwart lakensche bouwen²⁾ stonden haar uitmuntend. Een mutsje van fijn lijnwaad, met kant omzet, bedekte haar achter-

1) Doos.

2) Rok.

hoofd, en liet het glanzend, lichtblond hair aan het voorhoofd onbedekt. Sieraden droeg zij niet dan den dunnen, gouden trouwring aan hare rechterhand.

Starter zag haar met groote blijdschap verschijnen.

‘Ik wist wel, dat je me niet alleen zou laten gaan!’ - riep hij - ‘Nieske zal haar poëet om geen wereldsch goed verlaten. Mijn s w e e t h e a r t ! mijn s w e e t h e a r t !’

Hij klemde haar in zijne armen, en dankte haar met eene hartelijke omhelzing.

‘Stil, man! denk om mijn kraag. Genoeg, genoeg!’

Starter liet haar los, en schudde lachend het hoofd, terwijl Nieske zeide:

‘Ja, ik ga met je mee naar de kapel! Moeder heeft me wel ernstig berispt, maar ik kan in al hare angstige precautiën voor onze wereldsche belangen, al haar tegenzin in de vertooningen onzer maats, niet deelen. Ik ben uwe Nieske, die u lief heeft zonder voorzienige wijsheid of con-

sideratie. Mocht ik dolen in mijne onnoozelheid, dan zullen wij samen al de miseriën deelen, die daaraf kunnen komen!’

Starter zag haar met innige genegenheid aan. Er parelde een traan in zijn oog.

‘Je bent het liefste wijfke, dat in Friesland woont!’ - zeide hij met trillende stem.
- ‘Ik kan het je nooit vergelden!’

Nieske staarde hem vol bezorgdheid aan. Toen vroeg ze:

‘Mag ik dan eens van wat ernstigs spreken? We beleven dangereuse tijden. Hier in Leeuwarden zijn velen, die u gaarne mogen zien, maar velen spreken als moeder, en achten het spelen op de kamer een werk, dat ergernis brengt onder de gemeente. Je weet wel, mijn troost, dat ik je geene kwellingen zal aandoen, maar zou het geene wijsheid zijn, langzaam het spelen wat te matigen. Zijne Hoogheid is de vriend der predikanten! Er loopen dreigende nieuwmaren!’

Starter hield zich een oogenblik bezig met zijn hooggeplooiden halskraag. Toen antwoordde hij:

‘Je kwelt je zoete hart tegen rede en waarschijnlijkheid. Ik weet wel, dat het proces van den Advocaat in den Haag, dat het Synodus Nationaal tot Dordrecht is begonnen.... Maar zouden daarom poëzie en alle vroolijke voisen verboden zijn? De staatszaken blijven staatszaken, en de poëzie staat daarbuiten. Dit heeft mij onlangs nog mijnheer Rengers ten Post gezegd, en waar de groote heeren dus voorgaan, kunnen wij eenvoudige lieden simpellijk volgen!’

Starter had intusschen een fraai wambuis van donkergroen laken toegeknoopt, en den grooten, zwaren wintermantel van een kapstok genomen. Nieske hielp hem bij het aandoen, daar anders de kraag gevaar liep te kreuken.

‘Eén ding wilde ik nog op u vragen!’ - klonk het ernstig van Nieske's lippen. - ‘De zingende klucht zal toch eerbaar en gevoegelijk vertoond worden? Gij hebt immers geene onvoeglijke dingen of slimme treken in uw stuk gebracht? De minste dartele lichtvaardigheid zou ons veel kunnen kosten!’

Starter zag hare heldere oogen verduisterd door opkomende tranen. Hij legde den rechter arm om haar hals, en trok haar aan zijne zijde.

‘Wees gerust, Nieske! Wij zijn Rhetorijkers en geene onvoegelijkheid past ons. Wij houden ons aan de spreuk van den Groninger Geus, Bartholt Entens: ‘Vrolic met eeren!’

IV. De vertooning van: och, mocht het rijsen!

De voormalige kapel van het Sint-Annaklooster der grauwe Begijnen te Leeuwarden was een zeer eenvoudig gebouw. Reeds vóór 1600 hadden de geestelijke zusters Leeuwarden verlaten, en werd het klooster door de Vroedschappen tot een stadsgevangenhuis bestemd. Met Primo Januari 1617 had Starter van de anti-Barneveltsche regeering, door tusschenkomst van zijn beschermer, Jonkheer Rembt Rengers ten Post, de vergunning gekregen, om de leegstaande zaal der kapel van

het Sint-Annaklooster te gebruiken voor de tooneelvertooningen der jonge kamer:
'Och, mocht het rijsen!'

De kapel, ontdaan van alles, wat tot den eeredienst behoorde, zag er uit als eene leege schuur met veel licht, dat door de zeven hooge kruisvensters naar binnen stroomde. De vrienden van Starter hadden hem ijverig geholpen, om van dat gebouw eene soort van schouwburgzaal te vormen. Voor de toeschouwers had men banken langs de wanden en in het midden der kapel geplaatst. De witte muren waren met wapenschilden, met ruit- of schildvormige Rhetorijkerblazoenen versierd. Festoenen en slingers van oranje en groen waren tusschen de wapenborden aangebracht. De wapens der Eysinga's, der Jongama's, der Cammingha's en der Rengersen prijken daar naast vele anderen, eene hulde aan de Friesche edelen, die als leden der kamer: 'Och, mocht het rijsen!' waren ingeschreven.

Een vrij groot stuk der zaalruimte was ingenomen door het tooneel. Men had een houten

vloer gelegd op vaste schragen, en voorts twee gordijnen aangebracht, een, dat het tooneel afsloot van de toeschouwers, en een op het tooneel, om kleinere of grotere ruimte voor de spelers te verkrijgen, naarmate men kluchtige of ernstige drama's vertoonde. Decoratiën waren nog niet aanwezig. Starter had het voorste gedeelte van het tooneel zooveel mogelijk als het binnenvertrek van eene burgerwoning ingericht. Bij de deftige stukken werd het gordijn op het tooneel ter zijde geschoven. Men zag dan een soort van thronhemel met een zetel er onder, en ter zijde op voetstukken van hout, die als marmer waren geschilderd, twee standbeelden van Thalia en Melpomene.

Donderdag 20 December, te half twee des namiddags, waren er reeds een paar honderd toeschouwers in deze tooneelzaal aanwezig. De eerste bank vóór het tooneel werd ingenomen door meester Jaques Vredeman en het Leeuwarder Collegium musicorum. Zes broeders van 'Och, mocht het rijsen!' schaarden zich daar onder

de bevelen van Vredeman, die als hoofd van het Collegium vooring met krachtige grepen in de snaren zijner theorbe. Een der maats speelde op eene groote viola-da-gamba - eene soort van bas - twee luitspelers, en drie fluiten vormden het verdere orkest. Zij boeiden in afwachting der dingen, die komen zouden, de aandacht der hoorders door een fraai en krachtig samenspel, waarbij vooral bekende en algemeen geliefde motieven uit den rijken schat der Nederlandsche volkszangen, of vroolijke danswijzen, als: 'Van d'Engelsche indrayende dans Londesteyn,' of 'd'Engelsche klokke-dans' of 'Courante Française,' of 'Balletti Espagnole' werden gekozen.

Velen der toeschouwers bleven achter in de zaal bij elkander in vroolijken kout. De banken, die het dichtst bij het tooneel stonden, waren bedekt met fraaie fluweelen kussens voor de deftige leden met hunne echtgenooten en dochters. Bijna al wat Leeuwarden aan schoone adellijke jonkvrouwen bezat, was dien middag aan-

wezig. De freules Van Eysinga zaten met de douairière Van Cammingha bij elkander, terwijl zacht lachend over allerlei plaatselijk nieuws werd gekeuveld. Toen Starter met Nieske de zaal binnentrad, zag hij met stralende blikken in het ronde. Geheel aanzienlijk Leeuwarden was ter kamer verschenen. Terwijl Vredeman de Courante Française deed hooren, ging hij vroolijk naar voren, en bracht zijne vrouw op een goed plaatsje, vooraan, waar zij eene vriendin, Taetske Ornia, de huisvrouw van Albert Veelker, een der spelende maats, tot gezellin kreeg. Toen haastte hij zich weg, om door eene achterdeur naar het tooneel te komen, want hij moest zelf de rol van Daifilo in de 'Granida' vervullen.

Op het tooneel was het tweede gordijn reeds weggeschoven. De speelders stonden gereed. Veel werk van kostuum werd er niet gemaakt. Men legde de hooggepijpte kragen af, men hulde zich in wijde lichtblauwe of purperen mantels. Een lauwerkrans werd op het hoofd gezet, een hooge

herderstaf in de hand genomen. In een ommezien had Starter-Daifilo zich gereed gemaakt. Albert Veelker, rijk bierbrouwer te Leeuwarden, een der beste acteurs van Starter's gezelschap, speelde voor *Tisiphernes*, en zijn broeder Menno Veelker, zestien jaren oud, zou voor *Granda* optreden. Het kostuum van dezen laatste was met eenige zorg gekozen. Op een afstand maakte hij den indruk eener jonge vrouw in het galagewaad van den dag. Voor Dorilea trad evenzoo een jongmensch van vijftien jaren op. Alles was gereed. Men wachtte alleen op een teeken van Starter. Deze stond bij de middenopening van het gordijn, en fluisterde met Vredeman, die zijne hand aan het oor bracht, om wèl te verstaan:

‘Tot inleiding het pastorelleke, zooals we hadden afgesproken: *The fairest Nymph, those valleis or mountaines ever bred!*’

‘Opperbest. Laat het gordijn maar wegschuiven!’

Vredeman gaf een wenk aan zijne kunstenaars. De drie fluiten hieven aan met schelle tremoloos,

waarbij de v i o l a - d a - g a m b a hare statige basakkoorden voegde. Het gordijn werd langzaam weggetrokken. Het tooneel was ledig. Dorilea trad met luchtigen tred op, en nadat het Engelsche herderslied was gespeeld, begon zij de welbekende regelen:

‘Het vinnich stralen van de son
 ‘Ontschuil ick in 't bosschagie,
 ‘Indien dit bosje clappen con,
 ‘Wat melden 't al vrijagie!....

Gelukkig voor de toeschouwers blonken daar buiten de bleeke stralen van de Decemberzon, zoodat de voordracht van Dorilea niet te veel van hunne verbeeldingskracht vergde. De speelders togen nu dapper aan het werk, en te midden van groote stilte en oplettendheid klonken de luide stemmen van Daifilo, Dorilea, en Granida. Daar het gordijn niet dicht werd geschoven bij ieder bedrijf, maar alleen een kort tusschenspel van het C o l l e g i u m aankondigde, dat een bedrijf was afgespeeld, werd het bekoorlijke herderspel van Hooft in ruim anderhalf uur voorgedragen.

Vroolijke toejuichingen klonken alom. Vredeman borg zijne theorbe in eene kist, die onder zijne bank was geschoven. De leden van het C o l l e g i u m volgden zijn voorbeeld. Er was een half uur welverdiende rust. De heeren stonden op, en keuvelden eene poos met de dames en jonkvrouwen, die op de fluweelen kussens zaten. Een gerucht van luide stemmen weergalmdde weldra door de kapel.

Nieske had zeer aandachtig naar de verzen van Hooft geluisterd. Zij was uitermate voldaan. De taal en de toon der verzen, de handeling der speelders, alles was even ernstig en deftig. Te luisteren naar eene sproke van minne, van goede minne, als deze, scheen haar de grenzen van een geoorloofd kunstgenot niet te overschrijden. Hare buurvrouw Taetske Ornia was vol lof over de schoone vertooning. Zij fluisterden druk te zamen.

‘Je moogt wel trotsch zijn op zulk een man als Starter!’ - zei ze vriendelijk glimlachend. - ‘Mijn dikke Veelker gelijkt hem op lange na niet!’

‘En je zwager Menno dan!’ - antwoordde

Nieske licht blozend. - ‘Mij gedenkt niet, ooit zoo schoon te hebben hooren spreken!’

‘Menno is nog een knaap, die eene mooie, hooge stem heeft! Doch hij is te bijster onhandig voor eene prinses. Hij draait zich te snel om, en zwaait te veel met de armen!’

‘Maar de poëzie was kostelijk!’

‘O, zeker! Toch vind ik de prinses Granida wat al te driest.... voor eene prinses. En de herder Daifilo heeft niet veel van.... een herder!’

‘Je moet simpellijk bedenken, dat dit alles poëtische verziëring is....’

Nieske hield plotseling op, en zag zeer verward ter zijde.

Een jonkman met donkere, fonkelende oogen naderde de bank, waarop de beide jonge vrouwen zaten.

Hij richtte zich tot Taetske, zich zorgvuldig onthoudende een blik met Nieske te wisselen. Hij was eer klein dan groot van gestalte. Zijn gelaat maakte indruk door den scherpen blik, die uit beide zwarte oogen straalde, en door het

lange zwarte hair, achter de ooren weggestreken. Overigens was dat gelaat ontsierd door een scherp gebogen neus, die aan zijne persoonlijkheid den indruk van felheid en stroefheid verbond. Hij droeg een platten kraag, gesloten met een eenvoudig koordje, uitlopende in een wit akertje aan elk uiteinde. Voorts was hij geheel in 't zwart, zonder eenig versiersel, zonder de bijna onmisbare rozen van lint op zijne schoenen.

Taetske Veelker keek verrast op, toen zij hem zag.

‘Zoo, Halma! Heb-je de reize uit Franeker gewaagd? En dat alleen, om Veelker en Starter te zien spelen?’

Reinier van Halma, Theologiae Candidatus van de Franeker academie, scheen niet op zijn gemak. Twee malen poogde hij Nieske's opmerkzaamheid te winnen, maar deze staarde naar den steenen vloer der kapel. Hij glimlachte gedwongen en antwoordde:

‘Neen ik heb zaken te Leeuwarden. De zorgelijke en dangereuse tijd, dien wij beleven, heeft

mij doen besluiten vooreerst van het predikambt af te zien. Ik ben nu student in de medicijnen - en zal later, naar ik hoop, nog eens een goed arts worden!’

‘Kom, zet u, Halma! Hier is nog eene oude kennis van u.... Nieske Hendricx, Starter's huisvrouw!’

De zenuwachtige trilling, die plotseling om zijne lippen speelde, bedwingend, groette hij Nieske met groote verlegenheid, terwijl deze nauwelijks het hoofd bewoog. Taetske zag beiden uitvorschend aan, en bedwong eene plotseling opkomende lachbui. Halma trad aarzelend terug, en, eensklaps een besluit nemende, antwoordde hij:

‘Och, mij is de lust tot kouten vergaan! Het was mij te doen mijnheer Rengers te spreken. Het is mijn voornemen naar de nieuw gestichte hoogeschool van Groningen te trekken, over welke mijnheere Rengers tot curator is gekozen. En men zeide mij aan zijne woning, dat hij hier zeker zou te vinden zijn!’

‘Sinjeur Halma! de heere Rengers komt juist met mij binnen!’ - klonk eene luide, vroolijke stem. Het was Starter, die even onder de toeschouwers verscheen, om met Nieske en Taetske een vriendelijk woord te wisselen.

Halma verbleekte, terwijl hij fluisterend woorden sprak, die niemand verstond. Hij deinsde af, en sloop weg, zonder iets meer te zeggen. Starter trok de schouders op, en zeide lachend:

‘Welk eene zonderlinge hommage brengt ons deze theoloog!’

‘Hij is nu student der medicijnen en gaat naar de Groningsche hoogeschool!’ - zei Taetske snel.

‘Mijnentwege mocht hij tot Leiden studeeren!’ - ging Starter voort. - ‘Doch wat zeggen de juffrouwen over het schoone amoureuze spel van den Drossaart? En wat denken zij over Albert en Menno? Gansbloed! Dat zijn nobele borsten!’

Nieske zag haar man met dien onweerstaanbaren, zacht smeekenden oogopslag aan, die hem

terstond tot de gewone kalmte deed terugkeeren. In zijn triomf van kunstenaar, gelukkig over den goeden uitslag van het eerste deel der voorstelling, sloeg hij luidruchtiger toon aan dan haar lief was. Hij kende Reinier van Halma zeer goed, en wist, dat deze hem nooit vergeven, dat deze de bitterheid zijner nederlaag, daar Nieske zijne liefde versmaad had, misschien te morgen of te avond op hem verhalen zou.

Terwijl hij nu vroolijk met de twee vriendinnen over het spel der beide Veelkers sprak, en den lof, door Taetske hem geschonken, gretig aanvaardde, werd hij rechts en links aangeropen, en luid geprezen wegens het welgelukte samenspel. Een deftig man, geheel gekleed in grijs zilverlaken met een smalgeranden zwarten vilten hoed op het forsche hoofd, ongemeen breed en kloek van gestalte, zonder tot lompe zwaarlijvigheid over te hellen, trad op hem toe, en trok hem mede naar een hoek der kapel.

‘Alles gaat uitstekend, mijn kostelijke poëet! Houd vol! Wij zullen u allen steunen!’

‘Vreest Uwe Edelheid voor eenig perikel?’

‘Een Rengers vreest de menschen niet, Starter! Maar er wordt hier in de stad gekakeld! Gij zult goed doen alle mogelijke praecautiën te nemen, opdat aan lasteraars geene materie gegeven worde!’

‘Doch Uwe Edelheid zei mij nog onlangs, dat de politiek en de poëzie streng gescheiden moesten blijven....’

‘Juist! Denk evenwel om de hypokrietsche ketterjagers van onze dagen! Wees in alles voorzichtig. Op mijne voorspraak en faueur kunt gij rekenen!’

Starter boog zich diep voor Rembt Rengers ten Post, lid der Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, oud-lid der admiraliteit van Friesland, opperschepper der drie Delfzijlen, Curator der Groningsche Hoogeschool, de invloedrijkste man in het Noorden na den stadhouder Willem Lodewijk. De dichter was pijnlijk getroffen, en wilde nadere inlichtingen vragen. Maar de heer Rengers had zich tot de freules Van

Eysinga gewend. En Starter voelde zich bij den arm genomen. Hij moest omkijken.
Vredeman stond vóór hem, en zei haastig:
‘De tijd is verstreken. Wij moeten beginnen! Denk om je kostuum!’

V. Het slot der vertooning.

Starter snelde haastig naar het tooneel terug. Vredeman riep zijne virtuozen bij elkaar, en welhaast begonnen ze een van Starter's lievelingsliederen: 'I have a love so fair, so constant, firme and kinde' te doen hooren. Het tooneel was klaar gemaakt voor eene klucht; het achtergordijn toegeschoven, en de afgesloten ruimte gemeubeld als een deftig burgervertrek. Links van de toeschouwers had men eene deur aangebracht, rechts stond eene rustbank met fraaie

kussens, waarvoor eene vierkante tafel geplaatst was. Een klein kleptafeltje met een paar stoelen en driehoekige taboeretten schikte men op eene rij tegen het achtergordijn.

Toen Starter ten tooneele verscheen, stormden zijne beide vrienden, Albert en Menno Veelker, op hem af. Hij werd met ongeduld verbeid, maar moest zich eerst nog kleeden. Men zou - als gezegd is - tot slot eene oorspronkelijke klucht van Starter vertoonen met den weinig zeggenden titel: 'K l u c h t i g t ' s a m e n g e z a n g v a n d r y P e r s o n a g i ë n .' Deze drie personen droegen naar het handschrift van den dichter de volgende namen:

'Knelis Joosten, een half-backen Vryer.'

'Lijsjen Flepkous, sijn Vrijster, een deurtrapt Meysje.'

'Griet Kaecks, een Waerdinne.'

De geheele klucht zou gezongen worden door de beide Veelkers en Starter, naar melodieën gekozen door, en onder leiding van Vredeman ingestudeerd. Een soort van nationaal zangspel werd

hier te Leeuwarden op het tooneel gebracht, lang voordat men er te Amsterdam of elders in ons vaderland aan dacht. Starter zou voor Lijsjen Flepkous, Albert Veelker voor Knelis Joosten en Menno Veelker voor Griet Kaecks spelen. De beide laatsten hadden zich reeds gekleed. Albert droeg het kostuum van een zwierig jonkman, stolpkraag, nauw wambuis van lichtbruin laken, wijde broek van dezelfde kleur, gele kousen met hoogroode linten onder de knie getooid en roode rozen op de lage schoenen. Menno had de versierselen van zijn Granida-kostuum afgelegd, en eene hooge, zwaar gesteven vrouwenmuts en dito kraag aan.

Zoodra hij hen zag, riep Starter:

‘n Paar minuten patiëntie, m y d e a r f e l l o w s ! Ik kom oogenblikkelijk terug!’

Snel liep hij de zijdeur van het tooneel uit en een trapje af. Dit leidde naar een klein vertrekje, door den conciërge van het stadsgevangenhuis, Jan Aertsz, aan de acteurs voor kleed-

kamer afgestaan. Na een oogenblik zoekens vond hij de doos, die Nieske voor hem had gereed gemaakt. Snel ontdeed hij zich van kraag en wambuis, en terwijl hij luide aanhief:

‘Io canto, io sono, io ballo!’

wierp hij zich een zwaren bouwen van groen laken over het hoofd, aanstonds om het midden vastgehaakt, en tot op de voeten nedervallend. Daarna bracht hij een lijfje van zwart fluweel, met zilveren knoopjes versierd, voor den dag, en trok het zoo handig aan, of hij heel zijn leven een vrouwenkostuum had gedragen. Maar het gewichtigste deel van zijn toilet moest nog komen. Hij wilde zijn glanzig roodbruin hair zoover mogelijk naar achteren kammen, en een fijn mutsje met stijf opstaanden, geplooiden rand op het hoofd zetten. Zijn gladgeschoren gelaat - hij had de krullende mustatsen opgeofferd - zijne fijne trekken en levendige oogen, zijne tengere gestalte, deden hem reeds vrij wel op eene jonge vrouw gelijken, maar de muts en de kraag moesten alles voltooien. En nu miste hij het kleine

spiegeltje, dat altijd op de tafel lag. Zijn gezang een oogenblik stakend, snelde hij naar de deur en riep luide:

‘Teuntje! Teuntje!’

Teuntje Jans was de dochter van den conciërge en de trouwe helpster der broeders van: ‘Och, mocht het rijken!’ Eene flinke deerne met mooi blond hair, werd Teuntje door velen om strijd geplaagd en geprezen. Starter moest nog tweemaal roepen, eer zij haastig in het kleedkamertje verscheen.

‘Het spiegelke, om mijne muts op te zetten!’

Teuntje schaterde het uit, toen zij Starter in vrouwenkleeren zag, maar oogenblikkelijk wenkte ze hem te gaan zitten, en zei steeds lachend:

‘Ga zitten, sinjeur Starter! Ik zal u de mutse wel opzetten zonder spiegelke!’

Met groote handigheid toog zij aan het werk, terwijl Starter luide zong:

‘O bella figlia, o amor mia!

Mijn hoop, mijn troost, mijn koningin

Wilt u met mijn, u Lief! verblijven....’

Teuntje liet zich niet storen door Starter's ondeugende blikken, noch door de hand, die hij om hare leest sloeg. In een oogenblik had zij de muts op zijn hoofd geplaatst en van achteren met een koord stevig vastgeknoopt. Het hair werd glad weggestreken, zoodat Starter al meer en meer op Lijsjen Flepkous begon te gelijken.

‘Wacht, nu de kraag nog!’ - riep Teuntje, en ging Starter een fijn gepijpt Kamerijksch kraagje onder de kin vaststrikken.

‘Bese los manos, mijn soete schelmtje!
Mijn-lieve Liefken, como le va?’

zong Starter met dolle uitgelatenheid, en toen Teuntje eene schrede achteruit wilde treden, om te zien, welke uitwerking muts en kraag bij het kostuum maakten, had hij beide handen om haar midden gelegd, en drukte hij een stouten zoen op haar frisschen mond.

‘Gans elementen! Starter! Het duurt te lang!’

Albert Veelker stak zijn hoofd om de deurpost, maar sloeg de beide handen ineen, en lachte luid, toen hij Lijsjen Flepkous te voorschijn zag

komen, terwijl Teuntje met een hoogen blos de in het ronde neergeworpen kleedingstukken van den grond opnam.

Beide acteurs vlogen haastig naar het tooneel.

Het luid gezwatel der stemmen van de toeschouwers waarschuwde hen, dat Vredeman zijne inleiding reeds lang had voltooid. Veelker keek even door de middenopening van het gordijn in de zaal, en riep de muzikanten toe te beginnen. Vredeman zag zijne mannen aan, en gebood, terwijl hij zelf een paar akkoorden op de theorbe greep:

‘Pots hondert tausent slapperment!’

De gordijnen werden weggeschoven. Het tooneel bleef eene poos leeg. Na een kort voorspel begon de trippelende snelle melodie, die Veelker als Knelis Joosten deed te voorschijn komen. Hij bootste den gang na van een verlegen jonkman, en trok van tijd tot tijd aan zijn hoed, die ten slotte aan zijn achterhoofd bleef hangen. Toen kwam hij op den voorgrond en begon met zeer duidelijk uitgesproken woorden te zingen:

‘En is dat niet de plaegh? Ik vraeght jou allegaer,
Wy gingen gister avond uyt kuyeren met malkaer,
Ick vraeghden, of sy wou my tot haer man verkiesen?
Neen, sey sy, Vaer! ick sou daeraan te veel verliesen.

Wel (seyden ick) mijn soete kijnd! hoe spreek jy doch dus fel?
Een duysend gulden, of een ding, sal my geworden wel.
Wanneer ick maer een reys aen 't Hylicken kan komen:
Dus, o mijn soete schaep! wilt daer niet eens van droomen.

Jae wel, wat dunckt jou, kijeren! en sou men niet wel sot
Haest worden, als men so van 't Meysken wordt bespot?
En siet, ick kan 't niet laten, ick moet se nochtans vryen,
Al sou ick schoon om haer thien duysend dooden lyen.’

Knelis Joosten toonde zich zeer op de hoogte van zijn toestand. Hij wist door de helder gezongen en duidelijk hoorbare woorden de toe-

schouwers in eene vroolijke luim te brengen. Zijne mimiek was lang niet onverdienstelijk. Zijne houding, zijn stand, alles lokte tot lachen. Nog een oogenblik ging hij voort met zijne minneklachten, en juist verzekerde hij:

‘En dan begin ick my inwendigh te verblyen
En denck: hoe sullen wij noch eens te samen vryen’

toen de deur openging, en Starter als Lijsjen verscheen. Een gemurmel van goedkeuring ging op, terwijl Knelis stil naar den achtergrond sloop, terwijl hij het publiek op geheimzinnige wijze toevoegde:

‘Ick wil my hier so lang wat voegen gaen in duyster,
En singt sy dan wat aerdigs, ick wed ick dat beluyster.’

Zoodra Lijsjen naar den voorgrond kwam, begonnen de toeschouwers in de handen te klappen. Vredeman hield even op, en na een teeken, dat de muzikanten verstonden, stemden zij de *Courante Sarbandede*, waarbij de luiten fraai

unisono de wijze aangaven. Starter hief met frissche, goed nagebootste vrouwenstem aan:

‘Geen liefde, geen trouwe, geen deughde nochte eer,
Vind men nu by de loose jonkmans meer;
Sy zeggen veel wonders, sij klagen van smart,
Sy noemen ons Godinnen van haer hart -’

In de kapel fluisterden Nieske en Taetske met hoogroode wangen en glinsterende oogen. Kinderlijk blijde volgden zij spel en zang van hare beide echtgenooten.

Starter had reeds sedert bijna twee jaren de gunst van zijn Leeuwarder gehoor gewonnen. Hij was verwend door toejuichingen. Met snaaksche blikken, naar rechts en links, ging hij voort:

‘Ick heb een vryer die Knelis Joosten hiet,
Hij vrijt me soo vrypostig, dat ick het hem verbiet;
Het is een vromen jonkman, zoo treflijk van gelaat,
Dat hy de reine rest al veer te boven gaet’ -

en daarna, met den vinger op de lippen, en het hoofd voorovergebogen naar het publiek:

‘Sijn bruyne oogen, sijn mooye mond
 Heeft mijn jonck hart al heel doorwond.
 O Knelis Joosten, lieve Vaer!
 Had ick jou in mijn armen maer!’

Plotseling evenwel ziet Lijsjen om, en bemerkt ze Knelis, die uit zijn hoek te voorschijn komt. De uitdrukking van haar gelaat verandert. Zij verbergt hare oogen achter beide handen en begint luid te snikken.

Het thema: *Pots honderd tausent slapperment hernemend, vangen beiden nu een gesprek aan, dat als recitatief wordt gezongen. Knelis poogt de vrijster te troosten:*

‘Tut, tut! nu laet jou schreyen! kom, kom mijn soete dier!
 Laet ons eens gaen nae buy ten; wat doen wy langer hier?
 Daer sullen wy om soete melck en room met suycker dincken,
 En daer de klaere koele wijn uyt groote roemers drincken.’

Lijsje neemt aarzelend aan, maar maakt zwarigheden:

‘Hoe soud' ick met u uytgaen, ick ben doch niet gekleed?
 Ick heb geen tasch, geen schorteldoek, geen huyck, noch niet een beet....’

Zij wil ze ter liefde van Knelis gaan halen, en snelt heen, weldra door hem ingehaald en teruggehouden, terwijl hij zingt:

‘Neen, neen, mijn lief! also niet, wy moesten so niet scheyen.

LYSJEN.

‘Wat wil je van mijn hebben?’

KNELIS.

‘Een kus moet jou geleyen!’

LYSJEN.

‘Een kus, dat's een kleyn principael, al waerter acht of tien.’

KNELIS.

‘Wel aen, mijn hart, mijn ingewant, mijn lief! het zal geschien!’

Veelker en Starter maakten veel werk van dit tooneel. Lijsjen liep vlug weg naar de deur, achterhaald door Knelis. Telkens, als hij op het punt is haar te omhelzen, weet zij het met eene

vlugge beweging te ontduiken. Na langen strijd wordt tot groote tevredenheid der toeschouwers Lijsjen gevangen genomen, en moet zij aan hare belofte van ‘acht of tien’ voldoen. Starter wist daarbij met zeer ongemeen talent het dartele en daarenboven het echt vrouwelijk kokette van deze handeling te doen uitkomen. Er werd luid gelachen en gejuicht, waarbij de voorname heeren en jonkvrouwen niet achterwege bleven.

Lijsjen ontsnapt aan Knelis armen, vliegt de deur uit, maar blijft er achter staan, terwijl zij door een kiertje gluurt. Knelis gaat met het recitatief voort en deelt aan de vrienden mede, dat hij nu met zijne vrijster naar buiten zal wandelen, dat hij eene kanne wijns met suiker zal doen bereiden, dat hij haar dikwijls zal toedrinken, dat hij hoopt haar met den wijn te verschalken.

En jubelend zingt hij op de lievelingsvois van Starter, ‘D’Engelsche fa la la, fa la la, fa la le y ne’, met vroolijk accompagnement van fluiten en viola-da-gamba:

‘Want suykerde wijn loopt soetjes in,
 Fa la la, fa la la, fa la leyne!
 En dat is de meysjes recht na haer sin,
 Fa la la, fa la la, fa la leyne!’

Achter de deur klinkt nu duidelijk Lijsjens antwoord:

‘Hij meent mij te paaien met den wyn,
 Fa la la, fa la la, fa la leyne!
 Maer ick wed hij sal zelf eerst droncken sijn!
 Fa la la, fa la la, fa la leyne!
 Die anderen jaeght, staet selve niet stil,
 Fa la la, fa la la, fa la leyne!
 Dat sal hy bemerken, doch niet met syn wil’ -

en zich daarop met eene beugeltasch op zijde en eene huik over den arm op het tooneel vertoonende, zingt zij uitdagend luide:

‘Fa la la, fa la la, fa la leyne!’

Nieske stiet hare vriendin met den arm aan, en fluisterde:

‘Als het nu maar niet te hoog over de schreef gaat! Mijn man is zoo oubollig, dat hij van

loutere zothed som s niet weet wat hij doet!’

‘Maar hij doet het nu zeer kostelijk, en hij zingt als een lijster in de hazelaren!
Geen zorg, Nieske! Al, wat groot is hier in Leeuwarden, lacht en klapt in de handen!’

‘Ach ja, Taetske! Maar er zijn velen op ons verstoord om dit verkeer met
Rederijkers, en ach.... als je wist, wat moeder daaraf zegt!’

‘Kom, kom! Zet dat uit je hoofd! Wij zijn hier gekomen voor ons jolijt!’

En Taetske schikte zich dichter bij hare vriendin op de bank, terwijl zij haar
linkerarm om hare leest sloeg. Nieske glimlachte weer vroolijk en vestigde haar
oogen op het tooneel. Zij had de opkomende neiging tot neerslchtigheid overwonnen.

Intusschen had Vredeman zijne artisten een oud volksliedje: ‘Ick ben tot
Amsterdam g e w e s e n , h u , h u !’ doen aanheffen. Knelis viel aanstonds in:

‘Wel, soete hartje! ben-je daar weerom?

Laet ons gaen kuyeren met malkaer, kom, kom!

Ick sal u brengen op een goeden oort!’

En Lijsjen antwoordde:

‘Wel aen, mijn Vaêr! kom, gane wij dan voort!’

terwijl beiden daarna, gearmd, al zingend, van het tooneel verdwenen.

Het tooneel bleef vijf minuten ledig.

De toeschouwers wisten, dat daarmede eene verandering van plaats bedoeld werd.

Het collegium ging dapper voort met het liedekje: ‘Ik ben tot Amsterdam
gewesen, hu, hu!’ en weldra verscheen door de deur Menno Veelker als de
‘waerdinne’ Griet Kaecks. Zij was beladen met kannen, kruiken en roemers, die ze
zwijgend op het kleptafeltje bij het achtergordijn plaatste. Daarna bleef ze bezig met
de tafels en stoelen te wrijven en te boenen, tot buiten de stem van Knelis klonk:

‘Hier woont de Waerdinne!’

‘Hou, hou, Griet Kaecks! Kom voort hier veuren, doet op!’

Nu hief de waardin hare hooge, schel klinkende stem op, en vroeg naar den naam
van haar gast,

terwijl ze de deur opende. Zoo ras ze Knelis ziet, zingt ze:

‘Wel Knelis Joosten! benje daer? Welkom!
Wat hadje garen, lieve vaêr?’

En Knelis, terstond terugkeerend tot het vorige thema, antwoordt:

‘Suyckerde wijn en lekkere bancketten.
Fa la la, fa la la, fa la leyne!’

Griet Kaecks vraagt een oogenblik geduld, en vertrekt. Terstond begon weder eene levendige vrijagie, gevolgd door een wedloop op het tooneel. Knelis had Lijsjen bij verrassing een kus ontstolen, zoodra Griet Kaecks verdween. Lijsjen sloeg op de vlucht, terwijl haar vrijer haar haastig volgt. Zij loopt om de tafel rechts heen, en ontsnapt hem telkens handig. Met groote losheid en virtuositeit stelden Veelker en Starter dit stille spel voor. De bijval voor weinige oogenblikken met hetzelfde tooneel gewonnen, keerde terug. Vooral bij de gevangenneming der vrijster, als deze, steeds tegenstrevende zingt:

‘Nu, Knelis! maeckt het niet te grof, stil, stil!’

En deze, haar in de armen klemmend, antwoordt:

‘Hoe? macher niet een soentjen of, met wil?’

De waardin komt met eene tinnen wijnkan, hooge roemers en een schotel vol banket. Zij schikt alles op de groote tafel, terwijl Knelis en Lijsjen achter haar rug het stille spel voortzetten. Het minnend paartje plaatst zich op de rustbank met kussens. Griet Kaecks vertrekt met eene geheimzinnige uitdrukking op het looze gelaat.

Nogmaals hadden Starter en Veelker een tooneel te vertoonen, dat duizendwerf in vele blijspelen en kluchten, toen en later, door de beste acteurs der wereld is gespeeld - het drinktooneel, waarbij eene der beide partijen onder den invloed van den wijn komt.

Knelis is bij uitstek gul, en heeft de wijnkan voortdurend in de hand, om de hooge roemers te vullen. Beiden brengen het elkander tee, op

de ‘stemme’ van ‘L a P i c a r d e’. Knelis begint:

‘Mijn toeverlaet, mijn vreughd,
 Mijn troost en mijn geneught,
 Die alleen my helpen meught!
 Toon u wat bly!
 Dit breng ick dy
 Tot aen den grond,
 Met een kusjen voor uw mond.’

Lijsjen vervolgt:

‘Om u te doen bescheyd
 Met alle billickheyd,
 Daartoe ben ick wel bereyd;
 Keert het maer om
 't Sal wellekom,
 My wesen weêr.’

Knelis leegt zijn glas tot op den bodem, en keert het om - de gewone uitnoodiging ter navolging van het gegeven voorbeeld. Maar Lijsjen weet hem ongemerkt te dwingen zijn gevulden roemer opnieuw leeg te drinken, zoodat Griet Kaecks weldra de tinnen kan voor de tweede reis moet

vullen. De drinkwedstrijd wordt voortgezet. Knelis giet de roemers boordevol.

LIJSJEN.

‘O Vryer! dat 's te veel,
 ‘En meerder als mijn deel,
 ‘t Moet nochtans door de keel;
 ‘Dan sult ghy
 ‘Twee glasen my
 ‘Bescheyd doen weer.

KNELIS.

‘Jae, bij Gort! al waer het meer.

LYSJEN.

‘Doe my twee bescheyd!

KNELIS.

‘Ick sel
 ‘O, Lief! al waerter thien,
 ‘Als icker dy mee dien,
 ‘So sal 't dadelijck geschien;
 ‘Dit gelter nae toe!
 ‘Sie wat ick doe!

Albert Veelker had nu de voor 1618 zeer dankbare rol van den beschonken jongeling op

comische wijze voor te stellen. Steeds de woorden duidelijk uitsprekende begint hij plotseling een grof straatlied uit het zoogenaamde ‘Vleysboek’ te zingen op de wijze ‘Als gy dan komt in den Haghe.’ Lijsjen is opgestaan, om den licht waggelenden Knelis te ontkomen. De bedwelming neemt zeer snel toe. Knelis valt op een stoel neer, met het hoofd op de leuning. Vredeman hervat met zijn collegium het recitatief op de ‘stemme’: Pots honderd tausent slapperment’. Lijsjen schuift een kussen onder het hoofd van den in slaap vallenden Knelis. Er volgt een tooneel tusschen Lijsjen en de waardin. De eerste zegt:

‘Waerdinneken! so 't u gelieft, haelt my een weinigh hier
Een tinne schuttel en daer by een rauw ey drie of vier,
Ick sal u moeyten wel seer eerelijck betalen.’

Griet Kaecks komt binnen een paar minuten terug en zegt:

‘Daer sijn de rauwe eyeren, en 't schuttelken daer bij.’

Lijsjen slaat de eieren stuk en klopt dooiers en wit tot eene 'excellente bry'. Daarna giet ze dit mengsel in de zakken van Knelis' wijde broek. Het publiek scheen zich aan deze clowns-aardigheid ziek te zullen lachen. Nieske zag Taetske een oogenblik angstig aan, maar deze glimlachte vriendelijk, daar Lijsjen op het tooneel de moraal uitsprak:

'Sie so, lech daer mijn soete man! so moeten sy al varen
Die Dochters met bedriegery tot oneer brochten garen.'

De toeschouwers klaptten in de handen. Lijsjen verdwijnt. Een tusschenspel van het orkest dient, om het tijdsverloop aan te duiden, dat Knelis slapend moet doorbrengen. Eindelijk ontwaakt hij. Hij ontdekt, hoe men hem bedroog en beschimpte. Onder het uiten van allerlei woeste kreten, komt hij op het denkbeeld den Droes te bezweren - een denkbeeld op het tooneel en in de boeken van die dagen zeer algemeen. Met een

stuk krijt maakt hij een cirkel en eenige ‘characteren’ op den grond, terwijl hij op de wijze van d' Engelsche *fa la la*, leyn e den duivel te hulp roept.

Voorzichtig sluipt Lijsjen op het tooneel, en hangt ‘een clap-busse met nat bossekruyt’ aan zijn rug, steekt het kruid in brand en verbergt zich achter het gordijn. Knelis waant, dat de Duivel hem vervolgt, terwijl het kruid achter zijn rug ontvlamt. Luid schreeuwend rent hij de deur uit. Aanstonds verschijnt Lijsje, om op den voorgrond eene wijze vermaning toe te dienen aan alle jonkmans, die uit vrijen gaan, op de ‘voyse’: ‘De Mei die ons de groente geeft.’

‘Ghij jonkmans, die uyt vryen gae[t],
 ‘De eere houdt voor oogen,
 ‘Want quaed beloont sijn heer me[t] quaed,
 ‘In 't end wordt ghy bedroggen
 ‘Die door des droncks arglistighey[d],
 ‘Of and're lapperyen
 ‘Een maeghd van 't padt der eer[e]n leyd,
 ‘Sal nimmer meer bedyen,

‘Want so ghy doet, sal u geschiên,
‘Dat spreekwoord kan niet lieghen.
‘Dus, wilt dit als een spieghel sien,
‘En wacht u voor 't bedrieghen.

Onder luide betuigingen van tevredenheid werden de gordijnen toegeschoven. Men had gelachen en, daarenboven, men had eene les gehad. Moraal en didactiek, den Rhetorijkers van alle Nederlandsche steden zoo lief, hadden zich ook hier doen gelden. Het meest echter was men tevreden met de schoone muziek en met den zang. Dat alles was geheel nieuw te Leeuwarden, slechts bij uitzondering meende deze of gene, dat de klucht eene aaneenschakeling van alledaagsche aardigheden was, 't geen echter niets afdong op den lof, die den kunstenaars voor hun voortreffelijk spel toekwam.

Daar het reeds over vieren was, begon de schemering te vallen, terwijl de aanwezigen vroolijk koutend de kapel verlieten. De uitgang door eene smalle deur duurde niet lang, daar niemand er aan dacht de adellijke dames en

heeren den voorrang te betwisten. Nieske bleef met hare vriendin wachten. Vredeman voegde zich bij haar, verheugd over den goeden afloop, en vermoeid door den kunstarbeid.

Juist kwam de aanstaande medicus Halma hen voorbij. Met zekere meewarigheid sloeg hij een blik op Nieske. Er tintelde een buitengewoon vuur in zijne zwarte oogen. Veelker's vriendelijk wijfje ving dien blik op, en vroeg schertsend:

‘Bylo, Halma! gij en schijnt niet bijster tevreden over de broeders!’

Een hooge blos toog over zijn gelaat. Hij bleef staan.

‘Toch niet. Zij hebben treffelijk gespeeld en gezongen. Mij jammert het echter, dat eene zoodanige kluchte op ons tooneel tot Leeuwarden komt!’

‘Daaraf wilde ik wel het waarom weten!’ - riep Vredeman schielijk uit.

Halma scheen kloeker gestemd, dan bij zijne eerste ontmoeting met Nieske op dien dag. Hij antwoordde, terwijl hij weder te vergeefs poogde haar in de oogen te zien:

‘Het waarom is zeer simpel, sinjeur Vredeman! Onvoegelijke minnarijen als deze, moesten de Friesche Rhetorijkers niet vertoonen!’

‘Onvoegelijk, sinjeur Halma! Dat is niet serieus gesproken. Bedenk, dat den kunstnaren eenige poëtische vrijheid past. Of zoudt gij willen behooren tot dat slag van steenen menschen of van houten volk, 't welk de uitnemendheden der edele poëzie niet verstaan? Starter heeft al wat er onvoegelijks mocht komen in deze kluchtige minnarije wel degelijk doorgehaald en bestraft!’

Vredeman sprak deze woorden met groote gematigdheid en kalmte. Nieske beloonde hem met een blik vol dankbaarheid.

‘Juist daarom moeit het mij,’ - antwoordde Halma - ‘dat een zoo kloek poët zich aan zulke oubolligheid vergaapt. Leerrijke redenen en stichtelijke waarschuwingen, deugdelijke zedigheid of koninklijke waardigheid had ik van hem verwacht. Doch ik vergeet, dat de huisvrouw van den dichter naar mij luistert, en het zou mij verdrieten, zoo mijn oordeel haar griefde!’

‘Ge bekommert u zonderling zeer over mij, sinjeur Halma!’ - antwoordde Nieske fier. - ‘De konst gaat verder dan het oordeel!’

‘Dat is mogelijk!’ - hernam Halma met bevende stem. - ‘Maar de konst kan niet wijder gaan dan deugd en goede zeden.’

‘Dat doet zij ook niet!’ - viel Vredeman in, eenigszins gebelgd door deze onverwachte critiek. - ‘Men zal in Starter's zangspel niets oneerbaars vinden, als men het er niet in zoekt. En ware het evenwel, dat deze vrijagie wat ongebreideld en slordig mocht geacht worden, gij vergeet, sinjeur Halma! dat onze poëet niet de eerste is, die deze taal spreekt. De Grieken en Latijnen hebben het ons wel lustelijk voorgedaan, als blijkt in Aristophane, Plauto en Terentio, schrijvers, die nochtans aan onze jonge jeugd door de hedendaagsche geleerden voor klokspijs en lekkernij worden ingegeven. Niemand vindt daar faute in, maar zoodra deze dingen op een tooneel vluchtig worden verhaald, wordt dit door ieder voor doodzonde gehouden, schoon men dage-

lijks op straat, binnenshuis en elders - God betert 't - veel erger hoort en veel erger doet!'

Vredeman had zich opgewonden, terwijl hij sprak; zijne stem klonk luid door de kapel, terwijl de laatste bezoekers zich verwijderden, en de duisternis als een donker gordijn langs de muren vloede.

Reinier van Halma plooidde de dunne lippen vast op elkaar, en wierp zijn mantel, dien hij over den arm droeg, haastig om het lijf, terwijl hij uitriep:

'Het was mij niet te doen u de les te lezen, sinjeur Vredeman! Evenmin wilde ik eene bitse terechtwijzing uitlokken. Op bekwamer tijd zal ik u antwoorden!'

Halma boog voor de beide jonge vrouwen, en verwijderde zich met haastigen tred. Op hetzelfde oogenblik kwamen Starter en de beide Veelkers de kapel door eene achterdeur binnenstuiven, zoodat zij den Franeker student bijna omver liepen. Deze bedwong eene schielijke opwelling van toorn, en spoedde de kapel uit door de voor-

deur. Starter had met zijne beide vrienden zich van zijn kostuum ontdaan, daarin geholpen door Teuntje Jans onder luid gelach, gestoei en gezang. Ze kwamen snel naar Taetske en Nieske gevlogen, terwijl ze hunne mantels omsloegen.

‘Nieske, my s w e e t h e a r t ! Albert noodigt ons uit ten zjnent in den Eenhoorn! Dat kost hem wel eene kanne wijns, zou ik denken!’

Starter's woorden klonken met zulk een vroolijken aandrang en blijden klank, dat Nieske opleefde uit de sombere stemming, die zich onder de woordenwisseling tusschen Vredeman en Halma van haar had meester gemaakt.

‘t Is, bylo, al geheel duister! Kom wijf! kom Vredeman! Naar den Eenhoorn! Ons komt wat rust en wat jolijt toe!’ - riep Albert Veelker.

De vrouwen wikkelden zich in hare dikke lakensche huiken. Starter neuriede zacht:

‘Godinne, wiens minne, mijn sinnen altijd,
In kracht en gedachten, na trachten om strijd!’

en legde zijn linkerarm om Nieske's leest, haar in het donker van het portaal der kapel aan zijn

hart drukkend. Het gezelschap wandelde vroolijk koutend naar de Brol, waar de bierbrouwerij de Eenhoorn zich, weinige huizen van den Engelschen Bijbel, bevond. Toen zij voor de luifel der brouwerij gekomen waren, zagen zij eene gestalte, die haastig eene zijstraat insloeg, en daar scheen te hebben gewacht.

Het was Halma, het gelaat verborgen door een slip van zijn mantel. Hij had Nieske nog even willen zien in het voorbijgaan. Maar de duisternis was gevallen en haar lief gelaat verborgen in de plooien van de huik.

Terwijl een vroolijk stemmengerucht van de binnentredenden ter brouwerij zijn oor bereikte, stond Halma stil, door niemand gezien.

Niemand zag de tranen langs zijne wangen biggelen, niemand hoorde den uitroep van vertwijfeling, die hem ontsnapte:

‘O God, o God! Moest het zoetste meisje van heel Leeuwarden de huisvrouw worden van dien zotten comediant! O Nieske! wat is u, arme, nog beschoren!’

VI. Een uitgever en een dominé.

Donderdag morgen, 27 December.

De Kerstdagen zijn te Leeuwarden zeer kalm voorbijgegaan. De dooi houdt aan, terwijl zonder tusschenpoozen natte sneeuwvlagen het vertoef op straten en pleinen minder aangenaam maken. De burgers hebben geen ander onderwerp, om met vrouw en kinderen te behandelen dan de vertooning van de Leeuwarder kamer: 'O c h , mocht het rijsen!' in de vorige week, en de preeken door de Leeuwarder predikanten op de

beide Kerstdagen gehouden. Iets merkwaardigs achtte men het, dat dominé Bogerman uit Dordrecht was overgekomen, om met zijne gemeente Kerstfeest te vieren. Sommigen waanden het geen kleine eer voor de Friesche hoofdstad, dat een harer herders en leeraars tot voorganger op het geduchte Synodus-Nationaal te Dordrecht was gekozen. Anderen fluisterden elkaar in het oor, dat de eerwaarde Bogerman zich niet bijzonder vriendelijk over zijne Leeuwarder schapen had uitgelaten, daar hij op tweeden Kerstdag van de zeer bijzondere lichtvaardigheid en de ‘verdoemelijke’ dolingen, die onder hen heerschten, had gesproken.

In den Engelschen Bijbel vindt men dien Donderdag morgen den dichter Starter in den winkel bezig met een leerjongen. De houten luiken zijn van het smalle venster afgenomen. Het meeste licht valt naar binnen door de hoogste ruitjes, die boven de luifel uitkomen. Starter is bezig den kleinen voorraad boeken, waaronder vele bijbels, folios en quartoos, te verplaatsen.

Stapels gedrukte stukken en groote doozen met platen, portretten en kaarten liggen op de toonbank. Hij poogt tegen het aflopende boekjaar zooveel mogelijk de balans op te maken - een arbeid, die hem verscheidene dagen zal bezighouden.

Hij doet den leerjongen alles op nieuw sorteeren, en maakt eene voorloopige inventaris in klad, ijverig de ladder op- en afklimmend, die tegen zijne boekenkast is geplaatst. Hoewel het kil is in den donkeren winkel, werkt hij ijverig door, zich druk bewegend, zich niet kreunend om koude of ongemak. In de laatste maand heeft hij veel tijd verloren met oefeningen en studiën voor de vertooning der broeders-rederijkers. Hij dient nu met allen ijver zijne zaken als boekhandelaar en uitgever te behartigen. Hij beklagt zich niet over het geleden verlies aan tijd. Hij heeft de vorige week zooveel lof van zijne vrienden geogst met de voorstelling van Hooft's 'G r a n i d a' en van zijn kluchtig zangspel, dat hij zich ruimschoots beloond

acht. Het komt er nu alleen maar op aan, den verloren tijd in te halen, daar allereerst de winkel- en uitgeverszaak zijne geheele oplettendheid vordert, en hij daarna verplicht is voor een rijk Leeuwarder burger. Gualtherus Henricus Gualtheri, een bruilofsdicht te maken, dat tegen den 15 Januari van het nieuwe jaar is besteld.

Een luide slag van den klopper op de gesloten deur doet hem opzien. Hij wenkt den leerjongen, en klimt van de ladder. Terwijl de knaap het bovenstuk der deur opent, snelt Starter op den binnentredende toe.

‘Sinjeur Lamrinck!’ - roept hij uit. - ‘Kom binnen! kom binnen! Voor vijf minuten schreef ik uw naam nog in mijn memoriaal! Komt ge huden uit Franeker?’

‘Ter contrarie. Voor mijne affaires kom ik meest met de kerstweek tot Leeuwarden! Ik ben op het punt naar Franeker terug te keeren, doch moet u eerst om advies vragen....’

‘Maar blijf toch hier niet toeven in dit donker hol. Gelief mij te volgen!’

‘Ik dank u, sinjeur Starter! Ik heb haast en wij kunnen onze besogne hier al zoo wel als elders afdoen!’

Jan Lamrinck, meester drukker en uitgever te Franeker, bleef bij de toonbank staan. Hij was een zwaargebouwde Fries met kort, blond haar, een zwarten mantel, een stolpkraag en een zwarten, breedgeranden, vilten hoed. Met zekere beslissende kalmte hield hij Starter staande en zeide:

‘Gij weet, dat wij samen in 1617 het groot tafereel van Frieslands vorsten, heeren en bisschoppen hebben uitgegeven. Ik heb daar, lacy! geene zijde bij gesponnen. Ik bezit nog een vijftigtal exemplaren. De edele Heeren Vroedschappen van Franeker hebben er mij weleer twintig exemplaren voor twaalf ponden van afgekocht, maar overigens bied ik ze te vergeefs aan...’

‘De mijnen zijn hier en in Den Hage verkocht.... Maar er liggen misschien nog wel een dertig te wachten!’ - viel Starter in.

‘Juist als het mij verging! Daarom heb ik

gepeinsd op middelen ter verbetering. Wij bezitten de vijftig koperen platen, allen gegraveerd door Feddes, waarvan sommigen naar uwe eigen contereitsels! Gij hebt op raad van den geleerden Dr. Winsemius uit de “F r i s i a” van Martinus Hamconius den tekst voor onze prenten getrokken. Is het niet jammer, dat we van die zes vellen in plano geen meerder profijt hebben genoten? Niets dan disavantage.... dat was ons deel! Doch hier helpt geen murmureeren! De hand aan den ploeg! De “F r i s i a” van Hamconius is al negen jaar oud. Zij werd in 1609 te Munster geprint. Ons zou het nu passen haar ten tweede male uit te geven met onze vijftig koperplaten, en wat wij daarbij meer oorbaar zouden achten!’

Starter stond een oogenblik in ernstig nadenken zwijgend naast Lamrinck. Hij hief het hoofd op en vroeg:

‘Maar de kosten....’

‘Zouden niet in comparatie komen bij die van ons Tafereel. Mijne becijferingen zullen het u toonen.’

Lamrinck haalde een vel papier te voorschijn.

Op dit oogenblik werd de klopper op nieuw met zekere drift in beweging gebracht. De leerjongen ontsloot andermaal boven- en onderdeur, en deed een deftig heer binnenstappen. Het scheen, of Starter eene opwelling van schrik onderdrukte, toen hij den nieuwen bezoeker gewaar werd. Lamrinck nam den breedgeranden hoed af, en boog zeer eerbiedig; Starter volgde oogenblikkelijk zijn voorbeeld.

Met diepe basstem sprak de binnentredende:

‘Sinjeur Starter! Gelieft het u, mij een oogenblik gehoor te verleen?’

‘Treed binnen, eerwaarde heer! Ik ben onmiddellijk tot uw dienst!’

En terwijl hij Lamrinck een wenk gaf hem te wachten, voegde hij er aan toe:

‘Mag ik u verzoeken mij te volgen!’

De als ‘eerwaarde heer’ aangesprokene knikte uit de hoogte met het hoofd, en besteeg naast Starter het trapje, dat naar de opkamer leidde. Lamrinck bleef in eerbiedige houding staan, totdat

de bezoeker met den dichter in de opkamer verdwenen was. Lang had de Franeker uitgever niet te wachten. Haastig kwam Starter terug, en fluisterde:

‘Een stormvogel! Ik ducht zwaar weer. Geef mij uwe becijfering! Ik zal u binnenkort mijn antwoord zenden.’

Lamrinck knikte en nam afscheid.

Starter haastte zich naar de opkamer terug te keeren. De eerwaarde heer zat in Nieske's hoogen leunstoel bij den haard. De vrouwen waren beneden in de keuken aan den huiselijken arbeid. Starter nam een der Spaansche stoelen van den wand, en zette zich bij de groote, gladgewreven tafel met gedraaide pooten.

De bezoeker droeg een zwart vilten hoed met hoogen ronden bol en smalle randen. Zijn vol en blozend gelaat, zijne kleine glinsterende oogen, zijn grijzende knevel en puntbaard, rustend op een vlekkeloos witten stolpkraag, maakten een ongunstigen indruk door de ongemeene vermetelheid en trots, die elke zijner bewegingen, die de

houding van zijn hoofd zelfs tegen zijn wil verried. Hij hield den hoed op het hoofd, had den mantel met bonten randen opengeslagen, en deed beide roode handen rusten op een dunnen wandelstok met koperen knop.

Starter kende hem van uiterlijk, maar had hem nimmer ontmoet. Schoon verwonderd, schoon onthutst, door deze onverwachte verschijning, had hij evenwel met de innemendste hoffelijkheid den man ontvangen, dien Vondel eenmaal ‘Dordrechts grootsten olyfant’ noemde. De predikant Johannes Bogerman was te Leeuwarden eene algemeen bekende persoonlijkheid. In de laatste maanden nam zijne vermaardheid eene nog hoogere vlucht, daar de te Dordrecht vergaderde Synodus-mannen hem tot hun voorzitter hadden gekozen. Het Synodus-Nationaal was een feit geworden sedert 18 November. Er waren in Friesland velen, die deze gebeurtenis met leede oogen zagen. Het sterk ontwikkeld nationaal gevoel had vele Friesche predikanten tot het houden van eene provinciale synode doen overhel-

len. Daarenboven neigden de meeste edelen en de van hen afhankelijke dorpspredikanten der Hervormde Staatsche Kerk tot de leer der Hollandsche Remonstranten. Niet allen juichten over de verkiezing van een Leeuwarder predikant tot voorzitter van het Synodus-Nationaal. Men wist echter, dat Graaf Willem Lodewijk, Frieslands Stadhouder, in Den Haag de raadsman van Prins Maurits was, men begreep, dat Bogerman hoog in de gunst van de Contra-Remonstrantsche Stadhouders stond aangeschreven.

Zoodra Starter den hem bekenden persoon van Bogerman zijn huis zag binnentreden, klopte zijn hart met onstuimigen slag. Eene onbestemde vrees voor een naderend gevaar verspreidde eene vale tint over zijne bewegelijke trekken. Hij had echter, toen hij Lamrinck uitliet, vast besloten zich krachtig te toonen. Toen hij zich aan de tafel tegenover den predikant nederzette, stroomde het bloed weder naar zijne wangen, en flikkerden zijn oogen van strijdensmoed.

‘Sinjeur Starter!’ - begon Bogerman, en de

echo zijner woorden scheen aan de hooge zoldering te weerkaatsen. - 'Ik heb een oogenblik zeer ernstig met u te kouten. Hoeveel jaren woont gij nu in deze stad?'

'Vier jaren, eerwaarde Heer!'

'Gij gaat bij de Doopers ter kerk?'

'Wijl mijne huisvrouw en hare moeder tot de Doopers behooren. Ik zelf reken mij bij de Engelsche gemeente der Brownisten, die voor elf jaren onder den predikant John Robinson uit Londen te Amsterdam kwamen.'

'De ééne doling is de andere waard! Doch het is mij niet te doen om heden tegenover u den kettermeester te spelen. Uwe Bruinisterij of Dooperij kreunt mij niet eene mijte! Ik ben uw herder niet - gij hebt zelf toe te zien, of uw weg ter helle voert.'

Met onbeschrijfelijke, gadelooze hoogheid van toon had de Dordsche 'olyfant' deze woorden uitgesproken. Hij keek daarop statig naar de vlammenende houtblokken op den haard, alsof hij Starter wilde uitnoodigen een oogenblik over

zijn wanhopigen toestand na te denken. Deze spande zich met geweld in zijn opkomenden toorn te onderdrukken, en antwoordde, steeds beleefd:

‘Gij zegt daar wel zeer terecht, dat gij mijn herder niet zijt, eerwaarde heer! Overmits gij mij dus niet komt spreken over besognes uw heilig devoir van predikant rakende, brand ik van verlangen te hooren, wat uw eerwaarde van mij mocht verlangen!’

‘Wie zegt u, dat niet juist mijn heilig devoir mij noodzaakt tot u te komen? Indien het anders ware, zoudt gij mij niet ten uwent zien, sinjeur Starter! Reeds heden zoude ik de reis naar Dordrecht hebben ondernomen, ware het mij niet verkieslijk geweest op het veerschip van Harlingen te wachten, dat eerst overmorgen afzeilt, en hadde ik niet secundo eene dringende besogne met u af te doen!’

Starter wilde niet toegeven aan de duistere vrees, die hem telkens als eene huivering door de leden voer. Hij sprak, ditmaal minder hoffelijk:

‘Mij gedenkt niet, dat ik ooit de eere genoot met u te besogneeren, eerwaarde heer!’

‘Dat behoeft ook niet! Het is genoeg, zoo ik u de eere doe met u in besogne te komen! Luister nu serio naar wat ik u zeg. Gij zijt nog geen vijf jaren hier, en reeds is het u gelukt onder luiden van velerlei soort en conditie de zaden van ongebondenheid en goddeloosheid te strooien! Ik kan dat Gode gants verfoeilijk werk niet langer tot Leeuwarden gedoogen! Ik heb te zorgen voor het heil der armen, die mij te hoeden zijn toevertrouwd. Ziedaar de besogne, die ik met u heb af te doen!’

Dominé Bogerman hief voor het eerst het breede hoofd op en stiet met zijn stok tegen den vloer.

‘Ik geloof, eerwaarde heer, dat ge in zeer zonderlinge erreuren vervallen zijt!’ - merkte Starter met meesterlijk zelfbedwang aan. - ‘Hoe is het mogelijk, dat door mij zaden van Goddeloosheid worden uitgestrooid tot Leeuwarden, daar ik primo geen leeraar ben, en secundo

van uwe godgeleerde denkwijze niets versta!’

‘Houd uwe onpasselijke boert voor u! Gij verstaat mijne woorden opperbest! Het betaamt u niet tegenover mij dezen toon aan te nemen, daar gij oorzaak zijt van velerlei verbastering der goede zeden en manieren in deze stad! Waar is het ooit gehoord, dat men in de weke vóór het heilige feest van Gods geboorte naar den schouwburg der rhetorisijnen gaat? En hier heeft men zelfs aanzienlijke heeren, vrouwen en burgerluiden naar uwe vertooningen zien gaan, zoodat de Godvruchtige stemming, die vóór Kerstmis alle vrome zielen past, ganschelijk is verdorven.’

Het was of een glimlach de lippen van den dichter ging krullen. Hij keek echter zijn vijand kloek in de kleine, fonkelende oogen en antwoordde:

‘Van mijne ouders heb ik tot Londen geleerd, dat het feest van Christus' geboorte een heugelijk feest is. Dan heerscht in alle eerbare Engelsche gezelschappen groot jolijt en verkwikkinge des geestes. Vrienden worden genoodigd op Kerst-

avond. Vroolijk gezang klinkt in het ronde. Alle veete en haat worden vergeten. De dienstboden wenschen hunnen meesters: a h a p p y C h r i s t m a s ! De immer groene takken van den hulststruik sieren den schoorsteen en de zoldering. Vrijers en vrijsters verheugen zich in een eerlijken rondedans. En waarom zouden wij, rederijkers, dan in de weeke vóór Kerstmis niet mogen spelen?’

VII. Calvinist en libertijn.

Dominé Bogerman had de oogen wijd opengesperd, toen Starter aldus de genietingen van het Engelsche Kerstfeest roemde. Het scheen, of hij uit zijn zetel wilde opspringen, maar hij bedwong zich. Dreigender dan vroeger klonk zijne stem:

‘Mij raakt niet, wat in Engeland geschiedt. Dat moge zoo geweest zijn onder de werldsche koningin Elisabeth zaliger, maar de Godvreezende koning Jacobus, onze vriend en bondgenoot, zal weldra een eind maken aan al deze vleeschelijke

zotternijen. Deze koning dient den Heer in allen ootmoed, waaraf wij borgers wel een goed exempel mochten nemen.'

Starter boog beleefd.

'Koning James is mijn koning!' - hernam hij. - 'Gaarne zal ik het voorbeeld van Zijne Majesteit volgen, want ik ducht niet, dat Zij ooit de Kerstvreugde van haar merry old England zou verderven!'

Andermaal klonk een stoot van den stok op den vloer, en daarna de daverende stem:

'Wij zijn hier in Friesland en niet in Engeland! Mijn tijd gedooft niet uwe vreemde opiniën te wederleggen! Reeds genoeg woorden gespild! Ik beschuldig u het hart van alle goede Gereformeerde Christenen tot Leeuwarden te bedroeven! Van u komt de ergernisse! Gij zijt een poëet, een comediant en libertijn. Daarom kom ik u aanzeggen, dat u en uwen rhetorisijnen het ageeren voortaan zal verboden worden, tenzij gij naar mijne vaderlijke vermaninge mocht luisteren, en onmiddellijk besluiten de Leeuwarder kamer te ontbinden.'

De beurt der toornige verontwaardiging was nu aan Starter. Hij sprong van zijn stoel en naderde den haard. Snel vloeiden de woorden van zijne lippen, terwijl hij bij elke tegenwerping van den predikant hem oogenblikkelijk in de rede viel.

‘Zoo wordt het mij dus euvel geduid een poëet en een comediant te zijn! Ik vermeen ter contrarie, dat de liefelijke poëzie het schoonste soulaas des levens is....’

‘Dat zegt eene heidensche haeresie!’

‘Toch niet! Dat zeggen alle eerlijke luiden, dat heeft onze zalige koningin Elisabeth duizendwerf bevestigd, en evenzoo mijnheere de Grave van Leycester, die een goed verdediger der gereformeerde religie was, die een talrijk gezelschap treflijke kunstenaars deed spelen, wat de groote William Shakspeare, wat zijne vrienden Marlowe en Ben Jonson hadden te boek gesteld!’

‘Wij zijn hier in Friesland!....’

‘Friesland of Engeland, dat is al één! Slechts barbaren haten de poëzie! Alleen zij, die duisternis en domheid begunstigen, spreken kwaad

van de poëzie! Al de Engelsche grooten beschermen de dichters en de tooneelspelers. Aan het hof van koning James leeft nu nog de hooggeboren Graaf van Pembroke, die heel zijn hart aan die edele konste gaf, en met de voornaamsten van het hof in den schouwburg verscheen, als de voor een paar jaren overleden koninklijke Shakspeare met blijspel of treurspel de toeschouwers tot tranen ontroerde, of in schaterlachen deed uitbarsten!

‘Nog eens! Wij zijn niet in Engeland!’

‘De poëzie kent geen vaderland! Zij is overal! Zij is reeds voor twee eeuwen wakker geroepen door de Italiaansche geleerden, die het aloude Latium en Athene deden ontwaken ten profijte van alle onkundige en hersenlooze botmuilen. De poëzie heerscht nu door heel de beschaafde christelijke wereld - al de geleerden verkondigen het in de Latijnsche taal - zooals u bekend is, eerwaarde heer! Hier te lande wordt dit gepredikt door den Franschman Scaliger, voorts door Heinsius, Grotius, Gronovius en Schoneus; in

Engeland door koning James' vromen leermeester Buchanan.'

Dominé Bogerman bevond zich in moeilijke omstandigheden. Hij wilde Starter in de rede vallen, maar zag zich elken kans ontglippen. Het hielp hem niet, of hij opnieuw gramstorig met voet of stok tegen den vloer stiet. Starter gaf het niet op, daar hij, poëet, comediant en libertijn gescholden zijnde, er zich eene eer van wilde maken deze namen met fierheid te dragen. Daarenboven er werd een rechtstreeksche aanval gedaan op zijne stichting, op 'Och, mocht het rijsen!' De minste zwakheid van zijne zijde ware verraad aan de goede zaak! Maar de voorzitter van het Synodus-Nationaal te Dordrecht wilde den strijd kort en goed beslechten. Hij strekte zijn arm naar Starter uit, en bulderde:

'Geen woord meer! Herneem uwe plaats! En luister naar wat ik zeg! Het zijn mijne laatste woorden!'

Starter glimlachte nu zeer duidelijk. Daar het haardvuur ineenzonk, wierp hij schielijk een

armvol houtblokken in de kwijnende vlammen, en antwoordde, steeds glimlachende:

‘Eerwaarde! Gij vergeet, dat het buiten wintert, en dat gij u niet ten uwent, maar ten mijnent bevindt!’

Dominé Bogerman stoof nu buiten zich zelf van toorn uit zijn zetel.

‘Dat is zeker! Ik ben ten uwent!’ - riep hij. - ‘En ik kwam uit louter christelijk mededoogen met de uwen! Want het staat vast, dat gij en uw boekhandel hier niet langer binnen Leeuwarden zullen geduld worden, wanneer gij niet oogenblikkelijk afziet van uw goddeloos tooneel, en wanneer gij niet schielijk leert eerbied te betoonen voor uwe meerderen, voor een dienaar des goddelijken woords!’

Het bloed steeg Starter naar het hoofd.

‘Goddeloos tooneel.... eerbied!’ - herhaalde hij met ingehouden woede.

‘Ja, uw tooneel is goddeloos en libertijnsch in folio met zijne ontuchtige liederen, zijne schaamteloze minnarijen. Heel Leeuwarden spreekt er

schande af! Maar uw rijk is uit, sinjeur Starter! De Magistraten dezer stad en de Gedeputeerde Staten van Friesland zullen naar mijn bevel u het spelen opzeggen. Scheld mij voor barbaar, zooveel u lust! De barbaren zijn nu op het kussen!’

Dominé Bogerman schepte plotseling behagen in zijne eigen woorden, want hij lachte luid, en sloeg den mantel over zijn linkerschouder, gereed te vertrekken.

‘Een oogenblik, eerwaarde heer! De billijkheid eischt, dat ik mij verdedig!’ - sprak Starter snel, met fonkelende oogen. - ‘Ik heb u geenszins voor barbaar gescholden, als het u gelieft te beweren. De haters en vijanden der nobele dichtkunst noem ik barbaren - en dit doe ik niet voor het eerst. De hooggeboren Engelsche poëet, Sir Philip Sidney, die met onzen geliefden stadhouder Graaf Willem Lodewijk in 1587 bij Zutfen tegen de Spanjaarden streed, en voor onze vrijheid zijn leven liet, heeft lang vóór mij de vrijheid der poëzie verdedigd in dat onvolprezen boekske:

“Defense of poëtrie”. Sidney was

een ijverig voorstander der nieuwe religie! Wijlen de doorluchtige Zwijger, de groote Prins van Oranje, zeide van hem tot den gezant van koningin Elisabeth: “that her Majesty had one of the ripest and greatest counsellors of estate in Sir Philip Sidney, that at this day lived in Europe.” Gij kunt een vroom ridder als Sidney volkomen vertrouwen. Het was Sidney, die zeide, wat ik zooeven tegen de vijanden der dichtkunst heb te berde gebracht. De Puriteinsche suffers in Engeland toornen tegen alle beschaving en kunst - maar in dit vrije Friesland zullen zij zwijgen!’

Dominé Bogerman zag minachtend en uiterst kalm naar den jongen man, die met verheffing van stem gesproken had, wien het vuur der hoogste geestdrift uit de oogen straalde. Hij naderde hem een paar schreden, en antwoordde schielijk:

‘Mij deert de zonderling diepe doling, waarin uwe ziele is verstrikt! Daarom, uit christelijk mededoogen, vraag ik u voor de laatste reize:

Zijt gij bereid van uw Godslasterlijk tooneel afstand te doen, en u te schikken naar een tuchtig en deugdzaam huiselijk leven?’

Starter deinsde terug, en greep den stoel, waarop hij gezeten had. Zijn borst zwoegde, hij wankelde. Eene ziedende gramschap deed al zijne aderen kloppen. Hij hief de hand op, naar de deur wijzend:

‘Gants bloed! Ik duld het niet langer, dat ons tooneel door u worde gecalumniëerd! Uit mijn huis! Oogenblikkelijk!’

Terwijl zijne stem luide door de opkamer weergalmt, gaat de deur open, en vertoonen zich de beide vrouwen, Nieske en de weduwe Hendricx, vol angst de twee strijders waarnemend. In een oogwenk stond Nieske aan de zijde van haar echtgenoot, en zag hem met hare smeevende, schoone oogen zoo innig weemoedig aan, dat hij, ondanks zijne gramschap en ontsteltenis, de hand om hare leest legde, haar vast aan zijne zijde klemde, en zachtkens toesprak:

‘Vrees niets, my s w e e t h e a r t ! Ik gelast

dezen grootspreker en calumniateur oogenblikkelijk mijn huis te verlaten!’

De weduwe Hendricx bleef verstijfd van schrik bij de deur staan. De geduchte voorzitter van het Synodus-Nationaal veranderde van houding, zoodra de beide vrouwen de opkamer binnentraden. Hij groette zonder te spreken. Zijn gelaat drukte medelijdende belangstelling uit. Met deftigen, bedaarden stap trad hij naar de deur. Doch de oude vrouw strekte de beide handen naar hem uit, en riep met tranen in de oogen:

‘O, dat het zoover komen moest! Dat een man Gods, dat een dienaar des heiligen evangeliums, dat de eerwaarde Bogerman met kwade woorden in mijn huis ter deure wordt uitgeworpen!’

‘Ontrust u niet, zuster!’ - viel Bogerman met gemoedelijke kalmte in. - ‘De Heer kent de zijnen, de Heer beproeft de zijnen! Denk niet, dat ik wijk voor geweld! Ik zal komen en gaan, zooals het mij oirbaar schijnt. Ter wille van den vrede hield ik deze samensprekinge! Voordat ik mij opnieuw wijde aan het hoog devoirs, dat mij

tot Dordrecht wacht, wilde ik tot Leeuwarden mijne arme schapen behoeden voor de listen des Satans! Er mogen hier verder geene vertooningen van rhetorijkers plaats grijpen. Dit is al ongebondenheid en lichtvaardigheid, en strijdt tegen de goede zeden en de Goddelijke Schrifture! Ik heb Jan Starter verwittigd, dat hij zich vrijwillig heeft te onderwerpen, of dat hem door de Magistraten dezer stad het ageeren voortaan zal worden verboden. Daarop heeft hij mij met ruwe woorden simpellijk ter deure verwezen!

Starter had gedurende deze met buitengemeene bezadigdheid uitgesproken rede zijne zelfbeheersching herwonnen. Zijn doodelijk bleek gelaat bewees, dat hij een hevigen strijd met zichzelf voerde. Nieske had in bangen angst haren linkerarm om zijn hals geslagen. Liefde en vrees spraken uit de vochtige oogen, die zij beurtelings op haar echtgenoot en den predikant vestigde.

De weduwe Hendricx boog het hoofd en sprak met bevende stem:

‘Och, eerwaarde heer! Wil om Christi bloedig

lijden ons vergeven, wat u euvels is wedervaren! Ik heb al zoo dikwijls vermaand, dat het ageeren op het tooneel een Gode gansch onbehagelijk werk is! Maar mijne stemme klonk als die eens roependen in de woestijne!

‘Houd moed, zuster. Ik versta uit uwe woorden, dat gij het goede deel verkozen hebt, dat gij eene der onzen zijt, al uw heil stellende in de onderdanigheid Godes, naar zijnen wil ons geopenbaard in de Heilige Schrifturen! Wees gerust! Ik heb de smaadredenen reeds vergeven, die ik hier moest hooren!’

‘De Heer zal het u vergelden, eerwaarde heer!’

Gedurende deze woordenwisseling had Starter, afgeleid door zijne bezorgdheid voor Nieske, zich nog niet kunnen vermannen, om Bogerman, die meer en meer veld won, tegen te spreken. Schielijk nu het liefelijke, teedere schepsel, dat aan zijne zijde rustte, met een bemoedigenden blik vertroostend, sprak hij op zijne gewone hoffelijke wijze:

‘Veroorloof mij, eerwaarde heer! u te danken

voor de goede woorden tot mijne schoonmoeder gesproken. De zonderlinge zachtmoedigheid, door u thans betracht, noopt mij niet voor u onder te doen in ootmoed. Ook ik scheld u al de calumniën kwijt tegen mij en mijne vrienden gezegd, en beloof u ze nimmer te zullen gedenken!’

Bogerman wendde plotseling het hoofd naar Starter, en mat hem met een uitdagenden blik.

‘Zoodat gij u onderwerpt aan mijn wil en uw tooneel voor goed sluit!’

‘Geenszins, eerwaarde heer! Mijn collegie van rhetorijkers staat onder protectie van aanzienlijke Friesche edelen en van Zijne Hoogheid Graaf Willem Lodewijk!’

Bogerman's oogen begonnen dreigend te fonkelen.

‘Neem u in acht, van die zijde is geen faveur te wachten!’

‘Ik beroep mij op Jonkheer Willem van Eysinga, op Jonkheer Menno Houwarda, op Jonkheer Gysbert van Aernsma...’

‘Al hadt gij al de edelen en al de volmachten

van Friesland aan uwe zijde, ze zouden u, leider! niet kunnen sauveeren!’

‘Maar de heere Rembt Rengers ten Post....’

‘Heeft geene autoriteit in Friesland! Hij behoort tot de Gedeputeerden van Stad en Lande!’

‘Maar Zijne Hoogheid dan! Graaf Willem Lodewijk deed mij in het vorige jaar de plechtige promesse, dat hij de Leeuwarder kamer zou protegeeren!’

De woordenwisseling, op kalmen toon begonnen, werd allengs luider en gramstoriger. Na de laatste woorden van Starter verloor Bogerman alle zelfbeheersching. Bijna stotterend van toorn riep hij:

‘Zwijg, verblinde! Zijne Hoogheid staat aan onze zijde! En al ware dit niet alzoo, het zoude u niet vromen. De tijd van afrekening is gekomen! Er zal justitie geschieden naar den wil Gods. Al waart gij de Prins der Libertijnen, gij zult uw vonnis niet ontgaan! Meent ge, dat een comediant en poëtaster, als gij, sinjeur Starter! met hoop op avantagie tegen mij en mijne partij

zou kunnen strijden? Al waart ge de advocaat van Holland, de machtige heer Van Oldenbarnevelt in eigen persoon, en ge onderwondt u mij te trotseeren, ge zoudt verpletterd worden als een aardworm onder mijne schoenzolen!

‘Bij Gods wonden! Dat gaat te ver!’ - bulderde Starter. - ‘Ik jaag den razenden hond....’

Hij kon niet verder spreken.

Nieske wierp zich met wanhopende kracht aan zijn borst en legde de hand op zijn mond.

Bogerman verliet de opkamer, gevolgd door de weduwe Hendricx.

VIII. Arme Nieske!

Het najaar van 1620 was in het Noorden van Friesland buitengewoon zacht. In het begin van October scheen de zon vroolijk door de nog immer groene bladeren der boomen op de smalle stadsgrachten te Franeker. Eene blonde schoof van stralen speelde hier en daar over de gevels der huizen. Het gouden licht viel weldadig in de vertrekken, die op de gracht uitzagen, en verguldde alles met vroolijken gloed.

In een dier huizen met een schilderachtig trap-

geveltje, geheel in zonnegoud badend, woont Jan Janssen Starter, boekhandelaar, uitgever, en tevens *Jurispudentiae Studiosus*, als op 3 Juni 1620 in het album der Franeker academie werd geboekt. In de beneden-voorkamer van dit huis dringen enkele zonnevonken door op den morgen van den 8sten October. Het is een smal, hoog vertrek, met eikenhouten zoldering en wandbekleding. De kleine vensters laten maar zeer weinig licht door de looden ruitjes naar binnen vloeien. In een leunstoel met hoogen rug rust Nieske. De stoel is aan het venster geschoven, om haar zooveel mogelijk van de Octoberzon te doen genieten.

Zij is alleen. De gevouwen handen liggen op haar schoot. De roode, moegeweende oogen zien met gadeloozen weemoed en stille berusting naar buiten. Geen twee jaren is het geleden, dat ze op een Decembermorgen haar man in dien hevigen strijd met den predikant Bogerman verraste. Al, die haar toen zagen, zouden haar nu nauwelijks herkennen. Het mooie blonde hair golft nog

altijd onder het mutsje en op het voorhoofd, maar het vriendelijk, zacht gelaat is vaalbleek en bijna tot onkenbaar wordens vermagerd. Hare gestalte is ineengezonken, machteloos, afgemat. Zij is niet gekleed en schijnt, na eene zware ziekte, een weinig op te zitten. Een bouwen van zwart laken heeft ze om de heupen geworpen en over een wit onderkeurs draagt zij een fraai wit nachtmanteltje met kant.

Arme Nieske! Zouden de Leeuwarder vrienden, die Starter zoo dikwijls gelukkig prezen, om het tengere, maar beeldschoone wijfje, dat aan zijne zijde ging, haar thans nog herkend hebben? Hoevelen zouden met belangstelling gevraagd hebben, wat Nieske deerde, waarom Nieske, de spoedig verwelkte jonge roos, daar in de eenzaamheid te Franeker, door niemand getroost, in stilte zat te weenen? Ten einde deze vragen naar den eisch te beantwoorden, had men de volgende feiten moeten kennen:

Op 8 Januari 1619 hadden de Leeuwarder Vroedschappen Starter het ageeren op het too-

neel verboden; - op 9 Januari hadden Gedeputeerde Staten ‘Jan Starter met syn gesellen gelast het gebouw van het voormalig Tuchthuis, door hen tot den gebruike van het comediespelen ingenomen, op 't spoedigst te verlaten en te ontledigen van al hunne versierselen en gereedschappen.’

Op 10 Januari hadden de leden van ‘Och, mocht het rijsen!’ onder leiding van Jonkheer Rengers ten Post een eerbiedig request bij den Magistraat en de Gedeputeerde Staten ingediend, waarin om opheffing van dit onredelijk verbod werd gevraagd. Tevens werd een afschrift van dit request aan Zijne Hoogheid Graaf Willem Lodewijk naar den Haag gezonden.

Op 15 Februari werd aan requestranten te kennen gegeven, dat hun verzoek was gewezen van de hand.

Den 20 Februari ontving Starter op zijne herhaalde, eerbiedige missieven aan Zijne Hoogheid een kort schrijven, waarin onder zeer hoffelijke bewoordingen werd te kennen gegeven, dat de

sluiting van het Leeuwarder tooneel eene afgedane zaak was. Voorts behaagde het Zijner Hoogheid een vijftal exemplaren te bestellen van den door Starter ondernomen tweeden druk der 'Fr i s i a' van Martinus Hamconius, opgeluisterd door vijftig in koper gegraveerde portretten en platen.

Op 13 Juni had Nieske onder allerhevigst lijden het leven geschonken aan een zoon, die slechts eene maand had geleefd, terwijl zij zelve een half jaar lang, bij herhaling worstelende met den dood, door eene zware, uitputtende ziekte werd geteisterd.

In Mei 1620 had Starter besloten Leeuwarden, dat hem zooveel leeds had berokkend, te verlaten; had hij zijn boekhandel en uitgeverszaak naar Franeker overgebracht, daar hij met den drukker Jan Lamrinck zich aan de vermelde uitgaaf der 'Fr i s i a' wilde wijden.

Den 3 Juni van dat jaar was Starter ingeschreven als student in de Rechten op raad van de professoren Johannes Drusius en Hector Bouricius,

van wie hij reeds te Leeuwarden kleine Latijnsche geschriften had uitgegeven.

Op 10 September had zich in Starter's woning des avonds een vreemdeling vervoegd, die weldra door hem herkend werd als zijn broeder Frans. Deze had na den dood zijner ouders zijn geluk gezocht en gevonden in den krijgsdienst. Hij had als ruiter gediend bij een cornet paardenvolk, behoorende tot het leger van Graaf Ernst van Mansfeldt in Bohemen. Wegens een vergrijp tegen de krijgstucht - een tweegevecht - was hij uit den dienst ontslagen, en naar de geüniëerde provinciën teruggekeerd. Vele Hollanders en Engelschen dienden destijds in het leger van den Koning van Boheme, Frederik van de Palts, neef van Prins Maurits. Frans Starter had het tot vaandrig gebracht, maar vernietigde zijne toekomst door in eene vlaag van drift een lansknacht van Christiaan van Anhalt te dooden. Uitgeput, hongerig en lijdende aan eene wonde in den linkerarm, was hij in het gezin van zijn broeder te Franeker opgenomen.

Op 3 October had Jan Starter een schrijven ontvangen van den Amsterdamschen boekverkooper Dirck Pietersz. Voskuyl, die op zich genomen had de verzamelde gedichten van den Frieschen poëet, onder den titel van ‘F r i e s c h e (n) L u s t h o f’, uit te geven. Daarin werd bericht, dat iemand zich door bedrog had meester gemaakt van vijf afgedrukte bladen, en dat deze gestolen gedichten te Utrecht waren verschenen met een afschuwelijk portret van den dichter.

Al deze feiten had men moeten in aanmerking nemen, om te verklaren, wat Starter's echtgenoot deed weenen, terwijl zij in de voorkamer harer woning te Franeker den vrijen loop gaf aan hare pijnlijke gedachten. Nog veel meer echter was er noodig, om volledig te begrijpen, wat Nieske zoo bitter kwelde. Zooals zij daar zat, scheen zij het beeld der allerhevigste zielefoltering, die ooit een jong hart verscheurde. Had ze thans haar leed uitgestort, men zou een bitter droef verhaal hebben gehoord. Alles had zich vereenigd, om hare zielsrust te storen, hare

lichaamskracht te breken. In de eerste plaats de nederlaag van Starter te Leeuwarden. Na de ontzettende gebeurtenissen te 's-Gravenhage in de Meimaand van 1619 stak overal de onverdraagzaamheid het hoofd op. De aanhangers van Bogerman in de hoofdstad van Friesland toonden het overvloedig aan Starter en aan zijne arme vrouw.

Daarop waren hare bevalling en hare langdurige zware ziekte gevolgd. Uit die ziekte was zij eigenlijk nimmer hersteld. Bittere smart over het verlies van haar kind, dat zoo kort geleefd had, bitter lichaamslijden dag en nacht, schenen haar voor goed te hebben geknakt. Tot overmaat van ramp kwam daar nog feller leed bij. Hare moeder toonde zich vertoornd en norsch, tegen haar man vooral, omdat de winkelzaak achteruitging, en hun klein vermogen bijna geheel verdween, omdat er van de beloofde winst nooit iets vernomen werd. En Starter had zijn troost gezocht bij zijne oude maats der kamer; bij de Veelkers, bij de Vredemans en andere vrienden, die hem trouw bleven. Hij had haar altijd met veel zacht-

heid en genegenheid in haar lijden pogen te troosten, maar Nieske begreep al te goed, dat voortdurende ziekelijkheid eene zware beproeving was - niet alleen voor haar zelve, maar vooral voor haar levendigen, bewegelijken, hartstochtelijken echtgenoot. Hij verkeerde nu meest buitenshuis, en moest dikwijls het verwijt van zijne schoonmoeder hooren, dat zijne zaken in het honderd liepen. De waarheid was, dat zijne klanten hem langzaam verlieten, dat ook hem de moed begon te ontzinken.

Het besluit, om naar Franeker te verhuizen, had aanvankelijk eenige verbetering gebracht. Starter begon met den grootsten ijver te arbeiden, en bezorgde eene zeer fraaie uitgaaf der 'F r i s i a' van Hamconius, met platen en portretten door Petrus Feddes gegraveerd. Daarenboven studeerde hij onder leiding van den geleerden Drusius in de rechten. Het overlijden van Graaf Willem Lodewijk, 31 Mei 1620, was in zeker opzicht minder ramspoedig voor hen allen, dan het scheen. Starter gunde zich geene rust,

voordat hij eene uitvoerige dichterlijke hulde aan den overledene had gebracht, meer dan duizend verzen groot, onder den titel: 'Lijck-klachte over den Hoogh Welgeboren, in alle deuchden uytmuntenden Heere Wilhelm Ludwich Grave tot Nassou (enz. enz.) die den loop sijns levens begon, anno 1560, den 13 Martii tot Siegen, denselven salich volende, anno 1620, den 31 May, tot Leeuwaerden, ende op den 13 Julii des selfden Jaers in de Jacopijnen Kercke aldaer by zijn Sal.huysvrouw, die Hooghgeb. Vrouwe Anna van Orangien met grooter eere ende statie begraven wierdt. Den nacomelinghen tot een gedachtenisse zijnder deughden ende daden geschreven door J. Starter. I.U.S. Nae de copye. Tot Franeker, by Jan Lamrinck, boeckdrucker ordinarisder H.H. Staten van Vrieslandt. Anno 1620.'

De algemeene belangstelling in dit gedicht was

zóó groot, dat Lamrinck de geheele oplaag met winst verkocht, en dat Starter een bekwaam stuivertje verdiende. Om deze reden had hij iets dergelijks ondernomen met behulp van den te Amsterdam levenden graveur Petrus Feddes, den vriend, die hem het eerst te Leeuwarden gebracht had. Eene kapitale kopergravure, voorstellende de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk, met een dichterlijk bijschrift van Starter, werd wederom gretig gevraagd, zoodat er van de tweehonderd exemplaren maar twintig onverkocht bleven.

Was het vooruitzicht dus eenigszins helderder geworden, wederom wachtte Nieske eene zware beproeving - haar scheen de lucht te Franeker nadeelig. In Augustus vertoonden zich de eerste koortsen, die niet wilden wijken, en haar in een diep neerslachtigen staat van uitputting deden verzinken. Daarop was plotseling Starter's broeder Frans, de verloopen vaandrig, in huis komen vallen. Hunne middelen waren niet groot, maar nu moest er plotseling in het onderhoud voorzien worden van eenforsch soldaat, die buitendien

aan eene verouderde en slecht behandelde sabelwond in den linkerarm leed. De heelmeester Jan Lamberts had de zaak onder handen genomen en verklaard, dat de arm boven den elleboog moest worden afgezet. Nadat dit alles had plaats gehad, was er van nieuws huiselijk leed op gevolgd. Zoolang Frans onder behandeling van den wondheeler Jan Lamberts bleef, en rust moest nemen, hield Starter hem gezelschap. De vaandrig verhaalde allerlei luchtige geschiedenissen, inzonderheid over het hof van Frederik van de Palts te Praag. De zonderlinge feiten ten paleize van den vermaaklievenden Winter-Koning, de losbandigheid der troepen onder Christiaan van Anhalt en Ernst van Mansfeldt, gaven de stof tot menig onstichtelijk verhaal. Daar deze vroolijke Frans echter niet spreken kon zonder drinken, werden er groote hoeveelheden bier en brandewijn verbruikt, en scheen het des avonds, of beide broeders met hunne luidruchtige stemmen en zangen de bureu wilden verhinderen te gaan slapen.

Nieske had onbegrijpelijk veel geleden onder dezen toestand. Uitgeput door de koorts, onmachtig tot handelen, had ze haar man dringend gesmeekt geene drinkgelagen met zijn broeder in hun huis te houden, daar hare moeder haar nu dikwijls kwam verwijten, dat zij - de arme! - niets deed ter verhinderling van het kwaad. Starter had met het grootste mededoogen haar alles beloofd, wat zij wilde. En daar de voortvluchtige vaandrig spoedig genas, hadden de luidruchtige festijnen ten harent een eind genomen. Doch de beide broeders gingen nu dikwijls met de Friesche studenten in de taveerne, en ook dit leverde velerlei aanleiding tot huiselijken twist.

Arme Nieske! Het ergste moest nog komen!

Starter had het plan gevormd eene verzameling van al zijne liederen, bruiloftszangen en boertigheden in eene prachttuitgaaf te doen verschijnen. Vredeman had zich bereid verklaard de zangwijzen in notenschrift te leveren. Starter zou de platen teekenen, en zoo noodig ook gra-

veeren. Hij hoopte door dit werk zoo goede zaken te maken, dat de achteruitgang in zijne boekverkooprij geheel zou gedekt worden. De Amsterdamsche uitgever Dirck Pietersz. Voskuyl zou de uitgaaf ondernemen, en beloofde den dichter, teekenaar en graveur, eene aanzienlijke winst.

Plotseling was voor eenige dagen uit Amsterdam bericht gekomen van den drukker Paulus van Ravesteyn, dat men hem vijf afgedrukte bladen had ontstolen, en die te Utrecht had uitgegeven. Starter's verontwaardiging kende geene grenzen. Zijn nadeel was onberekenbaar. Er moesten onmiddellijk maatregelen genomen worden. Een octrooi van de Algemeene Staten moest zijn boek, zijn 'L u s t h o f', onder de bescherming der overheid brengen. Hij moest in persoon orde gaan stellen op de uitgaaf te Amsterdam. Reeds was alles geschikt. Hij had een vrij grooten voorraad boeken en platen in eene groote kist gepakt, en deze was vooruitgezonden naar Harlingen, om met het veerschip te gaan, 't welk

Starter en zijn broeder Frans naar Amsterdam zou brengen, en 't welk dien middag zou vertrekken. Op dit oogenblik waren de beide broeders bezig van eenige Franeker vrienden, professoren en studenten, afscheid te nemen.

Het was Nieske of dit vertrek van haar man de genadeslag zou zijn. Zij begreep, dat het gewicht der zaak hem noopte naar Amsterdam te vertrekken - en toch, zij gaf nu allen moed op. Wat moest er van haar worden, alleen met eene moeder, sedert lang verbitterd door den loop der huiselijke zaken? Wanneer zou zij haar man terugzien? De werkzaamheden voor de uitgaaf van den 'L u s t h o f' konden zoo lang duren! Haar zwak hoofd klopte, haar hart bonsde van benauwden angst, zij sloeg de handen voor de moegeweende oogen.

Voetstappen in den gang, het ontsluiten der deur doen haar opzien. Starter snelt met een glimlach binnen, en knielt naast haar stoel. Hij legt de hand om haar hals en zegt:

'Wij moeten gaan. De wagen wacht ons! Wees

nu heel wijs, m i e n s w i e t e f a m k e ! En bederf uwe mooie oogen niet! Kwel u in niets tegen de rede, mijne lieve Nieske. Ik m o e t naar Amsterdam. De ‘L u s t h o f’ is in groot perikel!’

Nieske boog het hoofd, en stortte hare tranen op het glinsterend roodbruin hair van haar man - met eene schier onverstaanbare stem vroeg ze:

‘En wanneer zie ik je terug?’

‘Als mijn werk te Amsterdam af is! Maar ik zal u schrijven, mijne zoete ziel. Ik scheid niet van je, ik draag uw beeld mede, gemetseld in het binnenste van mijn hart! Schep courage, lieveling!’

‘Krijg ik terstond een letterke, als je tot Amsterdam zijt?’

‘Dadelijk.’

En Starter nam de zwakke, teedere Nieske in zijn armen, en kustte haar herhaaldelijk op het vervallen, bleek gelaat.

Een zware stap klonk in den gang, en een luide stem riep:

‘Bylo! Jan! 't Is onze tijd! Maak het kort!’

Bij de geopende deur stond Frans Starter, de ex-vaandrig, een breedgeschouderd jonkman met versleten kleeren en de leege linkermouw van zijn wambuis op de borst vastgespeld.

Nieske barstte in luid geweën uit.

‘Adieu! melieve!’ - fluisterde Starter aan haar oor. - ‘Krijt niet langer! Ik moet oorlof nemen! Je zult mij wederzien, eer dan je denkt!’

Eene laatste omhelzing volgde.

Snel rukte de dichtster zich los uit hare armen. Zij wilde spreken. De stem stakte haar in de keel. Zij hoorde het adieu der broeders nog eenige malen door de kamer en den gang klinken; zij vernam haastige voetstappen; zij huiverde, toen de deur van het huis werd dichtgeslagen.

En alles werd stil.

Nieske lag beweegloos in haar stoel. De smart van het afscheid dompelde haar in eene diepe bezwijming.

IX. Amsterdamsche avonturen.

In de eerste dagen van Slachtmaand 1620 zag men te Amsterdam onder de vele voetgangers, die den Dam of de Plaatse - de ouderwetsche burgers hielden zich nog aan dien naam - open afliepen, een vreemdeling, sedert eenige weken met het veerschip van Harlingen aangekomen, die telken morgen zijne schreden richtte naar het Stadhuis. Hij kwam steeds omstreeks negen uur van het Damrak, en haastte zich de Gasthuissteeg en de zuidzijde van het Stadhuis te

bereiken¹⁾. In de benedenste verdieping van dit gebouw waren drie keldervertrekken verhuurd aan den burger Dirck Pietersz. Voskuyl, die er zijn boek- en plaathandel had gevestigd. Voskuyl, zich op de titels zijner verschillende uitgaven ‘Boeckvercooper in de kas onder 't Stadhuys’ noemende, had geoordeeld, dat deze vestiging een bijzonder voordeel aanbood, daar een groot aantal voorbijgangers iederen dag door de Gasthuissteeg stroomde. Ieder, die uit het noordwestelijk deel der stad langs den kortsten weg den Dam wilde bereiken, koos de Gasthuissteeg, en vice versa. Om de aandacht dier voorbijgangers te trekken, had hij een uithangbord boven den ingang der ‘kasse’ bevestigd, waarop een witte engel geschilderd was. Men daalde een paar treden af, om uit de steeg in Voskuyl's winkel binnen te treden.

Iederen morgen te negen uur verscheen sedert

1) Het oude Stadhuis is in het tijdvak van 1647 tot 1655 verdwenen. Gedurende den bouw van het nieuwe Stadhuis werd het oude (1652) in de asch gelegd.

het laatst van October 1620 in dezen winkel de dichter Jan Janssen Starter, om er den geheelen dag, met kleine verpoozing voor het noenmaal, te blijven arbeiden. Voskuyl had op zich genomen ‘D e (n) F r i e s c h e (n) L u s t h o f ’ uit te geven. Na den diefstal der vijf eerste afgewerkte bladen was de auteur uit Franeker overgekomen, om de zaak, voor hem zoo belangrijk in vele opzichten, zelf te leiden. Er was geen klein werk te doen voor deze kostbare, maar veelbelovende onderneming. Voskuyl had Starter een klein kamertje naast den boekwinkel ingeruimd, waarin hij zich bezig hield met teekenen en op koper graveeren. Er moesten elf platen in den tekst worden opgenomen. Daarenboven moest het eerste couplet van ieder lied met muzieknoden worden gedrukt, en hielp Jaques Vredeman te Leeuwarden, om de door Starter aangegeven vreemde zangwijzen in notenschrift te brengen, terwijl voor enkelen geheel nieuwe toondichtingen door den Frieschen muziekmeester werden gereed gemaakt.

Een en ander vorderde veel tijd. Men hoopte evenwel met het voorjaar van 1621 alles voltooid in het licht te zullen geven. Starter had gaarne de hulp van zijn vriend Petrus Feddes voor de kopergravuren ingeroepen, maar deze had nog onlangs voor de uitgaaf der 'Frisia' van Hamconius hem bijgestaan met vijftig gravuren, en was nu bezig met een wetenschappelijk werk van zijn vriend Pierius Winsemius: 'Chronique ofte historische geschiedenis van Vrieslant: met figuyren en caerten' te illustreeren.

Starter moest dus zelf de hand aan het werk slaan, hetgeen in geldelijk opzicht reeds eene groote winst was. Zoodra hij na eene gelukkige reis met het veerschip te Amsterdam was aangekomen, zoo spoedig hij bij Voskuyl 'in de kas onder 't Stad-huys' aan den arbeid was gegaan, scheen alles uitstekend te slagen. Zijn broeder Frans, die op zijne kosten geleefd had, vertrok naar den Haag, om eene plaats in eene compagnie voetvolk te zoeken. Zijn rechterarm was

nog kloek en krachtig - er dienden wel meer zulke invalieden onder de troepen van Graaf Ernst van Mansfeldt. Na de ellendige nederlagen bij Praag, door Tilly hem toegebracht, was Mansfeldt met de rest zijner ruiters naar Holland geweken, waar ook zijn meester, de Winter-Koning Frederik, binnen weinige maanden zou aankomen. Men verwachtte het volgende jaar, bij het einde van het Bestand, de hervatting van den oorlog met Spanje. Er was dus kans voor een dapper soldaat, om in het leger van Prins Mouringh te worden opgenomen.

Starter was zeer gebaat door het vertrek van dien broeder, welke zijn tijd en zijne beurs maar al te vaak in beslag had genomen. Nu was hij geheel vrij, en werkte hij met de grootste inspanning in het kleine kluisje onder het Stadhuis. Soms hief hij eene korte poos het hoofd op, om een oogenblik na te denken. Het bleeke gelaat, de vochtige oogen van Nieske vertoonden zich voor zijne verbeelding. Hij had haar reeds een 'letterke' gezonden met het keerende veerschip - hij ver

wachtte nu weldra haar antwoord. Met een zucht zette hij den arbeid voort. Die zucht kwam half op rekening van zijn mededoogen met de jonge, lijdende vrouw, en sproot voor de andere helft uit een gevoel van mismoedigheid, daar hij in de jaren van zijn huwelijk door al de krankheden zijner vrouw met voortdurende ellende had te worstelen gehad. En dan zijne schoonmoeder...

Hij schudde het hoofd. Nieske was een zeer hupsch, maar een zeer zwak vrouwtje, en de weduwe Hendricx eene voortdurende aanleiding tot twist. Hij achtte zich gelukkig, nu hij te Amsterdam was, nu de kwellende zorgen en het dagelijksch gekijf hem niet meer vervolgden. Met opgewektheid arbeidde hij aan eene teekening, die het model zou worden voor eene titelplaat, voorstellende: eene monumentale Friesche Maagd met Eroos op haar schoot, als hoofdgroep eener fontein; rondom de fontein minnende, dansende en zingende paren, op den achtergrond bosschen en de hoofdgebouwen van Leeuwarden; in de lucht zweven Amors, die een slingerend

lint boven het hoofd zwaaien, en op het lint 'F r i e s c h e L u s t h o f'. Binnen weinige uren hoopte hij dit werk te voltooien, en daarom zag hij thans niet meer op van den arbeid.

'Sinjeur Starter!' - klonk het luid uit den winkel. Het was de stem van Voskuyl, die riep. Starter stond op, en verscheen in het boekenvertrek, waar niet veel plaats voor bezoekers door de koopwaren werd overgelaten. Voskuyl stond bij een lessenaar achter eene smalle toonbank, en voor deze vertoonde zich een jonkman in zwart fluweelen wambuis en zwart lakenschen mantel. Zoodra Starter verscheen, wendde Voskuyl, een grijsaard met korten, witten baard, zich tot hem, en vroeg:

'Er wordt een bruiloftsdicht gevraagd! Dat is een besogne voor u, Starter!'

Deze boog hoffelijk voor den welgekleeden onbekende, die even den hooggebolden hoed met smalle randen aanraakte.

'Juist!' - zeide deze. - 'Een bruiloftsdicht voor mij en mijne bruid. Kunt gij dit voor mij verzieren, sinjeur Starter?'

‘Ik geloof het wel!’ - antwoordde deze glimlachend. - ‘Ik zoude echter vooraf geïnformeerd moeten zijn van uwe gelegenheid, familie en verderen staat!’

‘Mijn naam is Emanuel Colijn - ik ben koopman in granen - en mijne bruid heet Trijntje Kloppenburgh.’

‘Wanneer....’

‘Daar zal nog eene kleine maand tijd voor zijn!’

‘Zonder faute zult gij het hebben! Maar ik dien toch de namen van bruid en bruidegom - naam en toenaam - wel nauwkeuriglijk geschreven te ontvangen!’

‘Mij gebreekt nu de tijd! Mijne affaires roepen mij! Zijt ge hier te Amsterdam bekend?’

‘Ik heb hier in mijne jonkheid zeven jaren gewoond.’

‘Zoo weet ge, waar de Koning van Frankrijk uithangt op het Damrak?’

‘Certein!’

‘Des middags te drie uren houd ik mij daar met eenige vrienden op. Gij kunt mij er vinden.’

‘Daar zal niets aan gebreken!’

‘Adieu, messieurs!’

En na een korten groet verliet de rijke graankoper den winkel.

Starter wreef zich vroolijk in de handen, en wilde weder aan den arbeid gaan, toen de deur van de zijde der Gasthuissteeg werd geopend, en een deftig burgerheer in den winkel verscheen.

‘Goeden morgen, Voskuyl! Hebt ge nog het boekske van “S a l o m o n 's H e e r l i j c k h e i d”, de overzettinge, die Vondelen schreef naar den Heere van Bartas, den fenix van de Fransche poëten?’

‘Alles is opgevraagd, doctor! Maar er zijn nog te krijgen bij den uitgever Dirck Pietersz Pers, in de vergulde Perse.’

Toen Starter aldus naar een boek van Vondel hoorde vragen, begreep hij, dat men zijne tegenwoordigheid niet behoefde, en wilde hij met een snellen groet zich naar zijn kluisje begeven, toen de laatst binnengekomene zich plotseling tot hem wendde:

‘Wil mij vergeven, zoo ik vrijpostig schijn, maar mij gedenkt, dat ik u voor een tal van jaren gezien heb, schoon ik nu tevergeefs er op zin.... Mijn naam is Coster, Doctor Samuel Coster!’

‘Mijn naam is Starter! Voor zes jaren heb ik u ontmoet in het achtbaar college van den Eglantier.’

Samuel Coster stak met een blijden glimlach de hand toe aan den Frieschen dichter. Er volgde eene hartelijke begroeting. Coster telde in 1620 een-en-veertig jaren. Zijn vriendelijk en geestig gelaat, de donkere, schrandere oogen, zijn fijn besneden mond, door een lichtbruinen knevel overschaduwde, deden hem aanstonds kennen als een buitengemeen man, wien men met vertrouwen en blijdschap de hand reikt.

‘Voor zes jaren was ik nog in het collegie van den Eglantier!’ - ging Coster voort. - ‘Maar nu is alles veranderd. Wij komen niet meer ter oude Kamer.’

‘Vriend Voskuyl heeft mij daaraf gesproken!’ -

antwoordde Starter, terwijl hij een blik van verstandhouding met den grijzen boekhandelaar wisselde. - ‘Gij hebt nu uwe eigen kamer, niet waar, waar de Drost en Vondelen hunne stukken brengen.’

‘Juist, mijne D u i t s c h e A c a d e m i e ! Gans bloed! het gaat ons al voor den wind! De dudoorige kerkuilen van Amstelredam hebben hoopen waters vuil gemaakt, om het begonnen werk te steuren. Zij noemen mijne academie de kweekplaats van Libertijnen en Arminianen, maar zoo veel autoriteits wordt er hier gelukkig nog niet aan Smout en Trigland gegund, dat zij mij het spelen hebben verhinderd!’

‘Het is mij leider, juist ter contrarie gegaan!’ - antwoordde Starter. - ‘Ik had tot Leeuwarden eene nieuwe kamer gesticht met het devies: “O c h , m o c h t h e t r i j s e n !” Ik stond onder protectie van Graaf Willem Lodewijk zaliger! De Friesche adel was op mijne hand, maar de hypocritische Bogerman, de groote Synodus-olifant, heeft mij het ageeren doen opzeggen.’

‘Daaraf hebben wij vernomen! Wat, lacy! tot Leeuwarden gebeuren kan, zal men niet tot Amstelredam durven beproeven. Onze Vroedschappen zijn nu allen Prinsgezinden en Gomaristen, maar ze zijn daarenboven Amstelredammers, en zullen geen poorter van zijn recht versteken in eer en jolijt bijeen te zijn en op het tooneel te spelen!’

‘Ik verhoope, dat UEdele mij veroorloven zal een klein celleke te genieten in uwe doorluchtige Academie!’

‘Men zal er u met alle statie ontvangen. Gij hebt simpellijk u te vertoonen, en gij zult welkom zijn!’

‘Heb dank voor deze gratieuse woorden!’

Starter drukte nogmaals de hand van Coster, die afscheid wilde nemen, maar nog even stilstond en vroeg:

‘Daar gij te Leeuwarden eene kamer hadt, hebt gij zeker nieuwe spelen gedicht.’

‘Eenige kluchten en boertigheden, gelijkewijs de arme Bredero zaliger ze maakte, doch niet zoo oubollig als hij placht te schrijven. Voorts

twee deftige spelen: “Timbre de Cardone” naar de “Tragedische Historiën” van Belieferest en “Daraide” naar 't twaalfde boek van Amadis van Galliën. 't Zijn beide blijvindige treurspelen met boert doormengd!’

‘Zijn ze in druk verschenen?’

‘Timbre’ heb ik zelf tot Leeuwarden doen printen. ‘Daraide’ is alleen door mij uitgeschreven!’

‘Dan moet Voskuyl uwe “Daraide” drukken, en wij zullen haar spelen op de Academie!’

Voskuyl, die glimlachend geluisterd had, zeide nu:

‘De Friesche Lusthof’ is op de pers bij Paulus van Ravestein, en het blijvindig-treurspel zal oogenblikkelijk onder handen genomen worden, als het groote werk af is!’

‘Accoord. Wij zien elkander spoedig terug, vriend Starter, niet waar? Mijne patiënten wachten!’

Voskuyl vriendelijk groetend, haastte Coster zich uit den winkel.

In Starter's oogen straalde een buitengewoon licht. Hij had een oogenblik van groote voldoening beleefd. Hij had een geestverwant, een broeder in Apollo ontmoet, die gelukkiger dan hij zich mocht wijden aan het tooneel. Hij had zich plotseling eene blijde toekomst als dichter geopend gezien. Dr. Coster zou hem den weg banen naar den schouwburg der Academie. Hij zou te Amsterdam blijven, het studeeren opgeven! Had men hem niet reeds een bruiloftsdicht besteld!

Voskuyl, die de blijde ontroering op zijn wezen bespiedde, zeide als voor zich heen:

‘Ja, onze doctor Coster is een treffelijk man! In alle deugden en geestige oefeningen uitmuntend. En daarbij, hij vreest Synodus noch Consistorie!’

‘Eilieve! Voskuyl! Waarom is het met den Eglantier toch zoo droevig afgelopen?’

‘De oude kamer leeft nog! Maar zij staat onder leiding van den Ridder Theodore Rodenburg, die bij de hoven van Engeland en Spanje kwansuis

voor ambassadeur speelde. Zijne Majesteit van Denemarken heeft hem nu werkelijk tot zijn gezant bij Hunne Hoogmogenden gecommiteerd. Hij heeft sedert een jaar of zes een oorlog onder de kamerbroeders aangesticht door zijn wanhebbelijk stoffen en brageeren....’

‘Mij gedenkt nu, dat mijn vriend Feddes van hem sprak, vóór ik uit Amstelredam vertrok in 1614.’

‘Rodenborg is een neuswijze zot, een aartsleugenaar, die zijn best gedaan heeft, om de Arminianen uit het land te doen bannen. Daar hij nu gezant van Denemarken heet, heeft men gezorgd, dat de Deensche Koning wel geïnformeerd is van zijn comportedement. Zoo gij hem mocht ontmoeten, Starter! zou het best zijn hem voorbij te laten trekken, daar het gans niet geraden is veel met hem te communiqueeren!’

‘Och! daaraf behoeft men niet te vreezen! Ik behoor nu ook tot de eerste Duitsche Academie.’

‘En eerlang zal uw *L u s t h o f*....’

‘Juist - en des niet langer gekout. Ik ga weder aan den arbeid!’

Starter zat weldra op nieuw voor zijne titelteekening in diep gepeins. Plotseling greep hij een blad papier en schreef boven aan:

‘Bruidt-lofs-Dicht ter eeren....’

Hij zou later de namen wel invullen - en begon vast aan het vers:

‘Bevanghen met een lust, om op de hooge kruynen
(In 't heetste van den dag) te klimmen van de duynen
Bevond ick my vermoeid’....

En zoo bijna in één adem voortschrijvend, was het bruiloftsdicht reeds vóór het noenmaal voltooid.

X. In ‘de(n) koning van Frankrijk.’

Op het Damrak bevond zich - als de bemiddelde graankoopman Emanuel Colijn dien morgen had herinnerd - een heerenlogement, waar de K o n i n g v a n F r a n k r i j k uithing. Het huis stond op den hoek van eene der talrijke stegen, die van den Nieuwendijk naar het Damrak leidden. Drie verdiepingen hoog, met een statigen trapgevel, deed het logement zich gelden te midden van lagere woningen. Eene breede luifel beschermde den hoofdingang en de stoep. Het statige uithang-

bord droeg de eenigszins verweerde beeltenis van Henri IV, waaronder in goud te lezen stond: 'In de Koninck van Vranckrijck.'

De klokken der Oude Kerk hadden nog geen drie uur des namiddags geslagen, toen Starter, het werk bij Voskuyl een oogenblik in den steek latend, de stoep opklom, en door de openstaande deur naar het groote voorvertrek liep. Hij trad eene ruime, zeer eenvoudige zaal binnen. De grond was met vierkante, groote, roode vloersteen bedekt, waarover wit, glinsterend zand in sierlijke slingers lag uitgestrooid. Onder een grooten, vooruitstekenden schoorsteen blonk de helder geschuurde plaat, waarop een hout- en turfvuur brandde. Twee vrij breede vensters zagen onder de luifel op het Water of Damrak uit. Tegenover deze vensters bevonden zich aan den muur van den overkant der kamer twee schuin opgaande, wijd geopende luiken, die een trap en den donkeren ingang van een goed gevulden bier- en wijnkelder te zien gaven. De zoldering werd door zware, zwartberookte balken gedragen, de wan-

den waren ter halver hoogte met donker geverfd hout beschoten. Rondom den haard stond een zestal deftige leunstoelen; vóór de vensters had men eene breede tafel van glad gewreven eikenhout en een groot aantal houten zitbanken geplaatst. Bij den geopenen kelder zag men eene houten tafel op schragen staan, geheel overdekt met steenen kroezen en tinnen kannen.

Toen Starter binnentrad, vond hij niemand. Verwonderd rondstarend, hoorde hij klepperende stappen van vrouwenmuilen, en zag hij uit den kelder langzaam te voorschijn komen eene ongemeen schoone, jonge deerne. Volkomen in het licht verschijnend, ontdekte hij, dat zij twee schuimende kroezen uit den kelder naar boven droeg. Zij zette ze op de tafel bij de andere kannen, en zag Starter vragend aan.

‘Mijnheer Colijn komt hier immers te drie uren?’ - antwoordde Starter in verwarring, want vurige, donkere oogen blikten hem met zekere uitdagende stoutheid in het gelaat. Zulke heerlijke, betooverende oogen had bij wel nimmer gezien!

‘Certain! Den 'eer Colain en al de vrinden! Wilde ge ook bai 't gezelschap komen?’

Welk eene heldere lieve stem, en welk een vreemd Brabantsch accent.

‘Ik heb eene affaire met den heer Colijn! Kan ik hier wachten en een vaantje Delftsch drinken?’

‘Geerne! Dat's excellent, sinjeur!’

Starter liep naar het venster, en plaatste zich op een houten bankje, terwijl hij voor de leuze naar het gewoel der voorbijgangers, de schepen in het Damrak, en het afladen der koopwaren zag. Hij was geheel onthutst en bekoord. De Brabantsche deerne scheen een bovenaardsch wezen, al mocht ze niet meer dan de schenkster van het bier in de taveerne zijn. Hare gestalte, hare houding maakten den indruk, of ze eene vermomde prinses was. Misschien mocht ze wat al te gezet zijn voor eene edelvrouwe met hare breede schouders en welgevuld keurs, maar toch deed haar gang, deden hare bewegingen op nieuw het vermoeden ontstaan, dat zij geene eenvoudige

bierdeerne kon zijn. Haar gelaat was schitterend blank, het weelderig donkerbruin hair, onder de kleine witte muts met opstaanden rand weggestreken, golfde weerbarstig in tallooze, kleine wilde, kroezelige krullen over het hooge voorhoofd. Haar oogopslag had iets zegepralends en wegsleepends, daar de lange, bruine wimpers een zonderling spel speelden - dan eens eene kwijnende schaduw over tintelende, bijna zwarte oogen werpend, dan eens bij het opheffen van het hoofd en het wijd openen der oogen een doorborenden blik onthullend. Zij droeg een platten kraag, die den gevulden hals geheel vrij liet; een blauw fluweel bovenkeurs met zilveren knoopjes, een lichtgrijzen bouwen, ter zijde eenigszins opgenomen, en eene beugeltasch, die met zilveren kettingen aan haar midden bevestigd was.

Starter was zoo geheel onder den indruk dezer bekoorlijke gestalte, dat hij slechts eenige woorden van dank stamelde, toen zij hem de pas getapte kroes met bier bracht. Doch hij vermande zich, en terwijl hij met zijn vriendelijksten glim-

lach haar uitvorschenden blik poogde te trotseeren, vroeg hij:

‘Komen de heeren hier iederen dag in den nanoen, lief kind?’

‘Ik denk het wel, sinjeur! Ze zullen seffens hier zain. Gai en zait geen Amstelredammer, geloof ik!’

‘En je bent ook niet uit deze oude machtige stad?’

‘Bijlo, neen! Ik ben van het groote en raike Andwerpen. En gai?’

‘Ik ben van Londen! Later woonde ik hier en in Friesland.’

De Brabantsche juffer keek Starter zoo kalm en opgeruimd aan, of ze hem jaren had gekend. Daarom kwam hij meer en meer op zijn gemak, en verslond hare schoone gestalte met fonkelende oogen. Zij tuurde uit het venster en zweeg. Starter vroeg weer:

‘Ben-je al lang hier in den Koning van Frankrijk?’

‘'n Jaor of twie. Main oom, Aert Pietersz, de

miester van dit 'uis, was zoo gentiel mij 'ier te nemen, toen maine ouders stierven!'

'En hoe heet-je?'

'Catelaine Jansdochter! En wie zait gai, sinjeur?'

'Mijn naam is Jan Starter! Ik ben een poëet, een zanger, een printer, een teekenaar
- en daar neffens nog speel ik op het tooneel met de rhetorisijnen!'

'O, dat is heerlaik! De poëeten zain elegante liên vol perfectie....'

Cateljne hield plotseling op. Zij zag de vaste middagklanten der taveerne naderen. Haastig liep zij naar de deur, om den ouden knecht te roepen, dooven Gerrit, die haar bij het tappen in den kelder behulpzaam moest zijn. Starter bleef zitten als onder eene betoovering. Onmiddellijk daarna klonken stemmen, en trad een zestal jonge mannen binnen. Ze waren allen zeer deftig gekleed. Hunne mantels van kostbaar laken, de hagelwitte stolpkragen, de zwierige hozebanden onder de knieën - alles getuigde van weelde

en goeden smaak. De graankoper Emanuel Colijn liep onmiddellijk op Starter, toe en riep:

‘Bijlo, daar is mijn Friesche dichter al!’

Weldra verzamelden zich allen om den vreemdeling, en wist deze, dat hij de eer had met zeer deftige Amsterdamsche kooplieden te spreken - met Hendrik Hoochkamer, Pieter van Malsem, Jacques de Schott, Andries de Grauwe en Pedro Elandt. Colijn had de aanleiding tot de kennismaking met een paar woorden meegedeeld. Starter ontving de nauwkeurige schriftelijke opgaaf der namen van bruid en bruidegom, en verried niet, dat zijn bruiloftszang al voltooid was. Toen hij nu wilde vertrekken, uit hoffelijkheid, hield Colijn hem tegen en riep:

‘Catelijne! Twee vaan van 't ouwe geloof! Ga zitten, sinjeur!’

Het gezelschap schaarde zich om den haard. Starter kreeg als gast een stoel. Catelijne had het zeer druk met gevulde kroezen en kannen, die doove Gerrit op de bovenste treden van den keldertrap plaatste. Al de jonge kooplieden spra-

ken vrij en ongedwongen met de mooie Andwerpsche. Zij schertsten en stoeiden met haar, legden soms den arm om hare leest, als zij met drie of vier kannen tegelijk kwam aandragen, maar steeds bleef het jonge meisje vroolijk antwoorden op al wat men zeide, waarbij haar Andwerpsche tongval somtijds eene luide lachbui deed opgaan. Starter volgde haar steeds met zijne oogen, en bemerkte tot zijne groote ontroering, dat Catelijne tweemaal, zonder oorzaak, terwijl ze met de andere jongelieden sprak, hem minzaam lachend had toegeknikt.

In zeer korten tijd waren allen ongedwongen en vroolijk bijeen. Starter deed zijn best zijn vernuft en zijne talenten van de gunstigste zijde te doen uitkomen. Catelijne bracht telkens nieuwe kroezen, en nam deel aan 't gesprek. Te midden van het gerucht riep Hoochkamer:

‘Catelijne! Een nieuw steenen pijpje. Mij lust den maats eene pijp toebak toe te drinken!’

De knappe schenkster kwam spoedig aandragen met een klein aarden pijpje.
Hoochkamer

bracht een vierkant blikken doosje te voorschijn, waarin uiterst fijne tabak, bijna tot poeder gestooten. De kleine kop van het pijpje werd zeer behendig gevuld, en daarna met een brandenden spaander van den haard ontstoken. Hoochkamer dronk den rook langzaam in, en blies ze door de neusgaten uit. Na drie of vier trekken, was de pijp leeggerookt, en werd eene nieuwe gereed gemaakt. Elandt en de Grauwe kwamen met kleine zilveren pijpjes aan, en weldra blies ieder den tabaksrook door den neus weg.

‘A v o u s ! sinjeur Starter!’ - riep Jacques de Schott, zijne steenen kan omhoogheffend.

‘Op Starter! messieurs!’ - ging Colijn voort. - ‘Op onzen abelen poëet, die nu voor goed tot Amstelredam zal blijven!’

Het gezegde sloeg op eene mededeeling door Starter zelf in het vuur van het gesprek aan Colijn gedaan. Hij had binnen dit eerste uur van hun samenzijn aan dezen reeds zijn levensloop, zijne levensrampen en zijne levensplannen meegedeeld, maar, zonderling genoeg, van Nieske gezwegen.

Nadat Starter aan allen bescheid had gedaan, riep Hoochkamer:

‘Lust het u niet een pijp toebak te drinken?’

‘Lacy, ik versta de konste nog niet!’

‘Je zoudt beter daaraf een liedekje maken!’ - meende Colijn.

‘De Lof van de Toebak,’ dat heb ik al gelezen!’ - verhaalde Pieter van Malsem, de zwaarlijvigste en de meest letterkundig ontwikkelde van het gezelschap.

‘Zulk een gedicht heb ik wel geschreven, maar nooit geprint!’ - hernam Starter snel. - ‘Zoude UEdele mij den naam van den poëet kunnen noemen?’

‘Die is mij, leider! niet in 't hoofd blijven hangen.’

‘Laat ons uw vers hooren!’ - riepen twee of drie stemmen te gelijk. Starter zag eenigszins onthutst op, maar ontmoette onverwacht de donkere oogen van Catelijne, die hem met onweerstaanbaren blik aanzag. Hij antwoordde zoo ongedwongen mogelijk:

‘Gij hebt te gebieden, messieurs! en ik te obediëeren. Ik heb het vers niet geheel in mijne memorie, maar zie hier, wat ik u kan zeggen:

‘O edele Toback! veer boven alle kruyden
 Te loven, die in 't Oost, in 't Noord, in 't West, in 't Zuyden,
 De veel besierende sonn' doet springen uytter aerd;
 Wat loff is uwe kracht, en uwe deughd wel waerd!
 O! 't is het nutste kruyd, van d' alderveerste palen
 Des werelts hier gebracht, ons vrienden mee t' onthalen.
 Dies houd ick hem voor sot, die oyt daertegen sprack;
 Daer wast gheen eêlde r kruyd, als d' edele Toback.
 Wie sou haer nutticheyt volkomen prijsen mogen?
 Sy suyvert het gesicht, veroorsackt klaere oogen;
 D' onlydelycke pyn mach in geen tanden blyven,
 Den roock van de toback doet daet'lijk die verdryven:
 Den honger wordt daerdoor vergeten en verdreven,
 Men kan lang met toback en sonder eten leven.
 Dies segh ick, spyt al die haer werpen op een lack,
 Daer 's gheen g h e s o n d e r kruyd, als d' edele toback!’

‘Bravo, bravo!’ - klonk het eenstemmig. Het gezelschap hief de kannen en kroezen op, en de gezondheid van den dichter werd met geestdrift gedronken.

‘En ik zeg, dat de toback de merveille van

de wereld niet en is.... moar het vers klinkt vol divine eloquentie!’

Cateljne had te midden van de stilte, die de algemeene aanval op de bierkan deed ontstaan, dit oordeel uitgesproken. Zij naderde Starter, die haar met een dankbaren blik bewonderd aanstaarde. En terwijl zij voorbij zijn stoel ging, reikte ze hem even hare fijne hand. Starter had alles willen geven, om te beletten, dat zijn hooge blos den heeren verried, hoe gelukkig hij was. Emanuel Colijn riep luid lachend:

‘Wees op uw hoede, vriend Starter! Ge ontsteelt ons het herteken van Cateljne.’

Een algemeen gelach ging op. De mooie Andwerpsche was verdwenen. Zij gaf orders aan dooven Gerrit in den kelder. Daarop volgde een algemeen geroep.

‘Hola! Cateljne! Een vaan Brabantsch! Een vaan Delftsch! Waar blijf-je? Gauw, gauw! De poëet zal een liedeken voor u zingen!’

Met handen en armen vol kroezen verscheen ze in de keldertrap. Een guitige lach krulde

hare roode lippen, en luid riep ze, op Starter toeloopend:

‘Is 't woar? Dat vind ik genereus!’

Starter had te midden van de algemeene vroolijkheid geen woord kunnen zeggen. Hij zag zijne nieuwe vrienden vragend aan. Men knikte hem vroolijk toe. Hij stond van zijn stoel op, allen zwegen.

‘Messieurs! Mij gedenkt een Engelsch liedeken: “My mistress sings no other song!”’, dat ik ter eere van Juffer Catelijne in 't Hollandsch zal zingen!’

Cateljne klapte in hare handen.

En Starter hief aan met zijne welluidende, aangename stem, terwijl hij haar soms glimlachend in de zwarte oogen keek:

‘Ick weet niet wat myn vryster schort,
 Sy klaeght dat ick haer eer verkort;
 Maer 'k heb haer daerin noyt misdaen,
 Want ik haer maer soende,
 En liet haer gaen.

Maer, Lief! Waerom is 't dat ghy treurt?
 Heb ick in 't kussen yet verbeurt?

Ick sal 't verbetren, kom, kom by my.
'k Sal jou geen seer doen,
Gelooft het vry.

En wilje worden voort myn vrouw,
Siet hier, ick sweer u by myn trouw,
En by myn Jan-Oom, dat 's veel geseyd:
Ghy sult verwachten,
Veel vrolickheyd!

Een daverend gejuich ging op uit de taverne. Starter had zeer fraai gezongen, en nog beter voorgedragen. Ieder woord scheen met comische bedoeling tot Catelijne gesproken. De jonge kooplieden hadden niet verwacht, dat zij zulk een talentvol kunstenaar in hun midden bezaten. Catelijne had de fraaie zwarte wimpers als een gordijn voor hare fonkelende oogen doen nederdalen. Zij luisterde glimlachend, en speelde met de kettingen van hare beugeltasch.

‘Daar mag een beker van den besten Rhijnschen wijn op staan!’ - riepen een paar stemmen. - ‘Catelijne, de groote, groene kelken! Eene kan van den gelen bleekert!’

Dat was de e e r s t e kan na het e e r s t e lied.

Starter keerde dien middag niet naar zijn kluisje bij Voskuyl in de kas onder het Stadhuis terug.

XI. Tijding van huis.

Met de hand onder het hoofd zat Starter te mijmeren. Hij werkt nog steeds in het kluisje bij Voskuyl in de kas onder het Stadhuis. Men schrijft dien dag 25 Februari 1621. De voltooide 'L u s t h o f' ligt vóór hem. Uitgever en dichter zijn tevreden. Het fraai geïllustreerde prachtwerk werd te Amsterdam zeer goed verkocht, en nog steeds gevraagd. De Amsterdamsche vrienden van de 'Academie' hebben hem met groote vreugde hunne ingenomenheid te kennen gegeven.

Dien namiddag nog zullen zij - en hij zelf ook - zijne 'D a r a i d e' op het tooneel der Academie vertoonen. Reeds heeft Voskuyl de uitgaaf ter perse bezorgd, en liggen de drukproeven vóór hem. Zijne vrienden uit 'de(n) Koninck van Vranckryck' hebben met groote belangstelling zijn 'L u s t - h o f' gekocht. Zij zullen allen - er zijn nu minstens al twaalf - de vertooning van Coster's Academie bijwonen. Er is nog meer, dat van voorspoed en vooruitgang in zijne zaken spreekt, en toch zucht hij zeer mistroostig en schijnt hij zich niet bij zijn werk, de verbetering der drukproeven, te kunnen bepalen.

Zijn blik dwaalt telkens af naar een brief, achteloos op de tafel onder zijne papieren geworpen. Het is een brief van Nieske uit Franeker. Hij heeft er reeds enkelen in de laatste vijf maanden ontvangen - allen vol klachten, vol ellende. Verstrooid neemt hij het schrijven zijner vrouw op en herleest:

‘Aan Jan Janssen Starter tot Amstelredam - in die Poort van Londen -
opten Nieuwen Dycke. -

Myn lieven Vriendt!

Ick en kan niet laten UEd. te doen weten, dat ik nog altyt kwalyck te
passe ben, hoewel sedert drie weken wat redelyker. Myn voorighe
gesondheydt heb ick nog niet weeder bekomen, op veel na. Doch de koorts
heeft my verlaten, maer ick lyde veel aan hoofdpynen, heb geen lust tot
eeten ende nuttigh niet dan zooveel als noodigh is, om 't lyf te behouden.
UEd. mooght dencken, of ick swack ben. Grodt verleene my 't zaeligste,
UEd. mede. Als UEd. niet naar huis terugkoomt, so siet UEd. my niet
leevend weder. Of so UEd. niet komen kunt, wilde ick zelve met den
veerschipper tot Amstelredam reizen. Ick beswijck van al de onlusten en
miseriën in de laetste weken hier uytgestaen.

Jan Lamrinck is by my geweest en bracht my tien gulden uit UEd's naem,
waarvoor ick u,

myn troost! wel innigh danckbaer ben. Doch moeder besit geen en stuyver meer, en iederen dag komt Dirck Lolckezoon, de bakker, ons met scherpe woorden naar de penninghen vraeghen, die hem competeeren ter saeke van brood, 't samt gehaelde waeren. En dreight ons eenighe goederen ende huysraeden met consent van Borgemeesteren te doen arresteeren. Oock komt daertoé nog Tryntje, Meester Jan Lamberts wyf, ons quellen met de rekeninghe van 275 kan bier van 2, 2½ en 3 cent de kanne, samt 24 menghelen brandewijns van 12 stuyver het menghel, en nog een deel kaersen, boekweitmeel, eyeren, boter, suyker, koek en muskaet, en nog vordert sy bovendien vier gulden, die UEd. verackerdeert heeft met haer man, den meester, die UEds. broeder Frans den arm heeft afgeset en voorts ghenesen. So dat sy beide nu wel 125 gulden vraeghen aen betaelinghe, en segghen, dat sy ons huysraed in apprehensie willen nemen. Oock moet ik UEd. melden, dat moeder, zeer te onvreden, dat de penninghen niet door UEd.

waeren overgezonden, in stilte ons huysraed heeft doen verfoeren naer onze vriendinne Barber Claessen Jansdr., en wel in de eerste plaetse, onze groote wttreckende taefel, de eecken kas, twee Spaensche stoelen, drie bedden, de vyf taeffereelen van UEd's kaemer, zes stoelkussens, de rysen stoel en de boeken. Voorts nog al ons koper en tingoed met het keukengeryf. Al myn kleeren, myn kraeghen, myn neusdoeken, myn ponjetten en myn nachtmanteltjes syn by haer geborghen. Toen Dirck Lolkezoon en Trijntje, Meester Jan Lamberts wyf daerof de weet was ghedaen, hebben sy aen den Gerechte der Stede Franeker reverentelyck te kennen gegeven, dat sy niet en konnen geraeken aen de penninghen, die hunlieden van ons competeeren; dat sy in kennisse gekomen syn van het verfoeren der goederen naer het huis onzer vriendinne, dat sy aldus aen den Gerechte bidden, dat onse goederen moghten worden geïnventarisceert ten overstaene van Commissaris van 't Gerechte. En nu heeft het Recht der stadt Franeker eergisteren geordonneert, dat de presi-

deerende Burgemeesteren Wybe Jacobsz en Andries Doedesz de goederen ten huize van Barber Claessen Jansdr zullen inventariseeren en in goede bewaringhe brengen tot tyt ende so lange de bakker en Meester Jan Lambert, neffens hun competentie, zullen wezen vernoeght.

UEd. moogt dencken, hoe het met ons staet. Zonder huysraed ofte kleederen bijkans, heeft moeder met Barber verackerdeert, dat wy beide foor 4 gulden in de weke souden komen in haar huys tot tyt ende wyle UEd. ons de penninghen sal hebben toegesonden. Siedaar, myn lieven Vrient! de ongelukkighe staet van uwe arme Nieske. Al myne hope is nu op u gesteld, myn siel! God almachtigh biddende, my te stercken om christelyck te draeghen hetgene my van Syn heilighe hant is opgelegd. Met welke veilighe wensch, ook voor UEd. ga ik UEd. den Heere bevelen, die geven wil, dat wy malkanderen nog voor mijn doot moghen terugzien!

UEd. dienstwillige ende geaffectionneerde
huysvrouwe Nieske Hendricxdr.'

Met een diepen zucht legt hij den brief weg. Hij moet oogenblikkelijk helpen. Hij moet Jan Lamrinck verzoeken de benoodigde honderdvijfentwintig guldens aan Nieske ter hand te stellen. Maar dan moet hij het geld ook bezitten, als de wisselbrief van Lamrinck over luttel weken hem wordt aangeboden. Hij heeft reeds zeer goede zaken gedaan, doch het leven te Amsterdam vereischt veel. Zijn woonhuis, tevens herberg, de Poort van Londen, kostte hem handen vol gelds. Misschien wilde hij het zich niet bekennen, maar de middagen en avonden in de taveerne van het heerenlogement: de Koning van Frankrijk, waar hij nu met telkens aangroeiend gezelschap gestaag bijeenkwam, kostten hem nog meer. Onder zijne nieuwe vrienden telde hij nu zeer aanzienlijke Amsterdammers: Gaspar van Wickevoort de Jonge, Jacomo Pauw, Aerent Pietersz Brughman en Guillaume van den Broeck. Maar Emanuël Colijn, voor wien hij een bruiloftsdicht geschreven had, bleef zijn voornaamste beschermer. En deze had hem beloofd, dat zijne toekomst verzekerd was,

zoo hij zich maar voor goed te Amsterdam vestigde.

Waarom purpert plotseling een gloeiend rood zijne wangen? Het beeld van Catelijne Jansdr is eensklaps voor zijne verbeelding gerezen. De betooverende, onweerstaanbare Catelijne! Hij slaat beide handen voor de oogen. Hij wil niet nadenken, hij kan niet nadenken! Hij huivert, en slaakt een zachten kreet. Elke slag van zijn ontrouw hart is aan Catelijne gewijd - arme Nieske! Catelijne heeft hem zoo zichtbaar bare voorkeur getoond, maar toch nooit het minste voorrecht gegund, of het moest een vriendelijk knikje en een vluchtige handdruk zijn. Het gezelschap in den Koning van Frankrijk schijnt reeds te vermoeden, dat hij soms meer voor Catelijne dan voor de aanzienlijke poorterszonen, die hem de eer hunner belangstelling hebben bewezen, zijne talenten tentoonspreidt. De heeren schertsen soms vrij ruw met de knappe schenkster, doch deze toont, dat zij geene bloode pimpelmees, maar een hartig Brabantsch kind is. Zij is vrij en frank

met de heeren, maar zorgt er voor, dat de heeren niet te vrij en te frank met haar kunnen worden....

Op nieuw ontsnapt een bange, zachte kreet Starter's lippen. Nieske, lijdend, bijna stervend, door zijne schuld - hij kan dat beeld niet uit zijne verbeelding wegdringen. Plotseling springt hij op, doch valt even spoedig weer neder in zijn stoel. Er dient een besluit te worden genomen. Het loopt reeds naar den noen, en hij moet te vier uren ter Academie zijn. Het noodzakelijkst is een brief aan Nieske. Hij neemt een snel besluit. Zoo hij haar vijftig guldens zendt, met belofte binnen vier weken het ontbrekende aan te vullen, is zij gered; in elk geval voor den eersten nood geholpen. Hij weet, dat hij die geldsom zal ontvangen. Hij mag niet aarzelen, ware het ook, dat groter ongelegenheid hem trof. Het is of zijn oog vochtig wordt - hij ziet de mooie, zachte, geduldige Nieske, zooals zij te Leeuwarden zijne vrouw werd....

In een oogenblik heeft hij twee brieven gereed

gemaakt, een aan Lamrinck met last Nieske vijftig gulden te brengen, een aan haar zelve met wonderschoone troostreden en beloften, met het verzoek vooreerst te Franeker te blijven, daar hij binnen een paar maanden zelf zal komen, om op alles orde te stellen, en zijn inboedel vrij te maken. Dan zullen zij te zamen naar Amsterdam terugkeeren, en daar voor goed betere dagen doorleven.

Met een zucht van verlichting staat hij op. Hij heeft - waant hij - als een ridderlijk echtgenoot gehandeld. Schielijk snelt hij den winkel van Voskuyl uit, den Dam op en naar den Nieuwendijk, om het noenmaal te gebruiken.

Zoodra hij, na den maaltijd in de Poort van Londen te hebben genoten, weder naar den Dam wandelde, hield hij zich bezig met de gedachte, hoe hij in de toekomst de voor Nieske noodige geldsommen zou kunnen bijeenbrengen. Hij had reeds maatregelen genomen op raad van Voskuyl. Onderhandelingen waren door hem geopend, om de exemplaren zijner

kunstuitgaven, die hij van Franeker had medegenomen, aan den man te brengen. Toen hij den Dam bereikt had, snelde hij niet als gewoonlijk naar de Gasthuissteeg, maar liep in de richting van de nieuwe Beurs, acht jaren geleden voltooid. Ter hoogte van den Vijgendam gekomen, haastte hij zich naar de Beurssluis en naderde een huis, op den hoek van de Beurs gelegen, waarvan het uithangbord: 'In d' Italiaensche Bijbel' te lezen gaf. Toegelaten tot den bewoner, die in een klein kantoortje achter een boekwinkel aan den arbeid was, vond hij dezen in zeer opgewekte stemming.

'Sinjeur Starter!' - riep hij. - 'Gij koopt, of men u geroepen hadde. Ik heb goede tijdinge.'

De man, die zoo sprak, was in 1621 een der grootste boekhandelaars en uitgevers van Amsterdam, Cornelis Lodewijckszoon van der Plasse. Ieder kende hem. Van der Plasse, boekverkooper aan de Beurs in d'Italiaansche(n) Bybel, was een naam en een adres, aan elk min of meer beschaafd burger bekend. Als uitgever van tooneelstukken onderscheidde hij zich door de fraaie,

gothische drukletters en het zware Hollandsche papier. In de laatste vijf jaren had hij gedurig nieuwe verzen en liedeboeken, vooral van den in 1618 overleden dichter Gerbrand Adriaenssen Bredero uitgegeven.

Toen hij Starter goed nieuws aankondigde, had deze al zwijgend en met gespannen aandacht naar het vervolg zijner toespraak gewacht. Van der Plasse, een zwaarlijvig man, van een veertig jaar ongeveer, met hoogroode gelaatskleur, legde eerst een bundel papieren ter zijde, stond van zijn zetel op en zeide, terwijl hij Starter's hand drukte:

‘Veertig exemplaren van uwe groote koperplaat, de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, waaronder uwe “L y c k - K l a c h t e ” geprint is, heb ik kunnen negotiëeren aan de Edele Heeren der Admiraliteit dezer stede. Zij betalen mij honderd-en-twaalf gulden daarvoor. Na aftrek der mij competeerende commissie kunt gij de penningen ontvangen!’

Het was of een lichtstraal over het gelaat van

den dichter viel. Hij zou nu alles kunnen voldoen, en Nieske gelukkig maken. Met trillende stem sprak hij:

‘Heb dank, vriend Van der Plasse! Mij kwelden allerlei onlusten, en nu kan ik met goede courage hedenmiddag mijne “D a r a i d e” gaan vertoonen in de Academie!’

‘Juist! Maar luister nu even naar mij. Zet u, dan kunnen wij nog eene andere affaire afdoen!’

Van der Plasse keerde naar zijn zetel terug, nam een handschrift van zijne werktafel en vroeg, zich tot Starter wendende:

‘Hebt ge den vermaarden poëet Bredero zaliger, nu voor drie jaar ongeveer overleden, gekend?’

‘Certein! Ik was in 1614 vaak in zijn gezelschap, voor ik naar Friesland vertrok. Geen geestiger, geen oubolliger vernuft dan Bredero! Het heeft mij groot chagrijn gedaan te vernemen, dat hij zoo spoedig moest sterven!’

‘Arme Bredero! Hij heeft zwaar geleden aan allerlei miseriën! Jammer voor Dr. Coster en zijne Academie, dat hij zulk een compagnon zoo spoedig

moest verliezen! Het is mijn voornemen eerlang een nieuwen druk van zijn “Boertigh, amoreus en aendachtigh Groot Liedboek” ter perse te leggen. Nu heb ik vele nieuwe boertige en zinrijke liedekens, meer dan tweehonderd, onder zijne nagelaten papieren gevonden, die ik eerlang beneffens andere nieuwe werken zal uitgeven. Ik ben er tegenwoordig mee bezig, om dezelve met schoone, in koper gesneden afbeeldingen naar haren eisch en behoorde te versieren. Doch dit vordert veel tijd, daar de treffelijke kopergraveurs Le Blond en Jan van de Velde niet dan volmaakt werk willen leveren. Gij kunt oordeelen, of wij tijd moeten gebruiken, daar wij zestien platen behoeven. Terwijl ik nu in de papieren van mijn zeer vermaarden rijmer zoek, vind ik dit handschrift, dat ik u bidde eens aan te zien.’

Van der Plasse reikt hem een bundel papieren over. Starter keek ze oplettend in, bladerde eene pooze en zeide:

‘Dit is een onvolmaakt stuk, dat Bredero

“A n g e n i e t” noemde. Er zijn drie deelen, het overige ontbreekt!’

‘Er mangelt een slot en eene proloog, of wat daarvoor zou moeten dienen. Ik verhoopte zeer, hier een nieuw kluchtig spel te vinden, doch ik meene, dat het maar een blij- en treurspelletje is, gelijk de “O v e r g e s e t t e L u c e l l e”. Het ware mij lief, dat dit volmaakt wierd van zoodanigen poëet, dewelker stijl best op Bredero's onvoltooide werk past. En dies heb ik een verzoek op u, om de “A n g e n i e t” tot een goed einde te brengen!’

Starter dacht eenige oogenblikken na. Met een vroolijken glimlach antwoordde hij:

‘Als ik alles zal gelezen hebben, geef ik u kondschap van mijn bevinden. En dan....’

‘Eene conditie nog daartoe. Ik zal mij geene kosten ontzien. Gij moogt mij dit werk in rekening brengen! Ik zie op geen rozenobel!’

Starter rolde het handschrift zorgvuldig in elkander.

‘Over een paar dagen geef ik u mijn advies.’

‘Accoord. Gij kunt in den winkel honderd gulden voor de geleverde koperplaten ontvangen!’

Toen Starter met zijn schat en zijne blijde vooruitzichten naar Voskuyl's winkel terugkeerde, dacht hij er aan reeds terstond honderd guldens door Lamrinck aan Nieske te doen uitbetalen. Doch hij heeft geschreven, dat hij binnen vier weken het ontbrekende zal bijbetalen. Er is geen haast. Alle vrees voor de toekomst is hem van het hart genomen. En daarom bleef hij bij zijn eerste besluit.

XII. Groote gebeurtenissen.

De zon keek vroolijk over de luifel in de ruime voorkamer van het heerenlogement: 'De Koninck van Vranckryck'. De lente scheen aan te breken, schoon de laatste dag van Maart 1621 nog niet was gekomen. Bij den haard stond een deftig, bejaard burgerheer, luid roepend tot eenige personen, die in den kelder met de openstaande trapdeuren waren verdwenen. Er werd een onderzoek ingesteld naar den staat van vaten en okshoofden, en telkens klonk uit den kelder

eene heldere stem, die antwoordde op de vragen. De uitkomst van het onderzoek was bevredigend. Een aanvoer van twaalf tonnen Delftsch, en twaalf tonnen Bredasch bier vulde aan wat verbruikt was. De voorraad wijn was lang niet zoo krachtig aangesproken. Rhijnsche wijn, Moezelwijn en Spaansche muskadel konden het nog maanden uithouden.

Uit den kelder kwam nu Catelijne Jansdr met een vroolijken lach, en riep:

‘In orde, m'n onkel! Uwen voorraad is nog bai lange noa niet te klein!’

‘Accoord, kind! Zijn alle witten uitgedaan?’

‘Veel stoat er niet. De sinjeurs betoalen zeer groacelaick. Van sinjeur Starter meugt ge nog een viertig of vaiftig voantjes te goed hebben.’

Aert Pietersz, de heer des huizes, de eigenaar van den Koning van Frankrijk, schudde het hoofd. Catelijne, zijne handige nicht, die hem in zijne zaak goud waard was, mocht den klanten niet borgen. De rijke kooplieden betaalden altijd wat ze dronken, hoe hoog het gelag mocht stijgen.

En wat den dichter Starter betreft, ze moest hem alles onmiddellijk doen betalen. Misschien zou hij later grootere schulden maken. Terwijl hij dit op luiden toon sprak, kleurde Catelijne en bekende, dat de dichter nog vijftwintig gulden aan wijn schuldig was. En juist, toen de kastelein haar daarover scherp wilde berispen, viel zij hem in de rede, en beweerde, dat zij hem nog dien dag al zijne schuld zou doen betalen; dat hij een klant was, die elken avond minstens een vijftwintig gulden winst opbracht, daar hij met zang en spel - hij had onlangs eene luit gekocht - de heeren veel langer bij het gelag deed toeven, dan in vroeger tijd.

‘Nu, kind, ik laat het aan jou wijsheid over! Zie, dat je de penningen binnenkrijgt!’ - eindigde Aert Pietersz. - ‘En pas op met dien luitspeler, dat hij je niet simpellijk 't hoofd op hol brengt!’

‘Geen perikel, m'n onkel! Starter is een nobel cavalier! Genereus en.... hai ziet me geerne!’

‘Te geerne, Catelijne?’

‘Dat en is niet meugelaik! Hai is vol respekt en reverency! Misschien.... Moar daar zal ik u seffens wel eens wat van zeggen!’

‘Catelijne! Pas op!’

Aert Pietersz schudde het hoofd. Beiden lachten luid en zagen elkander op veelbeteekenende wijze aan. Daarop verliet de kastelein de kamer, om elders zijne bevelen te geven. Catelijne begon aanstonds de stoelen om den haard te schikken. Er brandde nog een klein vuur voor de vochtige lucht, die uit den kelder kwam. Met hare blanke handen strooide zij nu het witte, glinsterende zand over de roode steenen, terwijl zij met halve, zeer welluidende stem een bekend Fransch lied zong, beginnende met de woorden:

‘Si c'est pour mon pucelage....’

Zachtkens werd de deur geopend, voorzichtig sloop Starter binnen. Zonder gedruisch naderde hij Catelijne, omving stil hare leest en drukte een kus op het weelderige donkerbruine hair, dat over haar voorhoofd krulde. In eene seconde ont-

snapte ze hem, en wierp eene hand met wit zand over mantel en wambuis. Daarna lachte ze luid en zei:

‘Dus vroeg al, Starter?’

‘Het is twee uur na den noen! Ik heb, vóór de vrienden komen, wat met u te kouten!’

Cateljne zag hem op hare gewone wijze aan, terwijl ze, plotseling het hoofd opheffend, de oogen, achter de lange wimpers verscholen, wijd openend, hem met haar blik als doorboorde. Het was niet noodig den gloed, die reeds blaakte, tot feller vlammen aan te sporen. Starter hing zijn hoed en mantel bij de deur op, en vroeg:

‘Wil-je een oogenblik naar me luisteren, Cateljne, lieve! De tijd is kort!’

Zij knikte opgeruimd en liep naar de tafel bij den kelder - de tafel overdekt met kroezen en kannen. Daar stond eene houten bank, die ze tot zetel koos, terwijl ze sprak:

‘Ik luister al!’

Starter zette zich naast haar op de bank. Hij zag haar in de mooie oogen, en legde in dien

blik al de genegenheid, al den hartstocht, die in zijn boezem woelde.

‘Catelijne!’ - begon hij, terwijl hij met moeite adem schepte, en zijne stem doffer dan gewoonlijk klonk - ‘Catelijne! Ik kan er geen mysterie af maken. Ik heb je lief.... mijn hart, mijne ziel, mijne kunst - het is al het uwe! Je hebt me totaal betooverd door die glinsterende starren, door het lieve licht, dat uit uwe oogen straalt, door uw koralen mond, uwe stem, uwe sprake, uwe woorden! Ik kan er niet af zwijgen! Daarom vrage ik je nu, mag ik je liefhebben, Catelijne?’

De mooie Andwerpsche bleef zwijgen. Starter had hare hand gevat, en drukte die in verrukking aan zijne lippen.

‘Ies dat al, wat ge mai te zeggen 'ebt?’ - vroeg ze bijna onhoorbaar.

‘O, neen, veel meer! Maar ik haast me je het principaalste het snelst te zeggen! Ik heb je lief, Catelijne.’

‘En ik, ik 'eb main eer lief, Starter!’

‘Daar is geen perikel voor uwe eer!’

‘Gai wilt mai dus houwelaiken?’

Een purperblos overtoog Starter's gelaat. Toch antwoordde hij:

‘Ik wil u houwelijken, zoodra ik kan.’

En nu rustte op hem de zware taak zich in groote geheimzinnigheid te hullen. Van zijn leven te Leeuwarden en te Franeker was te Amsterdam weinig bekend. De jonge kooplieden, die hem beschermden, hadden er niet naar gevraagd. Hij was zeer gul geweest met allerlei vertrouwelijke mededeelingen, maar van Nieske had hij in den Koning van Frankrijk nooit gesproken. Voskuyl en Coster had hij op de hoogte gebracht, maar voor het overige had hij uit trots, uit den steeds machtiger hem beheerschenden hartstocht voor de schoone schenkster, zooveel mogelijk verborgen, dat hij eene arme, lijdende vrouw had.

Het was ver gekomen met Jan Janssen Starter.

De oogen van Catelijne hadden een verterend vuur in zijn boezem ontstoken, een vuur, dat eer, trouw, geweten, goeden naam dreigde te verslinden. Toch hield hij vol te veinzen, en ver-

zekerde hij aan Catelijne, dat er in zijn leven een geheim was, 't welk hij haar binnen korten tijd zou oplossen; dat zij hem onvoorwaardelijk moest gelooven; dat zij eerlang zijne vrouw zou worden.

Cateljne Jansdr zweeg zeer lang, nadat hij dit alles had gezegd. Hij boog zich voorover, om haar in de oogen te zien, terwijl hij hare hand aan zijn hart drukte, om haar te doen gevoelen, hoe krachtig het klopte.

‘Catelijne, lieve!’ - fluisterde hij aan haar oor. - ‘Er is geene rust meer voor mij! Je bent voor mij heel de wereld! Zonder u is mij de zon zonder glans, de luit zonder klank, de beker zonder smaak, het leven zonder bekoring! Zeg mij toch, of ik u mag minnen?’

Cateljne opende plotseling de donkere, raadselachtige oogen en fluisterde:

‘Ik zie u geerne!’

Snel legde hij de hand om haar midden, terwijl zij het mooie kopje aan zijn schouder verborg. Met onstuimigen gloed drukte hij haar aan zijn hart. Onder luide jubelkreten omhelsde hij haar keer op keer....

Een oogenblik later bracht hij een pakje te voorschijn, opzettelijk meegenomen voor dit onderhoud. Het bevatte eene fraaie zilveren sleutelreeks en een eenvoudigen gouden ring.

‘Je bent nu mijne Catelijne! En mag dit in den eersten tijd nog niemand weten, neem dezen ring als een vast bewijs van mijne affectie! Uw beeld zal nimmer meer uit mijn hart worden weggenomen!’

‘O, hoe gentiel! Het is dubbel ondieft!’ - riep Catelijne, terwijl zij ring en sleutelreeks met glinsterende oogen bekeek. En ze loonde het hem met nog vuriger, hartstochtelijker omarming.

Toen zeide zij eensklaps:

‘Doar komen de heeren! Seffens noar den schouw, in dien stoel. Zoo!’

En voordat iemand binnentrad, was Catelijne in den kelder verdwenen, en zat Starter in een hoogen stoel bij den haard, met moeite het luid kloppen van zijn hart onderdrukkend.

Vroolijk en druk sprekende kwam het gezelschap binnen. Zij waren geheel voltallig
- de

een-en-twintig vaste klanten, die in den regel omstreeks drie uren na den noen ter taveerne in den ‘Koninck van Vranckryck’ kwamen. Men was zeer tevreden Starter reeds op 't appel te vinden. Met zekere statigheid gingen allen naar de tafel bij de vensters, waar men als in eene plechtige vergadering plaats nam.

‘Ei lieve, Starter!’ - riep Emanuel Colijn. - ‘Kom met ons aan de tafel zitten. De vrienden hebben goed nieuws!’

Eenigszins verrast zette hij zich naast Gasper van Wickevoort de Jonge en Jacomo Pauw, die eene plaats voor hem hadden opengelaten. Het gezelschap zweeg. Pauw knikte tot de vrienden en nam het woord:

‘Vriend Starter! Wij hebben uit genegenheid en goede gonste te uwaart aan onze belofte voldaan. Gij hebt u aan ons geassocieerd te dezer plaatse, waardoor ons collegie niet weinig heeft gewonnen aan boertige poëzie en zang. Gij hebt de vaste resolutie genomen tot Amsterdam te blijven, en wij hebben de vrage geëxamineerd,

op welke wijze gij in pais en vreë uwe begonnen dichterlijke werken zoudt mogen voleinden, en met gemak aan den dag geven. Nadat wij in eene vergadering, daartoe specialijk gehouden, de zaak aandachtig hadden gepondereerd, hebben wij een vast besluit genomen en daarvan acte opgemaakt. Colijn zal de acte voorlezen, en ik geloof wel, dat alles tot uw contentement zal zijn geschikt.’

Starter, door verschillende aandoeningen overmand, boog, maar vond geene woorden. Franeker, Amsterdam, Nieske, Catelijne.... alles ging in woeste dwarling door zijn hoofd. Emanuel Colijn stond van zijn zetel op en begon eene acte voor te lezen:

‘Wy ondergeschrev. als Lyeffhebbers van de Nederduytsche Poesy, om den persoon van Jan Janssen Starter alhyer te houden, opdat hy sijn begonnen wercken magh volenden, en die hy midtertijt sal maecken met gemak aen den dag magh geven, beloven te contribueeren elck de somma van twee ponden vlaams voor een jaer,

welcke penningen wy sullen stellen in handen van eenen (daertoe van ons geordineerden) rentmeester, wt wiens handen Starter voorsegd wecklicks sal trecken de somma van twaelf car. gls; voor welcke contributie hy gehouden sal sijn ons volcomen acces tot alles wat hy maeckt ofte gemaect heeft te geven; wat wy van sijn Liedekens ofte gedichten begeeren uytgeschreven te hebben, dat hy ons dat voor drie stuyvers de syde gehouden sal sijn te schryven, zoo wy iets van hem gemaect willen hebben, dat hy ons vóór een ander tot een billicke pryse sal voorthelpen: namelyck elck liedtje voor twee gulden, elck Bruyloftsgedicht voor zes gulden, ende andere rymerijen naer advenant. Ende dat hy geduyrende onse contributie syn vaste woonplaets tot Amsterdam sal houden. Oorconde onse handen. Actum 't Amsterdam den 30 Maart 1621.

Jacomo Pauw.

Gaspar van Wickevoort de Jonge.

Pedro Occo,

Jacob Ducker.

Aerent Pietersz Brughman.

Manuel Colijn.

Dominicus Poulie.

Guilliaem van den Broeck.

Andries de Grauwe.

Isaac Tentenier.

Jan Gerritsz Kieft.

Jacques de Schott.

Jan Cornelisz van Geeresteyn.

Daniel de Loecker.

Marcus Westhoff.

Johannes Roghe.

Pedro Elandt.

Pieter van Malsem.

Hendrick Hoochkamer.

Pieter Willemsz Poussin.

Enrico Bernart.

Onder de voorlezing van deze acte had Starter zijne bezinning herwonnen. Hij had zich verbonden te Amsterdam te blijven. Aan Franeker te denken durfde hij niet. Sedert den 25 Februari had hij geen bericht van Nieske. En daar hij niets vernomen had, schreef ook hij niet. Erger nog, hij had de beloofde geldsom nog niet gezonden, te meer, daar hij, zich nu rijk wanend,

het een en ander voor eigen gebruik - eene zeer kostbare luit - had aangeschaft. Hij stelde zich voor, dat alles te Franeker zich reeds geschikt had.

Zoodra de voorlezing der acte was afgelopen, stond hij van zijne zitbank op.

‘Messieurs! Mijn leven lang blijf ik u dankbaar. Ik zal met de uiterste stiptheid de conditiën van het accoord vervullen! Gij zult u over uwen getrouwen lijfpoëet niet hebben te beklagen!’

Allen stonden op. Er werden vriendelijke handdrukken gewisseld.

‘Gans bloed! Daar mag een Duitsche dronk op staan!’ - riep Gasper van Wickevoort. - ‘Hola! waar is doove Gerrit, waar is Catelijne?’

Gedurende de plechtige vergadering had niemand zich in het vertrek doen zien.

‘Ja, waar blijft Catelijne?’ - vraagt Colijn. - ‘Er moet op het accoord gedronken worden. Het mag er nu op staan. 't Is toch alle dag geen vastelavond!’

Plotseling uit den kelder naar boven wippend stond Catelijne midden in het gezelschap. Hare donkerroode keurs, hare hagelwitte muts, en de gezonder dan ooit blozende wangen, schenen zich bij het feest op luisterrijke wijze aan te sluiten. Zij droeg vier schuimende kroezen, en riep met luide stem:

‘Nieuw Delftsch, messieurs! Nieuw Delftsch!’

Achter haar verscheen doove Gerrit met vier andere kroezen. Een verward geroep om bier of wijn en om pijpen, terwijl enkelen zich aan den haard plaatsten, anderen bij de tafel bleven zitten, volgde. Starter deed zijn best, om zijne eenen-twintig Maecenassen elk persoonlijk te danken voor hunne zorg, terwijl hij telkens heimelijk een blik wisselde met Catelijne, die hem het hart deed bonzen in het lijf.

‘Messieurs!’ - begon Pauw, van den haard naar de tafel loopend. - ‘Van avond is het feest voor Starter, den poëet van ons collegie. Ik heb vier stadsmuzikanten besteld, dan kan er gezongen worden.’

Een algemeen bravo volgde.

‘Daartoe komt nog nieuwe poëzij van onzen vriend!’ - verzekerde Colijn.

Starter moest dadelijk toonen, wat hij had. Hij bracht een blad papier te voorschijn, en antwoordde:

‘Het nieuwe, 't welk ik nog heden voor u inschreef, heet ‘M e n n i s t e V r y a g i e .’

En hij ving aan met:

‘Ick vryden op een tyd een soet Menniste Susje,
Die ick seer hoffelijk quam groeten met een kusje....’

Geen enkel gedicht van den Frieschen bruiloftszanger is zoo bekend geworden. De Amsterdamsche kooplieden hoorden met eene eerbiedige stilte, totdat aan het slot daverende toejuichingen klonken - toejuichingen, waarvan de echo nog in onze dagen heeft nagetrild.

XIII. Onverwachte stoornis.

In Franeker had men sinds 1 Maart geene tijding van Starter. De weduwe Hendrix had met Nieske haar intrek genomen bij eene vriendin, Barber Claessen Jansdr. Starter's huis was geheel leeggedragen op last van 't Recht der stad Franeker'. Toen Jan Lamrinck den 1 Maart vijftig guldens bracht, schepte Nieske weer moed. Binnen weinige weken zou het ontbrekende komen, zou Starter zelf opdagen. Zijne vooruitzichten waren verhelderd, zij zouden zich nu te Amsterdam vestigen en betere dagen beleven.

De weduwe Hendricx verklaarde, dat zij nimmer naar Amsterdam zou verhuizen; dat zij verkoos naar Dokkum te gaan wonen, waar eene zuster van haar overleden man, Geertruid Hendricx, haar reeds voor lang gastvrijheid had aangeboden; en voegde er bij, dat zij niet geloofde aan Starter's overkomst naar Franeker; dat zij hoopte het ontbrekende geld te ontvangen, maar, dat zij niets wilde uitbetalen, vóórdat er *f* 125 in kas was.

Intusschen werden de schuldeischers dringender, en kwamen dagelijks bij Burgemeester Andries Doedes, met verzoek boelhuis te houden, en de in beslag genomen goederen te verkoopen. Hoewel Nieske, na maanden en maanden aan sleepende koorts te hebben geleden, nu meestal uitgeput, zwijgend, berustend aan het venster zat, kantte zij zich met al de geestkracht, die haar overbleef, tegen het plan om haar huisraad, meubelen en kleederen te doen verkoopen. Zij liet Trijntje, Meester Jan Lamberts wijf, en den bakker Dirck Lolkezoon bij zich ontbieden, toonde

hun den brief van haar man, toonde hun het geld, en beloofde hun, dat zij binnen den door Starter bepaalden tijd hunne volle betaling zouden ontvangen. De beide schuldeischers hielden zich eerst doof, bejegenden de ongelukkige Nieske met ruwheid en laatdunkendheid, gaven eindelijk toe den verkoop uit te stellen tot 20 Maart, den dag, waarop Nieske meende, dat haar man van zich zou doen hooren, naar de belofte in zijn brief gedaan.

De arme jonge vrouw was door dit onderhoud zoo ernstig geschokt, dat eene zeer lange bezwijming volgde. Hare moeder stond haar bij, en verzorgde haar, maar, wijl het gemoed der oude vrouw verbitterd was door al den tegenspoed, welken zij ondervond, door al de rampen, welke zij op rekening der lichtzinnige roekeloosheid van haar schoonzoon stelde, mocht de lijdende dochter van hare moederlijke liefde slechts weinig troost erlangen. De weduwe Hendricx had mededoogen met haar kind, maar zij meende, dat Nieske voor een groot deel schuld droeg aan

wat geschied was; dat de straffende hand des Heeren over haar huis was opgeheven, omdat hare dochter de vrouw was geworden van een verfoeilijk libertijn en tooneelspeler. In al hare ellende vond Nieske niemand, aan wien zij haar hart kon openbaren, niemand, tot wien zij spreken kon over al het grievend leed, dat haar gemoed verscheurde. Zij moest zwijgen en lijden. Tranen vloeiden niet meer uit hare oogen. Daar sprak eene stem in haar hart, dat alle hoop verloren was. Sinds October van het vorige jaar was Starter vertrokken. Telkens beloofde hij in zijne brieven naar huis te zullen terugkomen, telkens bleef de vervulling dier belofte uit. Een bang vermoeden fluisterde haar in het oor, dat haar man niet meer naar haar zou omzien, dat de laatste overblijfselen zijner genegenheid in het gedruisch van het Amsterdamsche leven zouden verdwijnen.

Het gevoel van uitputting nam nu in zoo hevige mate toe, dat zij het bed niet meer verlaten kon. Toen kwam er eene geringe vertroos-

ting. Aan haar ziekbed verscheen plotseling Reinier van Halma, nu sedert meer dan twee jaren student in de medicijnen te Groningen. Hij had Nieske geen oogenblik uit het oog verloren; hij wist alles; hij kwam opzettelijk naar Franeker, om de zieke te verzorgen. Getroffen door dit bewijs van stille genegenheid, volgde zij in alles zijn raad, en kwam er eene geringe beterschap. Zij gewende zich aan zijn gezelschap, zij begon hem met vertrouwen te beloonen, en sprak dikwijls hare geheimste gedachte uit in zijne tegenwoordigheid.

Zoo naderde de 20 Maart. Tijding van Starter kwam noch tot Nieske, noch tot Jan Lamrinck. De schuldeischers dwongen nu den Burgemeester Doedes tot den verkoop der in beslag genomen goederen, die den 22 Maart verkocht werden en de som van *f*290, 6 stuiver en 4 penningen opbrachten. Na kwijting der schulden werd Nieske *f* 165 ter hand gesteld, die zij gaarne aan hare moeder voor de geleden verliezen afstond. Met eene zonderlinge vastheid van wil, drong zij nu

aan op de vervulling van één wensch - zij wilde, ondanks hare zwakheid, naar Amsterdam. Starter had niet geschreven, dus was hem iets kwaads bejegend, misschien had eene zware ziekte hem getroffen. Zij moest naar Amsterdam, zij wilde gaarne hare laatste levenskrachten daaraan wijden, mits zij haar man nog eenmaal voor haar dood mocht terugzien.

Halma zweeg, de weduwe Hendricx keurde het plan af, maar Nieske hield vol. Zij beweerde nu kracht genoeg te bezitten voor de reis met het Harlinger veerschip. Zij verklaarde het te zullen besterven, indien men haar wil niet deed. Halma besliste nu, en verzekerde, dat hij Nieske zou vergezellen en bijstaan in alles; dat het beter was haar in dezen toe te geven, dan haar te dwarsboomen. Hij sprak deze woorden met zoo vaste overtuiging uit, en zag met zulk een diep medelijdenden blik op de arme zieke neer, dat hare moeder in hevigen tweestrijd geraakte. Daarenboven beloofde Halma plechtig haar niet te zullen verlaten, voordat zij

met haar man vereenigd en in alles behoorlijk verzorgd zou zijn naar de eischen van haar toestand. Onder vele tranen moest de weduwe Hendricx eindelijk toestemmen.

Bij de uitvoering van dit plan bleek het den edelmoedigen Halma reeds spoedig, welk een moeilijk werk hij had ondernomen. Nieske hield zich voorbeeldig. Het vooruitzicht haar echtgenoot te zullen ontmoeten gaf haar eene verwonderlijke kalmte en nieuwe kracht. Maar op het veerschip leed zij hevig aan zeeziekte, daar Maartsche buien de Zuiderzee onstuimig opzweepten. Halma dacht bij herhaling, dat zij aan boord den laatsten adem zou uitblazen, zoo vernietigend werkte de zeeziekte op het door koorts ondermijnde gestel der diep beklagenswaardige lijdere.

In den morgen van den 30 Maart bereikte men Amsterdam. Door Halma's trouwe zorg bleef Nieske nog eenige uren aan boord, om de vermoeienis te boven te komen. Een weldadige slaap schonk haar verademing. Het liep tegen den

noen, toen zij aan Halma's arm het schip verliet. Uiterst langzaam begaven ze zich op weg naar den Nieuwendijk. Het was Nieske zeer vreemd te moede, toen zij onder het gewoel van zoo talrijke menigte de groote stad binnentrad. Sommigen der voorbijgangers zagen het zachtkens stapvoets vooruitstrevend paar met belangstelling na. Nieske's geelbleek gelaat, onder de kap der huik als verscholen, sprak van zoo diep lijden, dat zelfs geheel onbekenden een oogenblik stil stonden, om hen na te oogen.

Geduldig hield Halma haar bezig met van Amsterdam te spreken, haar de namen der kaden en der straten te noemen, door soms haar een woord van troost toe te voegen, onmiddellijk uit het innigst van zijn trouw hart geweld. Die arme, zwakke, bijna stervende vrouw aan zijne zijde had hij lief met de volle kracht van vervlogen dagen, toen zij als bloeiende maagd hem betooverde, en diep rampzalig maakte; toen zij de schoonste hoop zijns levens teleurstelde en den luchthartigen mededinger boven hem verkoos.

Het was zijn vast voornemen haar niet aan Starter af te staan, zoo het hem niet vergund werd voor haar te blijven zorgen. Zijne medische studiën stelden hem in staat te oordeelen over het groote gevaar, dat boven haar hoofd zweefde.

Nieske kwam uiterlijk kalm en getroost bij het huis op den Nieuwen Dijk, waar de Poort van Londen uithing, waar Starter sedert een half jaar een eenvoudig vertrek bewoonde, en het noenmaal gebruikte. Nadat Halma haar binnengebracht, in een leunstoel gezet, en versterkende, opwekkende middelen had doen nuttigen, werd de waard ondervraagd. Deze verhaalde al wat men reeds wist, maar voegde er bij, dat Starter somtijds den maaltijd elders nam, en steeds laat in den avond of bij het aanbreken van den nacht naar huis kwam, om te slapen. En nu wilde het booze geval, dat hij dien dag niet in de Poort van Londen verscheen.

Het kwam er nu op aan voor Halma, om zijner patiënte moed in te spreken. Men had niets

anders te doen, dan tot den avond te wachten, dan zouden zij elkander met vreugde begroeten. Maar Nieske verzekerde, dat haar man in den boekwinkel van Voskuyl, in de kas, onder het Stadhuis arbeidde voor zijne boeken. Zij smeekte Halma naar de Gasthuissteeg te snellen en hem bij haar te brengen. Ten slotte gaf hij toe, en vernam van Voskuyl, dat Starter te noen den winkel verlaten had, maar niet terug was gekomen. Toen Halma te drie uren in de Poort van Londen aan Nieske deze nieuwe teleurstelling moest mededeelen, begon zij te sidderen en hevig te snikken. Slechts de liefderijkste overreding en nieuwe geneesmiddelen konden haar tot een weinig kalmte doen terugkomen. Zij sluimerde eene pooze in haar stoel, terwijl Halma bleef waken, dat geene luide, ruwe geruchten haar mochten storen. Toen zij ontwaakte, was zij vast besloten niet langer te wachten. Hare oogen schenen met meer uitdrukking in 't rond te zien. Hare stem klonk vaster. De waard werd op nieuw en uitvoeriger ondervraagd. Deze meende, dat sinjeur Starter

meestal te vier of vijf uren zich in een heerenlogement op het Damrak bevond met een gezelschap van vrienden. Hetzelfde had Halma van Voskuyl vernomen, maar verzwegen uit voorzichtigheid.

Nieske sprong van haar stoel met zonderlinge levendigheid. Halma beproefde in de uiterste verlegenheid haar tot rust aan te manen. Zij luisterde niet meer, zij wilde naar het Damrak, zij wilde haar man opzoeken, die haar vergeten had, haar niet schreef, en nu met zijne vrienden als weleer in vroolijken kout de uren doorbracht. Het was een harde, een moeilijke strijd, maar Halma moest toegeven. Weigerde hij, dan zouden de gevolgen even ernstig kunnen zijn, als wanneer hij aan haar verlangen voldeed. Een flauwe glimlach vertoonde zich om hare bleeke lippen, toen hij eindelijk besloot haar te vergezellen.

Het was tegen het vallen der duisternis, omstreeks half zes, dat beiden zich onder de menigte op den Nieuwen Dijk waagden. Nieske scheen

te herleven. Zij trad minder sleepend voorwaarts. Zij drukte niet meer zoo zwaar op Halma's arm. Door eene zijstraat kwamen zij op het Damrak. Nieske stond even stil. Haar hart klopte zoo onstuimig, dat zij de grootste inspanning in het werk moest stellen om te blijven staan. Halma sloeg zijn arm om haar middel, en werd door hevigen angst aangegrepen. Maar wederom leefde zij op, en drong ze den sidderenden vriend voort te gaan. Ieder huis werd door beiden nauwkeurig opgenomen. Halma had van Voskuyl vernomen, dat de vrienden in den Koning van Frankrijk vergaderden. Hij zeide het niet aan Nieske, omdat hij nog eene flauwe hoop koesterde eene uitvlucht te vinden, wyl hij nog immer eene poging wilde wagen, om haar naar de Poort van Londen terug te brengen.

Plotseling zien beiden op, daar eene fraaie muziek van luiten en viola-da-gamba hun oor treft. Halma ontwaart met de hoogste ontroering een deftig heerenhuis vóór zich, schoon de duisternis belet te onderkennen, wat er op het uithangbord staat geschilderd. De vensters aan het Damrak

zijn helder verlicht, schoon te hoog boven den grond, om een blik naar binnen te veroorloven. Nieske staat stil, laat den arm van Halma los, en luistert in de uiterste spanning.

Daar klinkt eene zangstem.

Zonder te aarzelen vliegt zij de stoep op, en staart met wijdopengesperde oogen door het venster naar binnen. Talrijke personen zitten daar in het ronde met bierkruiken of wijnroemers in de hand. Het licht van den vroolijk vlammen den haard, gevoegd bij een half dozijn kaarsen op de tafels, is helder genoeg om allen te herkennen. Ter zijde van geopende kelderdeuren zitten vier muzikanten. En bij den haard staat een der gasten met den rug naar het venster. Hij heft den roemer op, en zingt met begeleiding der muziekinstrumenten:

‘Want suykerde wijn loopt soetjes in,
‘Fa la la, fa la la, fa la leyne!
‘En dat is de meisjes recht naer haer sin,
‘Fa la la, fa la la, fa la leyne!

Daarna verschijnt eene knappe deerne, met

eene donkerroode keurs, den roemer in de hand, en stelt zich tegenover den zanger, terwijl zij hem met eene duidelijk hoorbare stem beantwoordt:

‘Hij meent mij te paaien met den wijn,
Fa la la, fa la la, fa la leyne!
Maer ick wed hij sal self eerst dronken sijn,
Fa la la, fa la la, fa la leyne!’

Een luid gejuich der hoorders klonk naar buiten. De zanger wendde zich om - Nieske herkende Starter.

Een luide gil van de uiterste wanhoop en den hevigsten zielsangst klinkt in het rond. Zij zinkt neer, juist opgevangen door Halma, die haar volgde, die mede naar binnen zag, die, van schrik verstijfd, niet wist wat te doen. Slechts eenige minuten waren verlopen. Het gejuich daar binnen was zoo groot, dat Nieske's hartverscheurende kreet door niemand gehoord werd. Halma poogde haar op te heffen. Loodzwaar rustte zij in zijne armen.

Het was halfdonker onder de luifel. Lichtstralen uit de vensters vielen op haar doodsbleek ge-

laat. De kap van hare huik was met hare muts van 't hoofd gevallen. Het rijke blonde hair golfde over Halma's arm. Eene hevige opwelling van toorn deed den trouwen vriend huiveren. Hij klemde Nieske, die in diepe bezwijming scheen gevallen, met den linkerarm aan zijne borst, en strekte de rechterhand naar den klopper op de voordeur uit. Daar dreunde een luide slag door den gang.

Maar de muzikanten hadden eene luchtige wijze aangegeven, en de stem van Starter klonk op nieuw:

‘Godinne, wiens minne, myn sinnen altyd
 In kracht, en gedachten, na trachten om stryd!
 O krone, der schonen, lof-throne des deughds!
 In dy leyd de vryheid, de blyheid myns jeughds!
 U vriendelyck gebaer, uw goud-dradigh hayr,
 U leden, u zeden, met reden voor waer
 De Goden, (als boden), doen noden tot min,
 Sy draven u gaven nae, braeve Godin!’

Halma deed den klopper met woedende slagen weergalmen.

Langzaam werd de bovendeur opengedaan.

‘Schielijk! Schielijk! Zij sterft!’ - bracht Halma met heesche stem uit.

De deur werd geheel ontsloten. Halma ijldde met zijn dierbaren last den wijden gang in.

XIV. Halma's boodschap.

Het ging woelig toe in de taveerne van den 'Koninck van Vranckryck'. De door Jacomo Pauw beloofde stadsmuzikanten waren er te vijf uren verschenen. Starter had gezorgd, dat zij ter zijde van de geopende kelderdeur in een veiligen hoek van het vertrek hunne muzieklessenaars konden plaatsen. Hij gaf hun verschillende proefbladen van zijn 'F r i e s c h e (n) L u s t h o f' met de muzieknoten van Vredeman. Catelijne had ze in het voorbijgaan ingezien, en verzekerde, dat zij

ook wel zingen kon, als men haar maar begeleidde. Men had er de proef van genomen, en tot aller vreugde had zij het duet gezongen uit Starter's operette op de wijze van 'd'Engelsche fa la la leyne!'

Gasper van Wickevoort de Jonge en Hendrick Hoochkamer hadden zich van eene groote steenen kruik voorzien, waarin doove Gerrit van den besten en geurigsten Rhijnschen wijn had getapt. Zij zorgden er voor, dat Starter's breede groene kelk steeds gevuld bleef. De tabaksrook steeg uit de kleine pijpjes omhoog, en trok door de breede schouw en de geopende kelderdeuren weg.

Er heerschte een zeer vroolijke toon.

Reeds een paar malen was een gezelschapslied gezongen, en hadden degenen van het collegie, die niet van zingen hielden, en bij de tafel aan het venster zich met het verkeerbord of met kaarten - den bijbel van twee-en-vijftig bladen, als Emanuel Colijn ze noemde - vermaakten, door luid voetgestamp hun bijval te kennen gegeven. Starter was onuitputtelijk in allerlei nieuwe

vonden. Hij had de zorg aan kant gesteld, en wisselde soms met Catelijne eenige woorden, die niemand verstond, maar zijne oogen deden fonkelen van een steeds feller blakend vuur.

‘A vous! Starter!’ - riep Hoochkamer luide, de groene kelk omhoogheffend. - ‘Ik reken nog op een nieuw lied met referein voor het geheele collegie!’

‘Mijnheer Hoochkamer! Dat zal u gebeuren!’ - antwoordde Starter zijn glas ledigend. - ‘Mij valt een fraai Engelsch lied in: “Was Bommelalire so pretty a play”, dat ik slechrecht heb overgezet in onze moedertaal, en waarbij een referein behoort, dat ieder kan meezingen, die het hoort aanheffen!’

Hij begaf zich naar den virtuosoos, die de violada-gamba bespeelde, en reikte hem een nieuw blad uit zijn ‘Lusthof’. Men hoorde nu een gedempt aangeven der melodie, daarna nam de fluit het blad, en volgden de beide luiten. Na eenige proefnemingen waren de muzikanten op de hoogte. Starter klapte even in de handen. Het

gezelschap zweeg. Nu hief hij aan met zijn frisch tenorgeluid:

‘Is Bommelalire soo groote geneught,
 Dat het beijd' ouden en jongen verheught,
 Soo laet ons eens quelen; en lieflick spelen
 Van Bommelalire bom bom, van Bommelalire
 bom ti bom, van Bommelalire bom bom!

Geen Koningh soo grootsch in hoffijcke weeld',
 So prachtig, so machtigh, so rijck of hij speelt,
 Wel dickwils uyt minne, met syn Koninginne
 Van Bommelalire, bom, bom, van Bommelalire
 bom ti bom, van Bommelalire bom bom!'

Bij het begin van het referein, had hij Catelijne gewenkt, die hare heldere stem bij de zijne voegde, terwijl een paar broeders van het collegie haar voorbeeld volgden. En reeds nu klonken er luidruchtige toejuichingen. Maar Starter ging voort:

‘Geen Juffrouw so edel, so prachtigh van staet,
 ‘Hoe tener sy schynt, en hoe deftig sy gaet,
 ‘Of sy sou alle dagen, het spel wel verdraghen
 ‘Van Bommelalire bom, bom.... enz.

Bijna alle stemmen zongen nu luide het referein mee, onder toenemende opgewondenheid.

‘Daar 's niet een Capteyn, noch niet een Soldaat,
 ‘Hoe vreeslijck hy siet en hoe dapper hy gaat,
 ‘Of hy loopt wel in 't Bosjen en spoelt met syn Trosjen
 ‘Van Bommelalire, bom, bom.... enz.

Met zekere comische bedoeling ging Starter nu wat langzamer en zachter voort:

‘Daer 's niet een Professor noch niet een Student,
 ‘Hoe vast hij de boecken in 't hoofd heeft geprent,
 ‘Die niet er reys geeren in 't boeck zou studeeren....

en met daverenden bijval klonk het nu uit aller mond:

‘Van Bommelalire bom, bom, van Bommelalire
 bom ti bom, van Bommelalire, bom, bom!’

Tegelijk met het referrein ging de deur der taveerne open, en trad een jongmensch geheel in het zwart met breedgeranden hoed en platten kraag binnen. Niemand lette er op in de algemeene vroolijkheid. Zijn oog fonkelde van gramschap, hij wilde spreken, het gerucht verdoofde zijne stem. Starter hief weer aan:

‘Geen quacksalver klapt soo dapper van schat,
 ‘Van kruyden, van salven, van dit en van dat,
 ‘Of hij houd vehementen veel van de unguenten,
 ‘Van Bommelalire bom, bom, enz.

De zware bastonen der viola-da-gamba, de luide stemmen en het voetgetrappel der vroolijke gasten maakten het den binnengetreden vreemdeling onmogelijk een woord te zeggen of te schreeuwen. Terwijl Starter met het volgende couplet aanvangt, dringt hij naar hem toe, en beginnen eenige der vrienden zijne komst met verbazing waar te nemen.

‘Geen schoenmaker is er soo smeerigh gebeckt,
Of als hy een vryster de schoenen aen treckt,
Hij denkt: ‘Mooye meysje....’

Zoover was Starter gekomen, toen hij den indringer gewaarwerd, die hem met een verpletterenden blik mat. Starter bleef aanstonds steken - hij herkende Reinier van Halma. Hij wist, dat die man zijn vijand was. Een plotselinge angst maakte zich van hem meester. Het collegie rees in de uiterste spanning op. De muzikanten zwegen. Catelijne naderde Starter. Een gerucht van door elkander heen klinkende stemmen vervulde het vertrek.

‘Wat wil die indringer?’ - riep Pauw.

‘Weg met dien huilebalk!’ - schreeuwde Hoochkamer.

‘Geen spelbrekers!’ - klonk het uit veler mond.

Halma ontblootte het hoofd, en schudde de lange zwarte haren. Hij zag fier in het rond, en wenkte met de hand, dat men hem moest laten spreken. De meesten zwegen uit nieuwsgierigheid. Toen klonk Halma's forsche stem:

‘Messieurs! Mijn naam is Halma, ik ben studiosus tot Groningen! Ik kom met tijding voor.... Starter!’

Hij strekte zijne rechterhand uit en vervolgde:

‘Hij zingt en speelt.... de rabaut!.... En ziet niet om.... naar zijne diep ongelukkige.... huisvrouw Nieske Hendricxdr!’

Door gramschap buiten zich zelven, wist Halma nauwelijks woorden te vinden. De vrienden zagen met uitdagende blikken naar den vreemdeling. Catelijne trad ter zijde, en sloeg beide handen voor het gelaat, terwijl zij een doffen kreet smoorde. Starter deinsde doodsbleek eene schrede achteruit, en zeide met schorre stem:

‘Logentaal.... Hij is mijn vijand!’

‘Ik ben niemands vijand!’ - ging Halma onder doodsche stilte voort. - ‘Ik haat alle hooge woorden en zal simpellijk de waarheid zeggen. Jan Starter, de hoogvermaarde poëet daar vóór mij, is een half jaar geleden uit Franeker vertrokken, en heeft zijne huisvrouw in benauwdheid van geld achtergelaten. Slechts eene enkele reize heeft hij een klein deel der benoodigde penningen naar Franeker gezonden, hoewel hij zeker wist, dat Nieske in groote onlusten achterbleef; dat de schuldeischers met klachten en kijfwoorden haar dagelijks jammerlijk bestookten. En daarenboven Nieske was uitgeput door velerlei miserie, en Jan Starter beloofde in zijne brieven telkens eenen keer naar huis te doen, maar hij bleef tot Amstelredam, waar hij wondergroot jolijt schijnt te scheppen in uw achtbaar gezelschap....’

Plotseling scheen alle opgewondenheid voorbij. De stadsmuzikanten borgen hunne instrumenten weg. De leden van het collegie, Starter's edelmoedige beschermheeren, keken met gespannen

aandacht naar den dichter. Met eene bijna bovenmenselijke kracht overwon deze zijne ontsteltenis, hief hij het hoofd op, en riep hij luide:

‘Wie gelast dien kwant hier te verschijnen en op mij te spreken? Met welke autoriteit...’

Halma trad nog eene schrede nader. Terwijl zijne stem van toorn trilde, en bij ieder woord in kracht aanzwol, antwoordde hij:

‘Met welke autoriteit? Met de opperste autoriteit, Jan Starter! Er is er eene, waarvoor koningen en keizers het hoofd ontblooten.... de Dood! Nieske Hendricxdr, eens de schoonste maagd van Leeuwarden, later de lieflijkste jonge vrouw, die oogen aanschouwen konden, is daar zoeeven.... in mijne armen.... verscheiden!’

‘Gelogen!’ - krijschte Starter - ‘Nieske is tot Franeker!’

Het was duidelijk, dat hij in dezen strijd moest bezwijken. De muzikanten slopen weg. Enkelen der vrienden volgden dit voorbeeld. Catelijne hief het hoofd weer op, en zag Starter uitvorschend aan.

Halma kruiste de armen over de borst, bekeek zijn tegenstander met de hoogste minachting, en ging voort:

‘Zij heeft Franeker onder mijne protectie verlaten. Zij was zwaar krank, maar ik mocht haar niet weerhouden. Daar ik twee jaren mij op geneeskunst heb toegelegd, kon ik haar hulp en soulaas verschaffen. Aan boord van het veerschip dacht ik, dat hare laatste ure sloeg. Ik had het recht haar bij te staan, ik had nogmaals de hoogste autoriteit - de autoriteit der onbaatzuchtige liefde. Ik heb Nieske eerder liefgehad dan gij, vernuftige, oubollige zanger! Met versmading van mijne eerlijke liefde is zij uwe vrouw geworden. Zij koos den libertijn en rabaut boven den somberen, wereldschuwen studiosus. Wat hebt gij van hare jeugd en schoonheid gemaakt, abele poëet? Vervallen, verouderd, bijna stervend ging zij naar Amstelredam, omdat gij zweegt. Deze reis was hare laatste hope! Wij hebben den ganschen dag op u gewacht in de Poorte van Londen. Toen kwamen wij hier! Een zware gang,

God weet het! Door het venster van dit vertrek heeft zij u gezien en gehoord! Al dit festijn, deze nobele gasten en die mooie deerne daar aan uwe zijde! - Zij zag alles. Met een hartverscheurenden gil viel zij op de stoep van dit logement. Haar bleef niets over dan mijne hulpe....'

De stem van Halma klonk als eene bazuin door het vertrek. Voor Starter als eene bazuin van het laatste oordeel. Hij valt achterover op de bank, waar hij dien morgen aan Catelijne ring en sleutelreeks had geschonken. Bijna al de leden van het collegie hadden de taveerne verlaten. Langzaam, zonder gerucht, zonder afscheid, slopen zij heen, behoedzaam omziende, als vreesden zij eene schim te ontmoeten.

Halma vervolgde:

'Daar ginds in de opkamer van dit huis ligt de diep betreurenswaardige Nieske. Dood! afgelost! O God! Hoe geheel anders had dit kunnen zijn! Ik heb haar de oogen togedrukt. Zij heeft geen woord meer gesproken. Dit is mijne boodschap aan u, Jan Janssen Starter!'

Daar klonk een rauwe kreet van radelooze smart en vertwijfeling. Er was niemand meer in de taveerne. Halma verdween het laatst.

Eensklaps springt Starter op. Zijne oogen puilden uit zijn hoofd. Zijne trekken waren afzichtelijk verwrongen. Zijne Nieske is dood - dood door zijne schuld. De Hemelsche Machten zijn rechtvaardig. Met één slag is alles vernietigd. Eer, roem, goede naam, toekomst - het is alles verloren! Maar er is ééne uitkomst, die hem redt. Zijn misdrijf goed maken kan hij niet, maar hij kan boete doen. Het leven heeft geene waarde meer voor hem. Amsterdam is groot. Er zijn daar vele donkere, smalle grachten....

Hij vliegt om mantel en hoed te grijpen.

Snel als de gedachte komt Catelijne te voorschijn. Zij had zich in den kelder weggescholen, maar nu een kloek besluit genomen. Zij stelt zich in zijn weg en strekt de armen naar hem uit.

‘En ik dan.... zult ge geene compassie 'ebben voor uwe Catelaine?’

Plotseling verandert Starter's gelaat. Het doode-

lijk wit maakt plaats voor een purperen blos. Onstuimig vangt hij Catelijne op, en klemt haar aan zijne borst. Dan springen groote tranen uit zijne oogen - en weent hij lang en hartverscheurend met het hoofd op haar schouder gebogen.

Nieske's stof rust in de Oude Kerk te Amsterdam. De edelmoedigheid van Halma gunde Starter den droeven plicht der uitvaart.

Daarna heeft geen der vrienden Jan Janssen Starter te Amsterdam teruggezien.

Aert Pietersz., de eigenaar van het heerenlogement: 'De Koninck van Vranckryck,' op het Damrak, leed een dubbel verlies - het geld, dat Starter hem schuldig was.... en zijne nicht Catelijne. Dat laatste verlies was wel het grootste. Eene biervoogdes als deze was niet spoedig teruggevonden.

Starter beproefde zijn geluk in den Haag bij zijn broeder Frans, die door de bescherming van zijne oude krijgsmakkers, met Graaf Ernst van

Mansfeldt naar den Haag gekomen, nu de betrekking van kamerdienaar in de hofhouding van Van Mansfeldt had verworven.

Het is niet geheel duidelijk op welke wijze Starter met deze ‘Princelijke Excellentie,’ den Grave van Mansfeldt, heeft kennis gemaakt. Hoogstwaarschijnlijk heeft Frans Starter zijn broeder als een vermaard dichter aan den graaf voorgesteld. In 1622 diende hij onder Mansfeldt, die na het einde van het Bestand met dertig kornetten ruitery in de soldij onzer Staten trad. Bij het ontzet van Bergen op Zoom (3 October 1622) was hij onder de ruitery van Van Mansfeldt, en schreef hij een gedicht op ‘t O n t z e t.’ Hij zong den lof van Prince Mouring op velerlei wijze, en schreef liederen op den Koning van Bohemen, op Frederik Hendrik, op Mansfeldt, op Christiaan van Brunswijk. Hij geeft zich den titel van ‘H i s t o r i e s c h r i j v e r’ des Graven van Mansfeldt, en volgt dezen in 1625 naar Duitschland. De Algemeene Staten schonken den Graaf na Maurits' dood de som van drie ton

gouds, en de opdracht voor het herstel van Frederik van Bohemen tegen de keizerlijke troepen te strijden.

Een laatste teken van zijn bestaan gaf Starter 1 Januari 1626, toen hij op een kasteel, niet ver van Hamburg, een gedicht onder den titel: 'De voorlooper van de Mansfeldische heldendaden' schreef. Den 20 November 1626 stierf de Graaf van Mansfeldt te Uracowitz, een stedeke in Bosnië.

Van Jan Starter, van Catelijne, is na dien tijd geen enkel bericht tot ons gekomen. De kwade wereld zeide, dat hij als 'soldaat' was gestorven. Halma, die zijne oude bestemming volgde, en in 1647 predikant te Langerak was, schreef in dat jaar eene 'Klachte over Jan Starter, en zijn dertel en ontuchtig Liedboek,' later onder de rijmen van Camphuysen uitgegeven. En ondanks dit alles blijft Starter's naam leven door dienzelfden 'Friesche(n) Lusthof', die nog in onze eeuw herdrukt en met grooten bijval is ontvangen.